

Univerzum

revue ČESKÉ KŘESŤANSKÉ AKADEMIE

3/2021

Lítost není pro mě

S Vojtěchem Sedláčkem hovořil Josef Beránek

Za synodální církev

Michael Czerny SJ

Za synodální církev – změna postoje, nebo splnění pokynu?

Alois Křišťan SDB

Inspirace pro hledání konsenzu ve farnosti

Michal Opatrný

Dva pilíře mezinárodního zdanění

Martin Kupka

Bouřlivé léto varuje

Jan Bednář

Romský holocaust – Otevřená otázka

S Jiřím Smlsalem hovořil Jan Haken

Za teologem Vladimírem Boublíkem

Zdeněk A. Eminger

Po pandemii by naše oči měly vnímat realitu jinak

S papežem Františkem hovořil

Mons. Dario Vigano

Cesta dlouhým dnem i nocí... k životu

Lukáš Jirsa

Teologická interpretace díla Jana Patočky

Jan Frei

Bůh a klaun

Přemysl Rut

ROČNÍK XXXI, CENA 50 Kč

ISSN 0862-8238

03

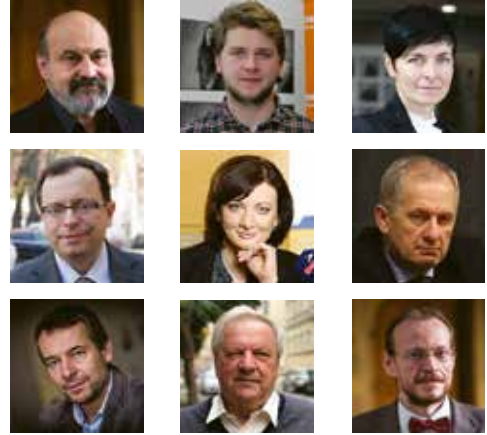
9 770862 823000

VII. FÓRUM DIALOGU

Česká křesťanská akademie ve spolupráci
s Konrad-Adenauer-Stiftung pořádají konferenci pro veřejnost s tématem:

ROLE INSTITUCÍ V ČASE KRIZE

sobota 23. října 2021, refektář emauzského kláštera, Praha
moderace: Pavel Hošek

PROGRAM:

8.30	<i>prezence přihlášených účastníků</i>	13.00	Panelová diskuse „Mediální gramotnost současné společnosti, nejen v čase krize“ Veronika Sedláčková, novinářka a moderátorka, Český rozhlas, Jan Hartl, předseda správní rady STEM
9.00	Zahájení konference (zástupce ČKA a zástupce KAS)	14.30	<i>přestávka na kávu</i>
9.05	Úvodní přednáška „Role křesťanů a církve v čase krize“ Tomáš Halík, prezident České křesťanské akademie	14.45	Panelová diskuse „Státní správa ve výjimečné době“ Lenka Bradáčová, vrchní státní zástupkyně v Praze, Josef Baxa, soudce Nejvyššího správního soudu ČR
10.00	<i>přestávka na kávu</i>	16.15	Závěr konference
10.15	Panelová diskuse „Jak obstála církev a občanský sektor v době covidové?“ Jaroslav Šebek, viceprezident ČKA, vědecký pracovník AV ČR, Šimon Pánek, spoluzakladatel a ředitel společnosti Člověk v tísni, Benjamin Roll, evangelický farář, občanský aktivista spolku Milion chviliek		<i>Všichni jste srdečně zváni. Případné změny programu nelze vyloučit.</i>
12.00	<i>společný oběd pro přihlášené účastníky</i>		

Přihláška: <http://www.krestanskaakademie.cz/prihlaska-fd.php> **Zoom online konference:** <https://us02web.zoom.us/j/82936806849>

ČESKÁ KŘEŠŤANSKÁ AKADEMIE je občanské sdružení, jehož posláním je přispívat k rozvoji vědy, umění a vzdělání v České republice. Je nezávislým sdružením občanů otevřeným pro křesťany všech církví a pro každého, kdo cítí odpovědnost za uplatňování křesťanských kulturních a morálních hodnot ve společnosti. ČKA má v současné době 1110 individuálních členů a kolektivními členy jsou Svatojosefská jednota Polička, Společnost pro církevní právo, Křesťanské občanské sdružení ve Vsetíně, Asociace kolegií katolických lékařů a Vysokoškolské katolické hnutí Praha. Její sídlo je v Praze, ale působí i v řadě dalších měst: Benešově u Prahy, Blatnici pod Sv. Antonínkem, Bošíně (Křinci), Brandyse nad Labem, Čáslavi, Českém Krumlově, České Třebové, Českých Budějovicích, Domažlicích, Dvoře Králové nad Labem, Havlíčkově Brodě, Heřmanově Městci, Hodoníně, Humpolci, Chodově u Karlových Varů, Chrudimi, Jaroměři, Jednově, Jihlavě, Jilemnici, Jindřichově Hradci, Klatovech, Kostelci nad Černými lesy, Kostelci nad Orlicí, Kroměříží, Kyjově, Letohradě, Liberci, Litomyšli, Milevsku, Milíně, Mladé Boleslavi, Moravské Třebové, na ostrově Nelson, v Nové Pace, Novém Jičíně–Hodslavicích, Novém Městě nad Metují, Opavě, Pečkách, Pelhřimově, Písku, Plzni, Prachaticích, Praze 3, Praze 5, Praze 6, Přerově, Příbrami, Rožmitále pod Třemšínem, Rožnově pod Radhoštěm, Říčanech, Strážnici, Sušici, Světlé nad Sázavou, Šternberku, Táboře, Trutnově, Třebouchovicích pod Orebem, Třebíči, Třeboni, Týnu nad Vltavou, Ústí nad Labem, Valašském Meziříčí, Vizovicích, Vodňanech, Vrchlábí, Vysokém Mýtě, Zábřehu a Železném Brodě. ČKA žije z příspěvků svých členů a z darů domácích i zahraničních sponzorů. Nejdůležitějšími zahraničními partnery ČKA jsou: Ackermann-Gemeinde, Renovabis a Konrad-Adenauer-Stiftung. Zájemci o členství mohou napsat na adresu: Česká křesťanská akademie, Vyšehradská 49, 128 00 Praha 2. Číslo konta ČKA je 1816056343/0300.

UNIVERSUM REVUE ČKA, číslo 3, vychází 5. 10. 2021, vydává čtvrtletně Česká křesťanská akademie s přispěním Ackermann-Gemeinde: Vyšehradská 49, 128 00 Praha 2, tel.: 224 917 210, fax: 224 916 237, e-mail: cka@omadeg.cz, www.krestanskaakademie.cz. Reg. č. MK ČR E17764. Redakční rada: Jan Bednář, Josef Beránek, Petr Kolář SJ, Alois Křišťan SDB, Vladimír Petkevič, Vladimír Roskovec, Ilona Trnková, Přemysl Rut, Vladimír Směkal, Jan Stříbrný, Jan Fischer, Jiří Grygar, Karel Šprunk. Výkonný redaktor Lukáš Jirsa. Jazyková úprava Vladimír Petkevič a Eva Jelínková. Foto na obálce Rozka Beránková – barokní sloup Nejsvětější Trojice ve Žluticích. Grafická úprava a sazba Eva Hradiláková. ISSN: 0862-8238. Za text jednotlivých článků odpovídají autoři a jejich pohled nemusí vyjadřovat stanovisko ČKA. Redakce si vyhrazuje právo dodané rukopisy krátiť. Cena je 50 Kč, roční předplatné 200 Kč, sponzorské předplatné 250 Kč a více. Tisk Květoslav Zaplatílek, Vesec. Předplatné zajišťuje SEND Předplatné, s. r. o., P. O. Box 141, 141 21 Praha 4, tel.: 225 985 225, fax: 225 341 425, send@send.cz.

Milí čtenáři,

biskup Václav Malý byl vyznamenán německým prezidentem Křížem za zásluhy první třídy. Toto významné ocenění převzal za svůj přínos na poli česko-německého smíření. Ceremoniál, který proběhl na německé ambasádě v Praze, se odehrál v tichosti za účasti nevelkého počtu lidí. Pan biskup se oslavám vyhnul pokornou oklikou a na mou udivenou otázku, proč tak vzácnou událost náležitě neoslavit, odpověděl slovy „všechna sláva, polní tráva“. Není pochyb o tom, že se Václav Malý ocitl s předešlými vyznamenanými ve vybrané společnosti, ale kromě vzácné skromnosti je třeba vyzdvihnout i další jeho výjimečnou vlastnost. Totiž to, jak pozorně se pražský biskup snaží s lidmi hovořit, naslouchat jim a rozumět. Jak ostatně říká Hannah Arendtová, „komunikace je nalezení správného slova ve správný okamžik“.

Hledání porozumění a spolupráce je hlavním tématem našeho čísla. Radovat se můžeme z renesanční osobnosti faráře Václava Vacka, který se o totéž dlouhá léta úspěšně snaží. Pětasedmdesáté narozeniny, které oslavil, jsou jen důkazem toho, jak lze svěžím zrakem nahlížet na svět, bez ohledu na rok narození. Ne všechna výročí jsou ovšem radostná. Jen stěží se dá uvěřit, že je tomu už devět let, co byl za podivných okolností odvolán slovenský arcibiskup Róbert Bezák, a jistě není dobré na tuto událost zapomenout.

Podnikatel Vojtěch Sedláček je dalším příkladem člověka, který pomáhá a spolupracuje. Věnuje se lidem hendikepovaným, sociálně slabým nebo seniorům, to vše bez sentimentu i zbytečné lítosti. Svůj promyšlený model sociálně přívětivého podnikání postavil na partnerství a komunikaci. Když o své práci vypráví, vyhýbá se politikaření i vzletným slovům a zdůrazňuje, že člověku můžete pomoci, jen když si chce pomoci i on sám.

Klíč k vzájemnému porozumění bude hledat právě probíhající synoda, kterou papež František nazval „Za synodální církev: společenství, účast a poslání“. Nad tím, zda se podaří nalézt společnou řeč mezi kněžskými a laiky, uvažují respondenti ankety. Rovněž stěžejní články tohoto čísla z pera Michaela Czerneho, Aloise Kříšťana a Michala Opatrného se vztahují k tomuto tématu.

Také meteorolog Jan Bednář důrazně požaduje „synodální“ přístup lidstva k přírodě. Upozorňuje, že pokud nic nezměníme, tak „v konečném důsledku dojde k faktické destrukci dnešní civilizace“. Racionální je podle něj ochota pomoci přírodě a také nám samotným tím, že „budeme dostatečně rychle směřovat k eliminaci využívání fosilních paliv“.

Takže, ano, pane biskupe, máte pravdu „všechna sláva, polní tráva“, ale stejně připjím na zdraví Vám i všem vzácným lidem v církvi a na cestě k ní.

Přeji všem inspirativní čtení

Ilona Trnková

LETEM SVĚTEM

Otázky Václava Vacka / 3

Josef Beránek

Česko-německý piknik na Vyšehradě / 4

Josef Beránek

Případ Bezák / 5

Josef Beránek

ANKETA

Pro synodální církev: společenství, účast a poslání / 6

Pavel Kuneš, Kristína Koldinská, Klára Jirsová, Martin Staněk, Tomas van Zavrel, Jiří Zajíc

ROZHOVOR

Lítost není pro mě / 8

S Vojtěchem Sedláčkem hovořil Josef Beránek

TÉMA

Za synodální církev / 12

Michael Czerny SJ

Za synodální církev – změna postoje, nebo splnění pokynu? / 16

Alois Kříšťan SDB

Inspirace pro hledání konsenzu ve farnosti / 18

Michal Opatrný

ČLOVĚK A SPOLEČNOST

Pořídíte si domů zbraň? / 20

Josef Beránek

Dva pilíře mezinárodního zdanění / 22

Martin Kupka

Arabské jaro po deseti letech / 24

Thomas Volk, Malte Gasseling

TRENDY

Bouřlivé léto varuje / 27

Jan Bednář

HISTORIE

Romský holocaust – Otevřená otázka / 31

S Jiřím Smlsalem hovořil Jan Haken

Za teologem Vladimírem Boublíkem / 34

Zdeněk A. Eminger

KULTURA

Po pandemii by naše oči měly vnímat realitu jinak / 37

S papežem Františkem hovořil Mons. Dario Viganò

Cesta dlouhým dnem i nocí... k životu / 39

Lukáš Jirsa

Teologická interpretace díla Jana Patočky / 41

Jan Frei

Bůh a klaun / 42

Přemysl Rut

Sir Roger Scruton: znalec a velký přítel střední Evropy / 44

Alena Hromádková

RECENZE / 46

KOMENTÁŘE / 48

Ocenění právníka prof. Rajmunda Tretery OP

Dne 22. července obdržel prof. Jiří Rajmund Tretera *Ocenění za celoživotní přínos pro rozvoj právní historie*. Ocenění mu během slavnostního aktu v Praze udělila Evropská společnost pro právní dějiny. Při této příležitosti natočil předseda Evropské společnosti doc. JUDr. Karel Schelle, CSc., s panem profesorem rozhovor o obnově výuky církevního práva na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně po roce 1990 a její současné podobě. Rozhovor je uveřejněn na adrese <https://www.youtube.com/watch?v=XMtZvETsKLA>. Pan profesor Tretera se v rozhovoru též podělil o své postřehy ke kategoriální pastoraci.

Jiří Rajmund Tretera je profesorem církevního kanonického práva, konfesního práva a právních dějin církví. Působí na Katedře právních dějin Právnické fakulty Univerzity Karlovy. Vyučuje předměty církevní právo, manželské a procesní právo církevní, správní a majetkové právo církevní, právní dějiny církví a konfesní právo. Ve všech těchto oborech působil jako jejich

P. prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP (třetí zleva) mezi kolegy

garant až do roku 2017, kdy místo garanta předal svému žákovi a mladšímu kolegovi doc. JUDr. ICLic. Zábaji Horákovi, Ph.D. a vyučuje s ním tyto obory nadále. Podílí se na výuce předmětu Dějiny práva a státu evropských zemí a USA, Dějiny právního stavu a právníků profesí a Dějiny daní a poplatků. S doc. Zábajem Horákem vede předměty Právní systémy zemí Blízkého Východu a Afriky a Právní systémy zemí

Latinské Ameriky, jižní Asie a Oceánie, Vědecký seminář z církevního a konfesního práva a Vědecký seminář právo a Bible.

Jiří Rajmund Tretera počátkem šedesátých let absolvoval studium na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. V červnu 1987 byl přijat do tajného noviciátu Řádu bratří kazatelů a v roce 1991 složil v Praze slavné sliby a několik měsíců poté byl vysvěcen na kněze. *Redakce*

Robert Schuman prohlášen ctihodným

Církev uznala hrdinské ctnosti Roberta Schumana, jednoho ze zakladatelů evropské integrace. Příslušný dekret byl vydán

koncem června a komentátoři se shodovali, že jde o výjimečný případ, kdy je katolickou církví dáván za vzor politik.

„Jsem přesvědčen, že Schumanovo evropské myšlení vycházelo z osobních zkušeností, které získal v regionu v srdci Evropy,“ vzpomínal na něj jiný Lucemburčan, bývalý předseda Evropské komise Jacques Santer. „Již ve své době poznal a zažil, že hranice nesmějí být překážkami, které oddělují, nýbrž že je třeba udělat z nich linie dotyku. Využít je k podpoře materiální a kulturní výměny mezi lidmi.“ Prostředí

hranic a tehdy samozřejmého křesťanství zřejmě opravdu bylo pro Roberta Schumana zásadní životní zkušeností, podobně jako pozdější zkušenosti z války, která proti sobě často postavila bývalé sousedy a v případě Schumana i rodinné příslušníky. V meziválečném období se pak seznámil s řadou kněží, katolických intelektuálů a politiků, kteří uvažovali o možnostech evropské spolupráce.

Robert Schuman ovšem tyto plány, opřené o křesťanský univerzalizmus, dokázal mít před očima i v době, kdy se to jaksi nenosilo. Alespoň v poválečné Francii vize úzké spolupráce s Německem nebyla tím, co by politikům přinášelo hlasy. A přesto se Schumanova a Monnetova vize prosadila. Tony Judt později řekl, že to byla spíše shoda náhod a historických okolností, ale to nic nemění na tom, že Robert Schuman byl v kritickou chvíli mužem na svém místě,

kteří vsadil politickou kariéru na odvážné státnické řešení a... uspěl. Apel Schumana plánu na mírovou spolupráci, na úsilí o společné dobro bude už navždy úhelným kamenem evropské integrace.

V této souvislosti stojí za pozornost ještě jeden detail: v poválečných letech se formovala koncepce liberální demokracie, jak ji dnes známe, a podobně i vize křesťansko-demokratických stran a pojetí států, opřených spíše o občanský princip než o národní příslušnost. Robert Schuman vnímal plasy i mínusy tohoto pojetí politiky. Sám proto nikdy neusiloval o předsednický post ve straně, chtěl si uchovat jistou míru nezávislosti, ale zároveň byl dalek toho, aby nějak podminovával liberální koncept společnosti. Respektoval pravidla hry a snažil se v jejich rámci dosáhnout nejlepšího možného výsledku. I v tomto ohledu může být v dnešní době inspirací. *Josef Beránek*

Otázky Václava Vacka

Vyhledávaný duchovní rádce na manželských či na chlapských setkáních, farář, který se nebojí domýšlet liturgii do té míry, že zásadně pozměnil umístění obětního stolu, občasný televizní moderátor Václav Vacek oslavil pětasedmdesáté narozeniny.

V knižním rozhovoru *Měl jsem štěstí na lidi* Václav Vacek sám sebe na jednom místě výstižně charakterizuje: „Jak si mohu být jist, že ‚mám pravdu a že ji dokážu přijatelně sdělit? Jsem temperamentní a v něčem vyhraněný. Je velikánské umění říkat pravdu. Ježíš nám radí postupovat, jako když se ‚vytahuje smítko z oka. Můj temperament mi někdy škodí. Jan Rybář je šibal, ale umí pravdu říci hezky.“ Při všem, co Václav Vacek dělá, ať už káže, opravuje kostely, přednáší či se účastní demonstrací proti bezpráví, vždycky se bere za pravdu, za životodárnou pravdu, kterou je pro něj Ježíš Kristus. Druhým rysem, který na sebe v těch několika větách prozradil, je to, že má rád otázky. Ty jsou podle něj klíčem k tomu, aby člověk rostl.

Když vzpomínal na seminární léta, byla v tom nejspíš studentská zvědavost: „Snažili jsme se mnoha nárokům a teologickým věcem přijít na kloub. Ale když nám to nedávalo smysl, co jsme měli dělat? Bránili jsme se bezduchému přikyvování. Někteří, často chytrí kluci, nakonec odešli. Dneska se o nich říká, že ztratili povolání. To je otázka, na kterou neznáme odpověď. Jiní kolegové naopak přišli už hotoví, všichni věděli, říkali *já a pan děkan*.“

Později, už jako kaplan, si osvojil klade-ní otázek jakožto osvědčenou metodu dobrých učitelů. Václav Vacek říká, že ho v tom inspiroval Pavel Kuneš a snad ještě více židovští rabíni. Je patrné, že tím myslí ještě něco víc než vzdělávací metodu. A sice že člověk, který je schopen si připustit otázky, na které v tu chvíli nezná odpověď, se díky tomu může přiblížit druhým a koneckonců i sám sobě. Může se pravdivěji setkat se svým Bohem.

„Rodiče, učitel, rabín toho vědí víc než děcko. Ježíš to nezpochybnuje, ale jednou řekl: ‚A co se můžeme naučit od děcka?‘ A neřekl odpověď. Uznám-li, že Ježíš je dobrý učitel, začnu pozorovat děti.

Václav Vacek: „Je trestuhodné, když před těžkými otázkami utíkáme a říkáme lidem náboženské fráze.“

Pozorovat, ne hned říkat, co mě napadne. A pak si budu třídit své nápady, co z nich sedí s Ježíšovými názory. Naslouchání Božímu slovu je prvním úkolem,“ vysvětluje Václav Vacek. „Jindy Ježíš řekl: ‚Já jsem dveře.‘ Také neřekl, co tím míní. Měsíce a měsíce jsem pozoroval dveře. Ty s výplněmi, prosklené, hliníkové. Jiné jsou u prasečího chlívku, jiné na biskupství, jiné u radnice. Některé jsou pootevřené, zavřené, nedobytné, zazděné, dokořán ... Co má Ježíš asi na mysli?“

Samé nesnadné otázky

A Bible stejně jako život kladou před člověka další, mnohdy tvrdé otázky: „Slyšíme-li v kostele o obětování Izáka, raději neposloucháme. Izák není náš. A nakonec to přece dobře dopadlo, tak co. Židé to promyšlejší, nesčíslně mnoho jejich dětí přece zahynulo, nemohou před těmi otázkami utéci. Trápení nás má vyburcovat, abychom hledali jeho příčiny a bránili se. Bolest mě má zvednout ze židle, abych hledal pomoc. Je trestuhodné, když před těžkými

otázkami utíkáme a říkáme lidem náboženské fráze. Neznám lékaře, který by nemocnému rakovinou řekl: ‚To je tajemství.‘ Doktoři se nevzdávají, hledají nové léky... Je zlé, když hlásáme: ‚Obětujte své utrpení za duše v očistci.‘ Jakou představu o Bohu máme?“

Ježíš metody léčby hledat nemusí, říká dlouholetý letohradský farář, ale my máme hledat, jak mu porozumět, jak s ním máme spolupracovat.

Možná právě Vackův temperament a odvaha vystavit se nepříjemným otázkám ho dovedla před televizní kameru, přesněji do diskusního pořadu s architektem a divadelníkem Davidem Vávrou. „Vzpomínám si,“ vypráví Vacek s humorem, „že první otázka byla: ‚Pane faráři, a co to při mši používáte za ty chipsy?‘ A druhá: ‚A jak se Pán Ježíš do té oplatky vejde?‘ Samé nesnadné otázky a na odpověď prý dostal tak maximálně tři minuty. Prý mu tehdy pomohl jeho temperament a také moudrá židovská tradice, podle níž se víra rodí ze *slyšení*. Nedokážeme-li předávat to, co je pro nás životně důležité, slovy, jimž by druzí rozuměli, nepodaří se nám předat jádro věci, nanejvýš tak lidové obyčeje.

Václav Vacek se o to léta snaží prostřednictvím diskusí, besed, zpovědí, žádné téma pro něj není uzavřené, vidí, že se s ním někdo trápí. Vlastně i každou liturgickou slavnost dokáže ozvláštnit tím, že klíčové pasáže osobitým způsobem okomentuje. Jeho roky zpracovávané poznámky a s velkou vnitřní poctivostí hledané odpovědi vydal letos ve třech objemných svazcích Vlastimil Bartoš pod názvem *Bůh k nám mluví*. Je to dárek k pětasedmdesátinám Václava Vacka, a také dárek pro všechny, kdo tuší, že budoucnost připravujeme právě tehdy, když se odvážíme otevřeně klást otázky a společně na ně hledat odpovědi. „Trpělivost, vnitřní ticho, otevřenost učedníka s touhou po poznání“ – to jsou podle Vacka předpoklady pro porozumění Bohu.

Josef Beránek

Česko-německý piknik na Vyšehradě

V srpnu si na Vyšehradě sdružení Ackermann-Gemeinde připomnělo 75. výročí založení. Byl založen v Mnichově v roce 1946, zaměřoval se na vzájemnou pomoc v prostředí sudetských Němců a brzy také na pomoc českým emigrantům.

Z kraje srpna letošního roku proběhlo na Vyšehradě setkání, které v kondenzované podobě shrnovalo vše, čím sdružení Ackermann-Gemeinde je – sítí lidí, jimž jde o dobré sousedské vztahy mezi Čechy a Němci, ale i šíře mezi evropskými národy.

Celodenní program otevřela bohoslužba ve vyšehradské bazilice, které předsedal plzeňský biskup Tomáš Holub. Ten byl následně též spolu s abatyší benediktinského opatství na Bílé Hoře a v Mnichově Franceskou Šimuniovou OSB a bývalým generálním tajemníkem Centrálního výboru německých katolíků Stefanem Vesperem hostem diskuse na téma *Křesťané v Česku a v Německu – slova nebo činy?* Diskuse se dotkla mnoha aktuálních církevních témat a jejich přesahu do společnosti a právě odlišnosti z české a německé perspektivy jim dodávaly na naléhavosti, ale také posilovaly přesvědčení, že existuje klíč k jejich řešení. Účastníci se shodli na tom, že církev v Německu a v České republice řeší podobné problémy, že je třeba, aby se o nich otevřeně diskutovalo, že není možné se spokojit se závěrem „tak to vždycky bylo“. Přitom nestačí jen vnější, strukturální změny, ale je nutné pracovat také na tom, abychom změnili vnitřní nastavení svého srdce a své mysli,“ shrnul své dojmy jeden z posluchačů P. Michael Martinek SDB.

Vedle této diskuse proběhly během odpoledne ještě další diskuse na témata *Dějiny Čechů a Němců – příkopy nebo mosty?* a *Češi a Němci v Evropě – brzda, nebo motor?* Vedle diskusí ovšem probíhal ve stanech a na louce kolem nich další program. Zmíňme například Živou knihovnu, tedy setkání se zajímavými českými a německými autory, prezentace různých spolků a sdružení zaměřených na česko-německou spolupráci, meditační stan a výstavu portrétů sudetských

Ackermann-Gemeinde: „Jde nám o smířené a živé sousedství Čechů a Němců, chceme se angažovat pro svobodnou a sjednocenou Evropu.“

Němců, kteří se nepodřídili tlaku Hitlerova nacionálního socialismu.

Program byl ovšem mnohem širší. Jeho součástí bylo promítání filmů (*Krajina ve stínu*, *Kardinál Josef Beran. Proti proudu*) či dětské představení *Vodníček*, tedy stínová divadelní hra podle dětské knihy *Der kleine Wassermann* od Otfrieda Preußlera.

Možná právě tento koncept propojení kultury, historie, zájmu o společenské dění a také „obyčejného“ lidského setkávání je pro přátele Ackermann-Gemeinde typický. Projevilo se to ostatně i v tom, že hosté byli v pozvánce vyzváni, že si mohou vzít polední občerstvení s sebou, nebo si je mohou koupit na místě, ale přesto organizátoři napekli koláče ke kávě a rozdávali je četným přítomným...

Otevřené hranice

„Jsou zapotřebí upřímná a otevřená setkání – a otevřené hranice,“ zdůraznili představitelé Ackermann-Gemeinde a jeho českého partnera Sdružení Ackermann-Gemeinde ve společném prohlášení. „I přes mnohé nejistoty, jako je klimatická krize, koronavirová pandemie, populismus a totalitarismus, je pravidelná přeshraniční výměna zkušeností

a názorů součástí podstaty našeho evropského společenství. Lépe rozumíme současnosti, pokud známe minulost a pokud chceme společně jako Evropané a křesťané utvářet budoucnost. Společně a v dialogu, a to i mezi generacemi, se těmto výzvám postavíme.“

„Jsou zapotřebí setkání založená na vzájemné úctě. Bez vzájemného respektu k historickým zkušenostem, kultuře, názorům, postojům a také k hodnotám a náboženskému přesvědčení ostatních nemůže dojít ke skutečnému setkání. Každý člověk je jiný. Tuto rozmanitost si uvědomujeme a vnímáme ji jako obohacení.

Proto podporujeme mezikulturní výměnu a propagujeme výuku jazyka sousední země,“ pokračuje společné prohlášení. „Jsou zapotřebí setkání posilující evropské povědomí. Mottem Evropské unie je „jednota v rozmanitosti“. EU je také garantem míru a svobody. V sousedních regionech EU, stejně jako i v jiných částech světa, probíhají válečné konflikty a často dochází k porušování základní lidských práv. My Evropané musíme projevit větší solidaritu s pronásledovanými a utlačovanými. Zkušenosti z minulého roku také ukazují, že v Evropě musí probíhat užší spolupráce a celosvětově se Evropa musí lépe prezentovat jako společná Evropská unie.“

Když byla před 75 lety, v roce 1946, v Mnichově založena Ackermann-Gemeinde, bylo soužití Čechů a Němců na bodu mrazu. Ackermann-Gemeinde se od samého začátku zasazovalo o setkávání, dialog a ničím nepodmíněné smíření a od roku 1999 může na těchto cílech pracovat společně se sdružením Ackermann-Gemeinde. „I do budoucna budeme, jakožto společenství vycházející z křesťanské víry, usilovat o smířené a živé sousedství Čechů a Němců a angažovat se pro svobodnou a sjednocenou Evropu,“ shodli se představitelé obou sdružení. *Josef Beránek*

Případ Bezák

Devět let uplynulo od chvíle, kdy byl Róbert Bezák odvolán z čela trnavské diecéze. Navzdory tomu, že sám říká, že se cítí rehabilitovaný, otázek kolem jeho odvolání spíš přibývá.

Během návštěvy papeže Františka na Slovensku došlo i na setkání s Róbertem Bezákem. Nešlo přitom o první setkání odvolaného arcibiskupa s papežem. Sešli se letos v červnu a už v dubnu roku 2015 zprostředkoval jejich schůzku arcibiskup Miloslav Vlk. „Papež mu dal morální satisfakci a jsem přesvědčen, že mu určí místo vhodné pro biskupa, což bude jeho rehabilitací,“ komentoval tehdy schůzku český kardinál, který audienci u papeže pro Bezáka vyjednal. „Mám dojem, že Bezák se na Slovensko nevrátí,“ uvedl Vlk pro Katolický týdeník. „Papež pozorně vyslechl jeho vyprávění, zeptal se ho, co si myslí o řešení celé situace, a nakonec řekl, že si věc prostuduje a rozhodne o řešení.“ Od té doby uplynulo hodně času a bolavé rány šedesátiletého biskupa a řeholníka papež léčí dalším osobním setkáním.

Róbert Bezák byl odvolán k 1. červenci roku 2012 z nejasných důvodů a způsobem, který odporoval církevnímu právu. Bezprostředně předtím proběhla v diecézi tzv. apoštolská vizitace. Ovšem namísto toho, aby se tým vedený biskupem Janem Baxantem zajímal o pastorační situaci v diecézi nebo o právě dokončený audit hospodaření, zaměřil se na nalezení odpovědí na jedenáct dílem absurdních, dílem nesmyslných otázek typu: *Vaše excelence jako by se ukazovala jen v civilu (rifle a košile, sportovní oděv), zesměšňujíc kleriku jako „oděv černokněžníků“*. Nebo: *Dále jste navštěvoval tělocvičny, sauny, koupaliště, veřejné sprchy s osobami pochybné pověsti*.

Přestože na všechny otázky Bezák seriózně odpověděl, bylo mu doporučeno rezignovat, neboť „si to Svätý otec přeje“. Skutečné důvody v pozadí byly zřejmě jiné: „My veľmi dobre vieme, čo za tým je. To sú naozaj tie naše prešľapy a machinácie, ktoré boli za panovania arcibiskupa Sokola,“ prohlásil jezuita Patrik Kovaľ. Redakci Universa se podařilo získat svědectví účastníků vizitace, která mírně řečeno nestandardní průběh dokládají. „Otázky pana biskupa J. B. nesměřovaly k odborné stránce mé

práce, ale k nějakým domněnkám, dohadům typu *mohlo se stát, že...? Je možné, že se stalo...?* Uvědomil jsem si v tu chvíli, že všechno už je dávno rozhodnuté a že už se jen hledají ‚důvody‘, vlastně ani ne důvody, ale hnusné pomluvy a konspirace,“ vypověděl jeden z Bezákových blízkých spolupracovníků. Závěry z vizitace nejsou dodnes známy ani Róbertu Bezákovi, ani nikomu jinému, tedy kromě toho, že byl v následujících měsících fakticky odříznut od jakékoliv kněžské či biskupské činnosti.

Volný pád?

Těžko pochopit, co se děje v nitru člověka, který všechno vsadil na jednu kartu: na Ježíše Krista a na službu katolické církvi a najednou zjistil, že „žeň je bohatá, dělníků málo“, ale on už není potřeba. „Přestal jsem rozumět vystupování některých církevních představitelů, ale nevyznám se ani v laickém světě. Mám v sobě silný pocit zbytečnosti a trapnosti,“ přiznal Bezák rok po odvolání v knižním rozhovoru s Marií Vrabcovou *Vyznání*. „Je to extrémně těžké, protože to vede ke ztrátě vnitřního přesvědčení, že dělám to, co mám. Sesypal se mi obraz o mně samotném... Prázdnota okolo mě a ve mně je o to větší, že nevidím smysl toho, co se mi stalo. Utěšuje mě jen to, že z Božího hlediska nic není prohrou, všechno slouží tomu, abychom rostli.“

Dva roky po odvolání se sešel bývalý tajemník Róberta Bezáka bratr Peter Savara s tehdejšími nunciem, snaha vyjasnit aspoň některé nejasnosti ale vyšla naprázdno. „Panu nunciiovi jsem řekl, že je pro mne největší bolestí vidět, jak se církev staví k nám, věřícím. Nejsme nic, nemáme žádnou hodnotu, vřdyť nejsme hodni ani odpovědi na dopis, který s bolestí v srdci píšeme s nadějí, s jakou se dítě obrací k matce, doufající, že v náručí církve najdeme pochopení. A čeho se nám dostalo? Pokárání. Církev se k nám chová hůře než macecha. Vyzývá nás jen k mlčení a k přitakávání. Brání nám v používání svobodného myšlení a do svědomí nám

vvrývá představy svých reprezentantů, ač nemají oporu v evangeliu. Vůbec je nezajímá, jaký to má dopad na Boží lid.“

Dost možná papež František napomohl uzdravení ran Róberta Bezáka. Jeho odvolání však mělo a má právě kvůli zvolenému nestandardnímu řešení mnohem širší kontext. Publicista Jiří Zajíc v komentáři na facebooku pod článkem věnovaném Bezákovu setkání s papežem Františkem poznamenal: „To, co mu provedli, není přece jen křivda na něm. To je rána pro celou církev. To zasahuje důvěru v církev každého z nás.“

A historik Rudolf Vévoda v téže diskusi uvádí jako příklad jeden živý problém: „Bezákův nástupce v Trnavě biskup Ján Orosch o něm veřejně v kázáních mluví jako o hříšníkovi. Polský profesor a kněz Dariusz Oko o Bezákovi veřejně tvrdí, že je gay, a zařazuje ho do tzv. levandulové mafie. A pointa: Okova kniha, v níž Bezákovo odvolání dává do souvislosti s jeho domnělou odlišnou orientací, před pár týdny vyšla ve slovenském překladu s předmluvou Jána Orosche.“ Připomeňme, že český arcibiskup Dominik Duka byl první, kdo veřejně vyvrátil podezření, že Bezák byl odvolán z morálních důvodů. Sám Bezák se ovšem dodnes marně hájí, že homosexuál není.

Způsob, jakým se Bezákův případ řeší, dokládá, jak vážný má katolická církev problém s klerikalismem, resp. s nakládáním s mocí. Setkání s papežem jistě každého hosta povzbudí, ale paradoxně taková forma rehabilitace jen posiluje nedůvěru v transparentnost a otevřenost církevního vedení jako takového. Papež František mluví o nebezpečí klerikalismu opakovaně. Mimo jiné poukazuje na to, že ho lze jen těžko vymýtit, pokud si nebudeme připomínat, že „církev není elita kněží, zasvěcených osob a biskupů, ale že všichni tvoříme věrný svatý lid Boží“ a že „každý pokřtěný by se měl cítit zapojen do církevní a sociální změny, kterou tak velice potřebujeme“, abychom vykořenili klerikalismus. Co to však znamená v případě Róberta Bezáka? Minimum, co můžeme udělat, je nepřestat si klást tuto otázku. *Josef Beránek*

Za synodální církev: společenství, účast a poslání

V říjnu 2021 byla zahájena synoda, pro kterou papež František zvolil název „Za synodální církev: společenství, účast a poslání“. Co napomáhá spolupráci laiků s kněžími a co tuto spolupráci naopak brzdí? Jak by měla podle Vás fungovat „synodalita“ na farní úrovni?

Pavel Kuneš

emeritní katolický farář

Spolupráci křesťansky věřících lidí napomáhá jejich víra. Jedině ona je přece důvodem našeho setkávání, které je podle Ježíšových představ založeno na *bratrských*

vztazích. Vzpomenete-li si, Pán Ježíš sám to byl, kdo řekl: Vy všichni jste bratři. Mám-li víru, neboli důvěřuji-li Ježíšovi, jsme všichni bratři. Bratrskou spolupráci v církvi brzdí, máme-li málo víry a dáváme-li přednost jiným vztahům. Jiné vztahy jsou nerozlučně spojeny se strachem. Stává se, že laici mají strach z jáhnů, jáhni mají strach z kněží, kněží mají strach z výše postavených církevních úředníků, ti pak z biskupů a nakonec i biskupové mají strach z úředníků ve Vatikánu. Když to seřadíte obráceně, pak vatikánští úředníci nemají odpovědnost vůči nikomu, protože nemají nad sebou žádný kontrolní orgán. Biskupové nejsou odpovědní kněžím, kněží nejsou odpovědní za svou činnost laikům. Pastorační radu může trápit všelicos, ale pokud to netrápí pana faráře, nemá to žádnou váhu, on je ve své funkci neohrožitelný.

Názorným příkladem byl náš Plenární sněm katolické církve v roce 2003. Ve farnostech byly předtím zřízeny sněmovní kroužky, ve kterých se několik let připravovaly materiály pro jeho projednání na sněmu. V naší tehdy desetikostelové farnosti jsme měli sněmovní kroužek také, a pozitivně pracující. Podle směrnic shora jsme zapisovali své radosti i bolesti, zklamání i tužby. Po několika měsících jsme si přečetli práci sněmovního kroužku Jaromíra Matěny z Hradce Králové. Oni formulovali naše představy ještě lépe, proto jsme se s radostí přidali k jejich výsledkům. Nebylo to nic zvláštního, žádné extravagance ani

výstřelky, pouze převedení dokumentů druhého vatikánského koncilu do života. Ale, laskavý čtenáři Universa, víš, jestli ten sněm opravdu ve dvou zasedáních proběhl? A víš, co nového do života církve u nás přinesl? Skutečně proběhl, jenže zcela formálně, druhé zasedání bylo dokonce v mrazivé atmosféře a nestalo se vůbec nic. Z ohromného nasazení laiků a nižšího kléru zbyla pouhá frustrace. Biskupové se necítili nám ostatním za tuto námahu odpovědní. A tak kvůli strachu našich představených z vatikánských úředníků se do Říma nedoneslo, v jakých těžkostech se církev u nás nalézá, a nemohlo se ani hledat řešení.

K té synodalitě: slovo *synod* pochází z řečtiny (*syn hodos*) a znamená *společnou cestu*. Skutky apoštolů píše o *Ježíšově cestě*. Jsme-li věřící, je nám naprosto jasné, že Ježíš přináší řešení problémů, do kterých svět stále hlouběji zapadá. Farní úroveň synodalitě jsou bratrské vztahy na společné cestě před Pánem Bohem. Slovo *cesta* znamená, že někam společně jdeme. Jsme jako družstvo žijící a jdoucí po cestě do Božího království. A je to přesně tak, jak říká papež František: jako hrající kapitán jsem někdy vpředu, někdy uprostřed a někdy jen zezadu obdivně sleduji, jak pěkné a obětavé věci se v našem družstvu konají. Po šedesáti letech kněžství to přeji i ostatním farářům. Na synodální cestu se těším.

Kristina Koldinská

právnička, členka komunity *Sant'Egidio*

Spolupráci laiků s kněžími, myslím, nejvíce pomáhá, když se v církvi nedělíme na „my“ a „oni“, ale upřímně prožíváme, že jsme Božím lidem, povoláním k otevřenosti a bratrství mezi sebou i navek. Papež František na začátku pandemie

několikrát řekl, že „jsme na jedné lodi“. Na takovou loď by měli křesťané vstoupit spolu se světem, ve kterém žijeme, a pádlovat spolu s ostatními. Jen tak se totiž dá i kormidlovat správným směrem.

Naopak nás brzdí, když na sebe křičíme různé slogany každý ze svého člunu, když nevedeme opravdový dialog a neučíme se mu. Určitě není dobře, když se předávání evangelia a služba přenechávají jen kněžím či svěceným lidem. Církev potřebuje každého z nás, bez laiků to v dnešní době opravdu nepůjde. Myslím tím laiky sympatické, vstřícné a laskavé.

Synodalita na farní úrovni by se měla nést právě v duchu bratrství. Farář není „děvče pro všechno“ a nemělo by se mu volat, jen když „něco potřebujeme“. Farnost by měla fungovat jako široká rodina – tedy pestré společenství věřících, kteří každý žijí svůj život se svou zodpovědností, ale zároveň společně pracují pro to, aby farnost byla přístavem a útočištěm v místě, kde žije.

Klára Jirsová

překladatelka a výtvarnice

Mám-li dobře odpovědět na otázku tak, jak ji vnímám, musím se hned na začátku ohradit proti zaběhanému slovníku: už jen to bipolární dělení na laik/kněz v sobě

nese v jazyce zakódovanou podřízenou a nadřazenou roli. Laik je přece v běžné mluvě někdo, kdo dané věci nerozumí, kdo si musí nechat poradit profesionálem. Ale tak to přece není. Realita je mnohem barevnější. Všichni máme určité dary, poslání, určité kompetence, ale také zodpovědnost za církev, jíž všichni jsme, a v synodalitě jde podle mě o to, využít všech darů, zahrnout pokud možno všechny do společné cesty podle jejich aktuálních možností a kompetencí.

Na farní úrovni, a nejen na ní, by bylo třeba posunout se od „one man show“ – pasivně „odkroucené“ mše – k většímu zapojení celého společenství do přípravy liturgie, aktivní spoluúčasti na samotné liturgii, na chodu farnosti v nejrůznějších oblastech. A paralelně s tím rozvíjet stejným způsobem další aktivity směrem do společnosti.

Abyste se společenství – do něhož samozřejmě počítám také ordinované služebníky – lépe poznalo, je pochopitelně naprosto nezbytnou podmínkou ochota naslouchat, trpělivý dialog a otevřenost jiným názorům. Najít si prostor na diskusi je ovšem zvlášť u hodně vyčerpáných kněží, kteří jezdí z jedné mše na druhou, už jen časový problém. Ale pokud se lidé skutečně dobře nepoznají, pokud si navzájem nevěnují svůj čas, pokud o sobě nevědí – pak je těžko žít společností.

Totální brzdou dialogu je samozřejmě nezájem a představa, že si kněz nebo biskup určuje vše sám, což v reálu leckde v Čechách stále tak funguje. Toto přednastavení ovšem nemusí být jen na straně kněze, ale i na straně ostatních věřících.

Martin Staněk

pastorační referent

Osobně mám s touto spoluprací dlouhodobě velmi dobrou zkušenost, takže jsem optimista v tom, že to reálně možné je. Napomáhá tomu, krátce řečeno,

především vzájemná důvěra a profesionální přístup na obou stranách. Důležité je, kde se ona spolupráce realizuje. Zda se jedná o pastorační, liturgii, vedení a řízení nebo správu. Při výzdobě kostela nebo sborovém zpěvu se asi příliš třecích ploch nevyskytnou, v ekonomické nebo pastorační radě farnosti jich bude jistě více. Pak je tu též forma oné spolupráce. Mám na mysli dobrovolnictví nebo placené služby. Přetíženým kněžím na mnoha místech ve větších centrech, tam, kde si to mohou za současných ekonomických podmínek dovolit, pomáhají vzdělání odborníci – laici (sic!). A to nejen ve výuce náboženství, ale i v řízení a správě a dobře to funguje. Jak výše uvedené naznačuje, výraz „laik“ je totiž zcela zavádějící. Kněz se do role laika ve smyslu neodborníka dostává například při náročnější správě majetku, na druhé straně teologicky vzdělaný

a pastoračně zkušený kněz žádným laikem není. Není však třeba slovíčkařit, dobře nastalou složitou situaci ukázala synoda o Amazonii, byť přinesla ve výsledku žalostně málo. Když z arcibiskupství přicházejí e-maily, začínají zpravidla oslovením „milí spolubratři v kněžské službě“ nebo jen „milí spolubratři“. Kam se poděly ženy? Opět se tak dostáváme k tématu odvázná důvěra versus pohodlnější cesta zvyku a tradice. Synodalita však neznamená zabydlení, znamená „být společně na cestě“. Tam, kde za sebe navzájem na této cestě cítíme zodpovědnost, tam, kde se s důvěrou svěřujeme do péče i těch druhých, tam se této spolupráci bude určitě dařit lépe.

Tomas van Zavrel

farář na Hluboké nad Vltavou

Spolupráce je v první řadě o společenství, ve kterém se koná práce. Společenství je nesené vědomím existenciální sounáležitosti. Vychází z účasti na božském

stvořitelším a spasitelským díle, ve kterém nestojíme sami jako individua, ale překračujeme svůj stín ve prospěch druhých, i těch, které neznáme. Nejde snad tolik o spolupráci mezi kněžím a laiky, ale o živé společenství mezi praktikujícími pokřtěnými, kteří přijali Ježíše jako svého Pána a Spasitele. Je to spolupráce na jeho díle, při kterém kněží byli ze společenství Bohem vyvoleni a povoláni, aby sloužili společenství a vedli je jako pastýři. Pokud chybí autentická pastýřská služba, není možná spolupráce a dílo se hroutlí. Pastýřská služba zahrnuje rozlišování charismat a obdarování pokřtěných a jejich motivace k zapojení do služby. Také zahrnuje existenciální obět pastýře, nadšení pro evangelium a formulaci a trpělivou realizaci vize, kvůli níž pastýř pokorně naslouchá společenství, vnímá jeho aktuální hranice a potenciál, nechá se směřovat podle aktuální konstelace a obdarování daného společenství. Pokud chybí žitá víra společenství, dílo se hroutlí. Živé společenství zahrnuje zralou angažovanost jednotlivců v harmonii s celkem, respekt k autoritě pastýře, to, když jedni nesou druhé, touhu po rozkvětu společenství, ochotu ke službě a pěstování důstojnosti služebníků. Pokud více prvků chybí, dílo se hroutlí.

Synodalita na farní úrovni je vyjádření harmonií ve společenství, které není

zaměřeno do sebe, ale vně, otevřeno okoli bez ztráty autenticity a pravdivosti římskokatolické nauky. Tím aktualizuje tajemství svého vzoru, Nejsvětější Trojice, která je dokonalým a životodárným společenstvím. Synodalita na farní úrovni je vyjádření spoluodpovědnosti farníků pod vedením svého pastýře za živé, a tudíž rostoucí společenství pokřtěných, což zahrnuje harmonický prostor pro růst jednotlivců i společenství zároveň.

Jiří Zajíc

publicista a pedagog

Na straně laiků vidím ke spolupráci s kněžím tyto důležité předpoklady: přijetí skutečné zodpovědnosti za církev, opravdovou kompetenci v nějaké oblasti,

kterou církev potřebuje rozvíjet, schopnost efektivně vyjednat a dostatečné sebevědomí. Na straně kněží pak realistický náhled na vlastní schopnosti a možnosti, respekt k odborným kompetencím laiků a ochota i schopnost vést s laiky opravdu partnerský dialog. Spolupráci hlavně brzdí neochota laiků skutečně se pro církev nasadit, nepřijetí partnerské pozice vůči kněžím a faktická neschopnost účinně pomáhat. Na straně kněží pak namyšlenost, nedostatek řídicích schopností a strach z laiků.

A jak by měla fungovat „synodalita“ na farní úrovni? Z hlediska duchovního je jejím základem vzájemná důvěra jak mezi laiky, tak mezi laiky a kněžím. Bez ní se totiž nedá vést žádný skutečný dialog. Jeho součástí je i poskytování zpětné vazby kněžím týkající se úrovně jejich kázání. Z hlediska strukturálního je to pak funkční farní rada (pastorační i ekonomická) a další roviny, kde se skutečně dá kvalitní dialog vést. Následně je třeba aktivní účasti laiků na různých formách rozvoje života farnosti. Kromě víceméně technických záležitostí to jsou i pastorační možnosti zaměřené na různé skupiny farníků (děti, mládež, mladé rodiny, maminky, lidé středního věku, senioři), nesené navíc pestrými formami činnosti. Samozřejmostí je průhledné hospodaření, vycházející z přiměřené finanční podpory členů farnosti, a současně možnosti také promlouvat do směřování prostředků. Současně by farnost neměla být „uzavřeným spolkem“, ale měla by působit v součinnosti s širším okolím.

Anketu připravil Lukáš Jirsa

Lítost není pro mě

Když je projekt dobrý, peníze se vždycky najdou, říká Vojtěch Sedláček, který úspěšně hledá cesty, jak zaměstnat hendikepované či jak pomoci lidem, kteří se ocitli na ulici, dřív než se sami sobě ztratí.

► **Jako oceněný sociální podnikatel jste byl opakovaně zván na Světové ekonomické fórum, co vám to dalo?**

Víte, jsem spíš vesnický kluk, takové akce mne moc nelákají, ale přesto mi ta setkání hodně dala. Poprvé jsem tam zažil, co to obnáší, když se někdo brainstormingovým způsobem zabývá určitým tématem. Poprvé, to bylo v Evianu ve Francii, jsme se tři dni věnovali jednomu konkrétnímu tématu. Skupinu deseti patnácti lidí animoval univerzitní profesor, znalý tématu a natolik komunikačně zdatný, že dokázal nenásilně vést skupinu k nějakým závěrům. V naší skupině byli lidé z Asie, z Afriky i ze Západu. Sympatické bylo, že všichni uměli naslouchat a reagovat na druhé. To, co se prodiskutovalo, jsme pak velmi stručně formulovali a sdíleli s dalšími skupinami.

► **Jakému tématu jste se věnovali?**

Vybral jsem si skupinu, která se zabývala korupcí. Bohužel diskuse ukázaly, že je to ještě vážnější téma, než by se zdálo. Nové pro mne tehdy bylo, že boj s korupcí nelze vyhrát. Nemá to smysl. Jak říkával Kafka, největším pokušením zla je výzva k boji. Je to jako boj s ženami, který končí v posteli. Korupce bohužel souvisí s nastavením procesů ve společnosti, někde může jít o organizované výpalné, jinde o ovlivňování veřejných zakázek. „Stačilo by“ nastavit právo a jeho vymáhání tak, aby to s korupcí prostě nebylo tak snadné. Jsou země, které se bez korupce obejdou.

Paradoxní je, že nakonec – co se týče prestiže, ale i ekonomické a ekologické efektivity je korupce efektivnější než jiné, transparentnější postupy. Můžete s tím nesouhlasit, můžete odmítat něco takového přijmout, ale je to tak. Stačí se zamyslet, kolik podnikatelů je obecně známých, protože balancují na hraně zákona, a kolik známe těch, kteří se proslavili svou férovostí nebo poctivostí. Už tenhle fakt hodně vypovídá!

► **Vy patříte k těm, kdo se proslavili sociálním podnikáním, obdržel jste za ně i několik ocenění. Označil byste se za sociálního podnikatele?**

Ne, mně to je dost jedno. A hlavně každý podnikatel by měl být sociálně ohleduplný.

Už když někoho takhle nazvete nebo se tím někdo ohání, tak už to krapet zavání. Když se o sociálním podnikání hovoří jako o něčem speciálním, ukazuje to, kolik je kolem nás stále ještě různých bariér. A zároveň je to jen další mávadlo pro politiky.

► **Co vás k sociálně ohleduplnému podnikání přivedlo?**

To je dávná historie. Za socialismu jsem pracoval v ZPA Čakovice. Když jsem podepsal Chartu 77, přeřadili mě na pomocné práce. Nemohl jsem pořádně dělat nic tvůrčího a pak se naskytla skvělá příležitost, a sice že bych mohl dělat dobrovolného učitele v Jedličkově

ústavu v oboru nazývaném technicko-administrativní práce. Zkusil jsem to a ukázalo se, že většina žáků si nechce na počítači jenom hrát. Vedení Jedličkova ústavu by bylo bývalo stačilo, kdybychom hráli na počítačích hry, ale to pro mě bylo málo. Podařilo se členy kroužku nadchnout pro programování a spoustu dalších věcí. Otevřelo mi to oči i jinak. Žáci třeba nesměli do prvomájového průvodu, režim by nesnesl, aby invalidní děti zdravily vrcholné politiky!

Po roce 1990 se mi jeden z těch vozičkářů ozval. Získal vybydlené prostory v centru Prahy a chtěl tam otevřít zkušebnu a výdejnu zdravotních pomůcek. Nikdo mu ale nechtěl půjčit, tak jsme to rozjeli spolu. Od začátku jsme do toho šli jako rovnocenní partneři. Museli jsme najít model, kdy se to vyplatí oběma. Žádný sentiment.

► **Jak to myslíte?**

Lítost znamená, že druhému nedokážu pomoci. Ale já nedělám charitu, to umějí jiní.

► **Podnikat ve zdravotnictví znamená utkat se s velkými hráči. Vnímali jste tehdy podnikatelské riziko?**

Jasně. Bylo to riziko. Dával jsem do toho vlastní peníze. Ale nic moc na tom nevymslíte. Výsledek nemáte v ruce, jenom pádlo.

▶▶ VOJTĚCH SEDLÁČEK (*1947)

je český podnikatel, zakladatel Agentury ProVás s.r.o. a Obslužné spol. s r.o. Obě společnosti vytvářejí pracovní a podnikatelské příležitosti pro osoby se zdravotním omezením.

Od roku 1969 pracoval jako technik a programátor sálových počítačů v Závodech průmyslové automatizace v Čakovicích a později ve Výzkumném ústavu matematických strojů. V roce 1990 se stal starostou Roztok u Prahy a byl zvolen statutárním reprezentantem Občanského fóra. V roce 1991 byl jmenován vedoucím Úřadu vlády České republiky. Od roku 1992 byl ředitelem a členem představenstva tiskárny ČTK Repro. V roce 1995 byl zvolen předsedou představenstva a ředitelem Občanského penzijního fondu. V roce 1998 byl náměstkem ministra vnitra pro bezpečnost.

V roce 2014 založil projekt *Nejdřív střecha*, který pomáhá bezdomovcům v duchu konceptu *Nejdřív bydlení*. V roce 2020 založil projekt *Nejdřív doma*, pomáhající k sociálně udržitelnému bydlení. V roce 2007 získal titul Sociální podnikatel roku, v roce 2015 cenu Via Bona. Je ženatý, s ženou Jaroslavou vychovali pět dětí.

Vojtěch Sedláček:

Komerční banky počítají s tím, že až třináct procent dlužníků nezvládá splácet úvěry. Mně nesplácí jeden ze čtyř dlužníků. To není až takový rozdíl. Přitom tihle lidé mají mnohem hlouběji do kapsy než ti, kdo si půjčují v bankách.“

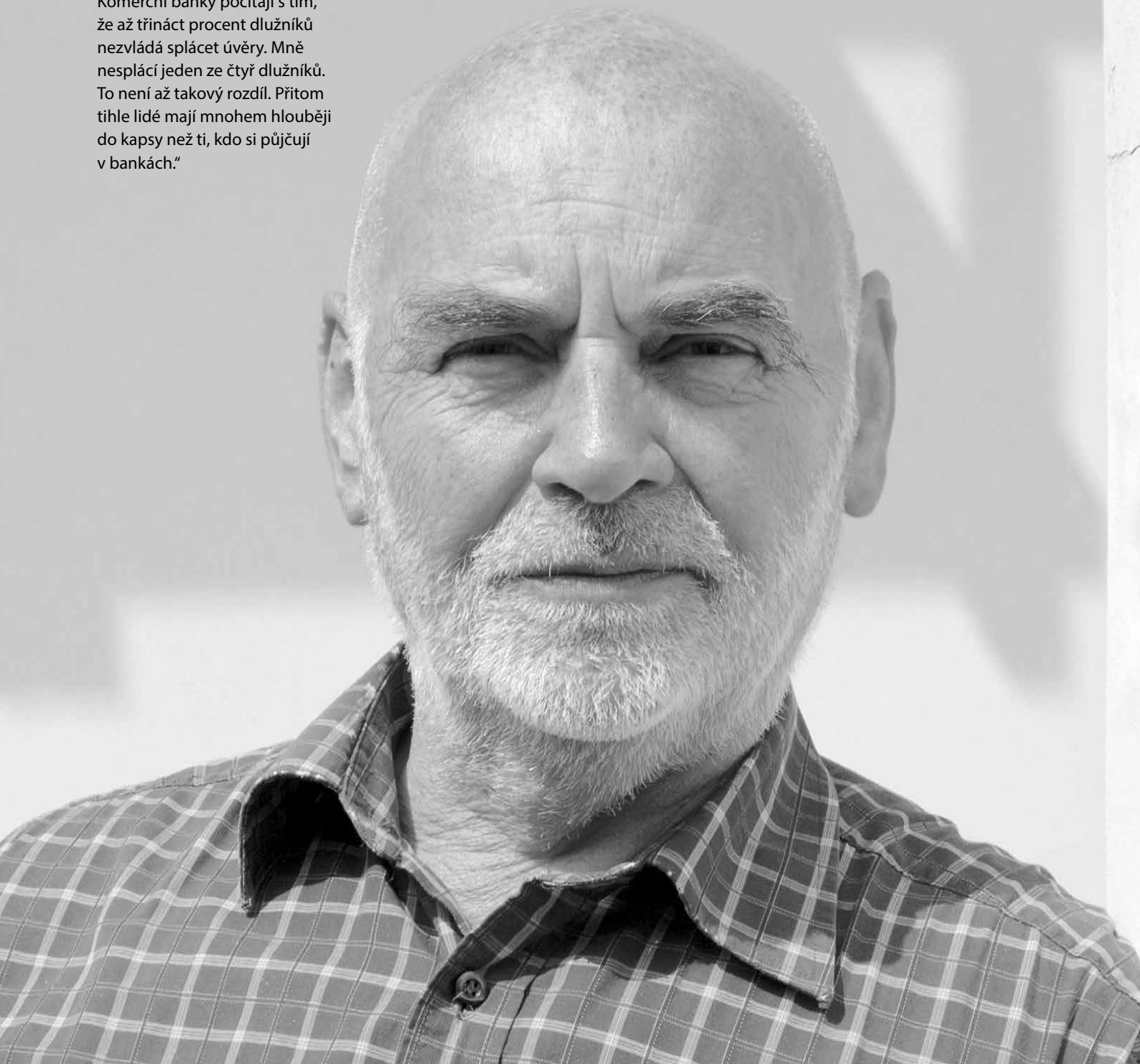

foto Julie Štybnarová

Přitom hned zkraje se naše představy rozcházejí. Kolega, ač sám invalida, nechtěl, aby v prodejně pracovali hendikepovaní, aby to neodrazovalo zájemce. Já jsem do toho podniku šel naopak právě proto, že jsem věděl, jak nesnadno hendikepovaný, byť schopný, sežene zaměstnání. První firma, kterou jsem založil, se jmenovala Agentura ProVás. Myslel jsem, že budeme invalidům zprostředkovávat práci. To se nám však nedařilo. Nikdo je zaměstnat nechtěl. Zkusil jsem je tedy zaměstnávat napřímo, na vlastní účet. Tedy nedohazovat pracovníky, ale firmám nabízet jejich práci přímo.

► **Jak tenhle projekt prodejny zdravotních pomůcek dopadl?**

Dobře, funguje dodnes, a dává práci třiceti lidem. Ale nebylo to tak vždycky. Po dvaceti letech jsem rekapituloval, jak se jednotlivým střediskům v našich dvou firmách dařilo, a je fakt, že většina z nich krachla. Ale některá fungují dodnes. Za těch 26 let jsme ale nikdy nebyli ve ztrátě.

► **Nakonec jste se stal zaměstnavatelem a prostřednictvím Agentury ProVás a společnosti Obslužné poskytujete širokou škálu** →

→ **služeb – od správy webů či písemností, přes provozování kavárny a Keplerova muzea po prodej včelích produktů v Přerově.**

Ano, nechtěl jsem se pouštět mezi domácí dílny, záleželo mi na tom, aby hendikepovaní kolegové byli mezi lidmi. Vylepujeme plakáty pro kulturní účely, nabízíme šatnářské služby, obsluhujeme telefonní ústředny. Začali jsme spravovat archivy. Některé instituce by samy o sobě hendikepované nezaměstnaly, ale když s nimi – naším prostřednictvím – udělaly dobrou zkušenost, časem je „přetáhly“.

► **To je asi ideální situace, ne?**

Ano, emancipace na obou stranách.

► **Řekl byste, s odstupem času, že se vám tohle podnikání daří?**

Těch středisek jsme založili přes třicet. Jedno z nich skončilo například proto, že invalidovi, který ho měl na starosti, jsem pomáhal také s kandidaturou do parlamentu a skutečně se do něj dostal. To přece není prohra. Jindy se prostě ukázalo, že ta prvotní myšlenka není dost nosná.

Máme střediska v různých městech, aniž bychom to nějak plánovali, prostě se odtud někdo ozval a podařilo se nám něco společně vymyslet. V Přerově jsme třeba plánovali výlep plakátů pro kulturní účely, ale ukázalo se, že po tom nebyla taková poptávka. Výlep se dlouhodobě neudržel. Mezitím se však na nás obrátil místní včelař a spolupráce v prodeji včelích produktů funguje bezvadně. Právě v této době se ta prodejna osamostatňuje, už to nebude naše středisko.

► **Je fascinující, s jakou pružností a rozhledem dokážete vyhmátnout, co by mohlo fungovat, a když se nápad opravdu chytne, necháte ho jít dál svou cestou.**

Když beru někoho do týmu, mám jedinou podmínku: ochotu ke vstřícné komunikaci. Nic jiného. Partner může být jakkoliv hendikepovaný, nebo třeba může odmítat dělat s někým v partě, nebo snadno zaspí... dobře, ale musí to říct, nesmí uhýbat před rozhovorem.

Taková spolupráce může mít úplně nečekané důsledky. Vezměme si třeba Haničku, dospělou ženu s Downovým syndromem. Domluvili jsme se, že bude prodávat na stánku na staroměstské věži pragensie. Varovali mne, že nedokáže zacházet s penězi, že se může nechat ošidit. Pro mne bylo hlavní, že sama by nikoho neošidila. Vedle na patře měla kolegu, který byl velmi urputný a arogantní, vlastně tam všechny terorizoval. Jednou se obrátil na Haničku svým arogantním stylem a ona to pochopila tak, že je raubíř a začala mu skládat na pult pohlednice a další zboží, ať si to vezme. Jeho to ještě víc rozčílilo, zesílil hlas a ona mu tedy podala peníze z kasy. Ten chlap byl tak zaskočen, že se zhroutil. Ještě ten den mi volal, že na Haničku nebude nikdo křičet, koho tím myslel, neřekl, a přinesl jí nějaké odznáčky. Od té doby se tam úplně proměnila atmosféra.

► **To je to, co vás na sociálním podnikání baví?**

Ano, mě baví lidé.

Pomoc má v sobě čertovo kopyto: když vám pomáhám, jsem vám svým způsobem nadřazen, mám „právo“ očekávat vděčnost. Ten vztah je z principu nerovný a to není dobře. Vytváří to nezdravé vztahy. (Proto je dobře, když se v sociální oblasti angažují profesionálové, kteří snesou, že jim někdo nepoděkuje, že se na ně třeba klient oboří. Pomoc má být diskretní, ohleduplná.)

Já se snažím stavět na partnerství. Třeba v projektu *Nejdřív doma* vidím, jak ty půjčky lidem viditelně pomáhají, jak za rozumné peníze

nespadnou na dno a děti nejdou do ústavu! A ještě se přitom dostanu k oblíbenému programování, abych všechny ty půjčky, splátky a termíny zvládl sledovat. Ale je to půjčka, ne dar, rozumíte?

V projektu *Nejdřív střecha* pomůže lidem bez domova dostat se ven ze srabu již patnáct set korun. A to jen proto, že nikoho k ničemu nezavazují, nemám žádnou další podmínku, než aby odešli s terénním pracovníkem a nezůstali na ulici.

Nejdřív doma se ale týká především rodin. Úžasné je, když mi pak na transparentní účet pošlou peníze i úřady práce či jiné instituce, protože vědí, že jsem je před časem půjčil jejich klientovi. Nebo že mi poskytnou prostředky na další půjčky státní úředníci jako třeba soudci, protože vidí, že tahle pomoc je rychlá, účinná a transparentní.

► **Počkejte, mohl byste tyhle dva projekty víc vysvětlit?**

Projekt *Nejdřív střecha* jsme rozjeli s pražskou *Nadějí* v roce 2014. Je založen na tom, že na ulici se člověk ocitne docela snadno a je důležité těmto lidem pomoci rychle, dokud se ještě sami v sobě neztratí. Existují různé azylové domy, ty ale chtějí stovku za noc a tu ti lidé mnohdy nemají, podobně to může narazit na možnosti pomáhající organizace. V takových případech bezplatně a bez dalších podmínek zajišťujeme na třicet dnů nocleh ke stabilizování jejich situace. Dnes projekt běží pod Výborem dobré vůle a spolupracujeme s mnoha pomáhajícími organizacemi. Úspěšnost návratu do normálního života je v této fázi docela dobrá, 56 procent.

Projekt *Nejdřív doma* běží přes rok. Připravoval jsem ho dva roky. Měl jsem před očima mladé lidi z dětských domovů, kteří mohou v osmnácti vypadnout z dětského domova. A většina z nich to také udělá, škola, neškola. A 97 % z těch, kdo odejdou, si už školu nikdy nedodělá. Proč? Časový vzorec jejich uvažování je spíš den než měsíc, natož rok. Objížděl jsem dětské domovy a bavil se s těmi odrůstajícími dětmi, co by tak potřebovali. Jejich odpověď byla: cigarety. Došlo mi, že s tímhle přístupem k plánování budoucnosti pro ně bude problém každá větší platba. Neušetří si třeba na kauci, aby si mohli pronajmout byt.

Řešení vypadalo jednoduše: zařídíme jim bezúročně půjčky. Jenže standardní půjčky musí mít úrok a také sankce při nesplacení. To pro mne bylo nepřijatelné. Nechtěl jsem násobit pasti, do nichž by mohli spadnout. Nemohl jsem tedy využít bank. Nadace nemožnou půjčky vůbec poskytovat. Řekl jsem si tedy, že to budu dělat „na vlastní triko“. Úroky po nikom nechci a sankce je, že vypovím smlouvu a dluh bude zapomenut. Do dneška díky projektu bydlí přes sedmdesát rodin, které by jinak skončily na ulici a děti v dětských domovech. Pomoc spočívá v uhrazení kauce, poplatku realitce, zaplacení prvního nájmu apod. Je to ovšem půjčka, počítáme s tím, že peníze vrátí, tedy větší část.

► **A tahle velkorysost a důvěra se vám vyplácí?**

Rozhodně. Nepochybně se vyplácí! Komerční banky počítají s tím, že až třináct procent dlužníků nezvládnou splácet úvěry. Mně nesplácí jeden ze čtyř dlužníků. To není až takový rozdíl. Přitom tihle lidé mají mnohem hlouběji do kapsy než ti, kdo si půjčují v bankách. Tuhle mi třeba volala jedna paní, že omylem zaplatila splátku šest set korun dvakrát a zda jí jednu splátku můžu poslat zpět, že jí ty peníze moc chybí. Když znáte takové příběhy, nedokážete pochopit, jak mohou poslanci schválit zákon, který umožňuje krádit sociální dávky.

Náš projekt má oproti darům ještě jedno kouzlo. Splátky prvních

půjček tvoří zdroje na další půjčky. Když dáte peníze na charitu, je to fajn, ale tady vás může těšit, že ty vaše peníze pomohou vícenásobně.

► **Skoro se zdráhám uvěřit, že to funguje tak hladce.**

Ten poměr se možná ještě bude zlepšovat. Ze začátku jsme nedokázali úplně odhadnout lidi. Třeba jsme půjčili jedné ženě, a jakmile peníze dostala, přestala komunikovat. Nepodařilo se nám udržet kontakt, jedinou podmínku, na které trvám. Kdyby řekla, že nemůže splácet, splátky by se odložily o půl roku. Dluhy se nevyřeší pálením mostů. Prostě udržovat komunikaci je trvalým úkolem každého, nejenom sociálních pracovníků.

Mám v kanceláři obraz, lidská ruka na něm vyčuhuje z kalné vody a snaží se něčeho zachytit. Tak to je. Mohu druhému pomoci, když vytáhne ruku z toho, v čem se topí. Když hledá pomoc. Za tyhle lidi máme odpovědnost. Pročesávat kalné vody nazdařbůh po nás nikdo nechce. Můj oblíbený Charles Bukowski říká: „Když chcete zachránit svět, musíte zachraňovat lidi po jednom, cokoliv jiného je buď romantickéj úlet, nebo politika.“

► **Vy jste se nicméně čas od času politice věnoval. Po roce 1990 jste byl zvolen starostou Roztok u Prahy za Občanské fórum, později jste zastával funkci vedoucího Úřadu vlády či náměstka ministra vnitra. Jako politik byste třeba mohl spoluvytvářet převětivější sociálnější legislativu?**

Zkraje devadesátých let jsem měl možnost nahlédnout do politické kuchyně docela zblízka. Rychle jsem si uvědomil, že politik musí mít určitou výbavu, kterou já nemám. Zmíním dvě vlastnosti, nemluvě o tom, že musíte umět lapidárně říkat složité věci, což bych, myslím, zvládl: předně musíte mít pořad před očima dav, ne jednotlivce, a pak musíte umět dávat dohromady šik. To třeba uměl, zvláště ze začátku i bez dalších ohledů, Václav Klaus. Neříkám, že to stačí, ale politiku bez toho úplně dělat nejde.

Už Nietzsche si všiml, že zástup miluje svého ješitného mluvčího. Lidé se společně vzdávají své individuality a rozpouštějí se v síle davu. Dav nevnímá argumenty, slyší jen na obrazy. Je vděčný vůdci, že se pro zástup „obětuje“. Takové politiky doba žádala, ne takové, jako jsem já.

Zkoušel jsem mnohokrát obcházet zákonodárce s různými návrhy a ukázalo se, že to nikam nevede. Poslancům nelze poradit. Oni se radí s průzkumy veřejného mínění. Málokdo tomu odolá. Když se nedávno projednávala novela zákona o dávkách v hmotné nouzi, zvaná třikrát a dost, ptal se mě jeden reportér, zda bych mu mohl uvést aspoň jeden případ vydlužitele, který není Rom. Rozumíte, o co mu šlo? Nemám žádnou evidenci, kdo se hlásí k jaké národnosti. Podle jména jsem si tipnul, že někteří asi nebudou Romové. Ale co to dokazuje? Není spíš pozoruhodné, že většinu půjček si vzali Romové a většina z nich standardně splácí?

Mě by taková politika nadmíru vyčerpávala. Věnuji se raději něčemu, co mi roste pod rukama a co mi dělá radost.

► **Jak vlastně si projekty vybíráte? Jak poznáte, že budou pro radost?**

To tak nějak přijde. Tuhle mi zavolal bohatý developer, že se mu líbí projekt *Nejdřív doma* a abych ho rozšířil pro seniory na Praze 7. Moje první reakce byla, že to nejde, projekt není primárně ani pro seniory, ani ho nejde omezit na určitou lokalitu. A ten podnikatel mi na to odpověděl: „Tak to vymyslete.“ A právě to mne na tom baví. Hned

z prvních informací se totiž ukázalo, že máme nějakých dvě stě tisíc zapomenutých seniorů. Takových, které se nepodařilo zachytit při sčítání lidí, o kterých nevědí obvodní doktoři. Tak na to zkusíme jít jinak: v projektu *Nejdřív souseď* vyzýváme pozorné sousedy, aby si osamělých seniorů ve svém okolí všímali. Aby sdělili, zda jejich zapomenutý soused má vůbec někdy teplé jídlo. Zkusíme to pilotně na Praze 7. Zapomenutých lidí tam může být stovka nebo taky tisíc. A když se někdo takový najde, zajistíme mu nejenom teplé jídlo, ale i další potřebnou pomoc.

► **Jak to ale funguje ekonomicky? Kdo to zaplatí?**

Víte, to je jednoduché, dám do začátku dvě stě tisíc korun ze svého, podobně jako partner, a když se myšlenka chytí, další peníze se najdou. V tomhle případě se už ukazuje, že nejde jen o jídlo, někdo potřebuje opravit záchod a neví, jak na to, nebo třeba potřebuje doplnit léta zanedbaný šatník. A díky speciálně vyškoleným streetworkerům, kteří umějí mluvit s lidmi, kteří žijí zamčení doma, dokážeme ty osamělé lidi propojit s místní charitou, kostelním spolkem, s potravinovou či nábytkovou bankou.

Už za mnou byla redaktorka z ČT, že se jí to líbí a chtěla by o tom něco natočit. Ale tak rychle to nejde, nejdřív to musíme doopravdy rozjet.

► **Podle některých sociálních vědců je problémem České republiky rozevirání příjmových nůžek. Žijí mezi námi početné skupiny lidí, kteří se cítí na okraji společnosti, bez vlivu, bez perspektivy. Máte podobnou zkušenost?**

To je vážný problém. Lidí, kteří jsou na okraji, kteří se cítí zneuznaní, je hodně. Možná milion. A protože z nich většina nechodí k volbám, politici je ignorují. Vemte si exekuce. Zaměstnám bezdomovce invalidu, a jakmile se ta informace dostane na úřad práce, v tu chvíli mám zahlcenou datovou schránku požadavky exekutorů. Proč nemáme systém, v němž by všechny exekuční požadavky řešil jeden exekutor jako v Německu? Jeden můj zaměstnanec má dluhy ve výši jeden a půl milionu a těch exekucí má čtrnáct. V Německu neuplatníte u soudu požadavek na vymožení dluhu, jestliže neprokážete, že jste půjčoval prokazatelně solventnímu člověku. A pojďme dál: když po pěti letech v Německu u soudu prokážete, že jste se nevyhýbal splácení, i kdybyste nesplatil skoro nic, šestý rok budete oddlužen. Bez dalších podmínek. A u nás?

Máme zákon o lichvě, ale kolikrát se použil?

Tohle bohužel nemá řešení, dokud se ve společnosti nenajde dost lidí, kteří si uvědomí, že cosi je v naší zemi nastaveno špatně. A nemluví jenom o zákonech.

► **V čem je tedy jádro problému?**

Bernard Bolzano říká, že chudoba druhého souvisí s naším dostatkem. My jsme prostě měli víc štěstí. Můžete říct, že jste se vypracoval, ale někdo vám musel dát prostor, aby to *vypracování* mělo efekt. Příběhy lidí na okraji často začínají mizerným rodinným zázemím, špatnou partou, často nešťastným souběhem událostí. Máme-li to štěstí, že se máme dobře, měli bychom být vděční, a hledat adresáta své vděčnosti. Bolzano upozorňuje, že jeden blahobytný nemůže ignorovat chudobu druhého.

Mnozí lidé si to uvědomují. Těší mě, když rozjedu nějaký projekt a lidé spontánně začnou pomáhat nebo posílat peníze.

Josef Beránek

Za synodální církev

Michael Czerny SJ

Papež František zvolil jako téma aktuální synody „Pro synodální církev: společenství, účast a poslání“. Přinášíme výťah z dokumentu, v němž podsekretář pro migranty a uprchlíky Dikasteria na podporu integrálního rozvoje člověka naznačil hlavní linie synody.

Když používáme termín „synodalita“ pro církev, nemáme v úmyslu označit rozhodovací proces založený na větší spolupráci, který vede pouze k výběru možnosti, projednání určitých opatření nebo vydání pokynu. Je to spíše něco, co jasně ukazuje základní aspekt církevní identity: její primární komunitní rozměr, její základní evangelizační poslání pod vedením Ducha svatého.

Jako událost společenství, které má svůj původ v tajemství jediné a trojjediného Boha, se církev projevuje a uskutečňuje ve shromáždění jako „Boží lid“, který kráčí společně. Mohli bychom říci, že synodalita je forma, v níž se historizuje její původní povolání a její vnitřní poslání: svolávat všechny lidi země všech dob a věků, aby se stali účastníky Kristovy spásy a radosti.

Papež František při mnoha příležitostech zdůraznil, jak synodalita zakládá, modeluje a posiluje jak život církve, tak svědectví a službu, kterou je povolána poskytovat lidské rodině: „Společné putování je konstitutivní cestou církve; figurou, která nám umožňuje vykládat skutečnost Božíma očima a srdcem; podmínkou následování Pána Ježíše a službou životu v této zraněné době. Duch a synodální proces odhalují, co jsme, a také dynamismus společenství, který oživuje naše rozhodování.“[1]

Nové církevní vědomí svátostné povahy biskupů a kolegiality je základní podmínkou pro teologickou hermeneutiku synodality. Umožňuje totiž porozumět tomu, že pojem „synodalita“ je širší než pojem „kolegialita“: zatímco synodalita znamená angažovanost a účast celého Božího lidu na životě a poslání církve, kolegialita se vztahuje ke konkrétní formě, v níž se projevuje výkonem služby biskupů *cum et sub Petro*.

Církev, která chce chránit rozmanitost kulturních identit, nemůže nepřijmout synodalitu

Biskupská služba spojuje partikulární rozměr, který se týká části lidu shromážděného v místní církvi, s univerzálním rozměrem, který se týká výkonu služby ve společenství s ostatními biskupy a s papežem. Jakýkoli účinný projev synodality tedy vyžaduje výkon kolegiální služby biskupů.

Při rozvíjení důsledků analogického vztahu mezi tajemstvím imanentní Trojice a *forma ecclesiae*, navrženého v prologu k dogmatické konstituci *Lumen gentium* (srov. LG 2–4), pokoncilní teologie

zdůraznila, jak syntax trinitární lásky řídí život církve. Dynamický vztah mezi Otcem, Synem a Duchem svatým v rámci Boží Trojice – perichorésis (řecky) nebo circumincesso (latinsky) – se odráží v církvi a projevuje se v její struktuře a vitalitě a disponuje jí k tomu, aby zřetelně vyjádřila svou podstatu jakožto společenství prostřednictvím „perichoretického procesu“, který dostal název „synodalita“.

František používá pojmy „synoda“ a „synodalita“ ve velmi širokém smyslu s úmyslem převést teologickou ortodoxii do pastorační ortopraxe: slovo „synoda“ nevyjadřuje výlučně církevní strukturu, která se vztahuje ke kolegiální vládě, ale označuje viditelnou formu společenství, cestu církevního bratrství, na níž se podílejí a k níž osobně přispívají všichni pokřtění. Církev, která ve snaze o univerzalitu hodlá chránit rozmanitost kulturních identit, protože je považuje za nepostradatelné a nevyhnutelné bohatství, nemůže nepřijmout synodalitu jako spojovací článek mezi jednotou těla a pluralitou jeho členů.

Papež František v souladu s ekleziologickou perspektivou druhého vatikánského koncilu a v souladu s učením konstituce *Lumen gentium* potvrzuje, že „cesta synodality je přesně to, co Bůh očekává od církve třetího tisíciletí.“[2] Zdůrazňuje, že synodalita „nám nabízí nejvhodnější rámec pro pochopení samotné hierarchické služby“, a vykresluje obraz církve, která – jako „obrácená pyramida“, kde vrchol je pod základnou – harmonizuje všechny subjekty, které ji tvoří: Boží lid, kolegium biskupů, Petrova nástupce.

V exhortaci *Evangelii gaudium* (EG) dal František nový impuls nauce *sensus fidei fidelium* (srov. EG 119) a prohlásil, že cesta synodality představuje nezbytný předpoklad pro to, aby církev dostala nový misijní impuls: všichni členové církve jsou aktivními subjekty a „misijními učedníky“ (EG 120). Laici tvoří velkou většinu Božího lidu a z jejich účasti na různých projevech církevního společenství se můžeme mnohému naučit: lidové zbožnosti, angažovanosti v běžné pastorační práci, kompetenci v oblasti kultury a společného společenského života (srov. EG 126). A pokud postavení a zkušenost klerikálního života vyvolávají určité nevědomé předsudky, měli bychom doufat, že obětaví laici, kteří hrají roli pozorného a láskyplného pozorovatele, mohou pomoci všem, aby si tyto předsudky uvědomili. Měli bychom si také připomenout slova, kterými svatý John Henry Newman odpověděl těm, kteří se ho ptali na roli laiků: „Církev by bez nich vypadala nesmyslně.“[3]

Je proto třeba překonat překážky spojené s nedostatečnou formací a škodlivé účinky klerikální mentality, která hrozí odsunutím

Michael Czerny

Spoluzodpovědnost
vyžaduje konzultační
procesy, které podporují
účast a přítomnost laiků.

V exhortaci *Evangelii gaudium* dal František nový impuls nauce *sensus fidei fidelium* a prohlásil, že cesta synodality představuje nezbytný předpoklad pro to, aby církev dostala nový misijní impuls: všichni členové církve jsou aktivními subjekty a „misijními učedníky“.

laických věřících do podřízené role, aby se rozšířil prostor, kde se mohou vyjádřit a sdílet bohatství své zkušenosti jako zkušenosti Pánových učedníků (srov. EG 102).

Spoluzodpovědnost celého Božího lidu za poslání církve vyžaduje zahájit konzultační procesy, které podporují účast a přítomnost laiků a činí jejich hlas slyšitelnějším. Nejde o zavedení jakéhosi „laického parlamentarismu“ – protože autorita biskupského kolegia nezávisí na delegaci vyjádřené věřícími prostřednictvím volebního procesu, ale je spíše prezentována jako specifické charisma, kterým Duch obdařil církevní orgán –, ale o plné využití zdrojů a struktur, které církve již má.

S tímto vědomím Svatý otec 18. září 2018 apoštolskou konstitucí *Episcopalis Communio* (EC) převedl do podoby normy všechny pasáže, které charakterizují cestu „konstitutivně synodální církve“. Apoštolská konstituce představuje krok vpřed ve vztahu k druhému vatikánskému koncilu: zatímco musíme ocenit, že koncil znovu

upozornil na církevní témata a jejich služebnou povahu, tento dokument se pokouší převést teoretické argumenty do církevní praxe. Základním kamenem je naslouchání: celá synodální praxe začíná „nasloucháním Božímu lidu“, pokračuje „nasloucháním synodálním otcům“ a vrcholí nasloucháním římskému biskupovi, který je povolán vyslovit se jako „univerzální pastýř církve“.[4]

Protože kolegalita slouží synodalitě, papež uvádí, že „biskupská synoda se musí také stále více stávat privilegovaným nástrojem naslouchání Božímu lidu...“. Přestože „je ve svém složení koncipována jako v podstatě biskupský orgán“, nežije „odděleně od ostatních věřících“, „naopak je vhodným nástrojem k tomu, aby byl vyslyšen celý Boží lid“ (ES 6). Proto „i při přípravě synodálních shromáždění je věnována zvláštní pozornost konzultacím se všemi partikulárními církvemi“ (EC 7).

Po této poradě s věřícími musí následovat „rozlišování ze strany pastýřů“: musí být pozorní k *sensus fidei* Božího lidu a musí umět →

→ odlišovat náznaky Ducha „od často se měnících proudů veřejného mínění“ (EC 7). Právě v tom musí spočívat „komunitní rozlišování“, praxe, která je papeži Františkovi tak drahá a na kterou se často odvolává, přičemž vychází z ignaciánské spirituality: komunitně rozlišovat znamená věnovat pozornost Boží vůli v dějinách, v životě nikoli konkrétní osoby, ale celého Božího lidu. Ačkoli se tak děje na úrovni srdce, na úrovni nitra, jeho surovinou je vždy ozvěna, kterou realita vysílá zpět do vnitřního prostoru. Je to vnitřní postoj, který nás nutí být vždy otevření dialogu, setkání, nutí nás nalézat Boha všude tam, kde se nachází, a ne jen v předem daných, přesně vymezených a ohraničených prostředích (srov. EG 231–233).

Konstituce *Episcopalis Communio* rozděluje synodální praxi do tří fází – přípravy, diskuse a realizace. Každá synoda, která se konala během současného pontifikátu – o rodině (2014, 2015), o mládeži (2018) a o Amazonii (2019) – se snažila tyto pokyny stále více uvádět do praxe. Jak sám Svatý otec poznamenal, „změny, které jsem dosud provedl, vnášíj do synod, které se zde v Římě konají jednou za dva nebo tři roky, více svobody a dynamiky, což umožňuje více času na upřímnou diskusi a naslouchání“.[5]

Preferenční možnost pro chudé

Přednostní volba pro chudé sahá až k prorokům a do 25. kapitoly Matoušova evangelia. Podobně je to vyjádřeno v úvodních slovech pastorální konstituce *Gaudium et spes* (GS, 1965): „Radosti a naděje, bolesti a úzkosti lidí tohoto věku, zvláště chudých a všech trpících, jsou také radostmi a nadějemi, bolestmi a úzkostmi Kristových učedníků.“[6] Stala se klíčovým bodem úvah synody o spravedlnosti ve světě v roce 1971 a následně ji svatý Jan Pavel II. a Benedikt XVI. začlenili do sociálního učení církve. Skutečnost, že se jedná o výrazný rys současného pontifikátu, bychom neměli považovat za novinku, ale měli bychom ji přičítat tomu, s jakou vervou František pochopil její důsledky pro hlásání evangelia. Proto bude užitečné podívat se blíže na to, jak zásadní roli při jeho konkrétní realizaci hraje eklesiologie společenství, kolegiality a synodality.

Podle Františka preferenční volba pro chudé (srov. EG 48) vyplývá z logiky vtělení Slova. Vychází z toho, co nás Slovo, Ježíš Kristus, svými slovy a skutky naučil o chudých. Proto musí církev v této zálibě rozpoznat základní výsadu služby lásky. Papež dává jasně najevo, že tato preference není sociologická, ale specificky teologická, protože se vztahuje ke spásnému Božím působení: „Bez preferenční volby pro nejchudší hrozí, že hlásání evangelia, které zůstává první ze všech charitativních činností, bude nepochopeno nebo se utopí v záplavě slov, kterým nás dnešní komunikační společnost denně vystavuje“ (EG 199).

Navíc není výrazem naivní „dobročinnosti“, která by se promítala do určitých činností, ani není jakýmsi sklonem, aniž by ve skutečnosti představovala základní charakteristiku života církve. Naopak, je třeba ji uznat za nedílnou součást nejen evangelii, ale také procesu církevní proměny, kterou si přál a kterou zahájil druhý vatikánský koncil. Koncilní otcové, kteří v dějinách nejmenších a nejpouštěnějších spatřovali „znamení doby“, totiž potvrdili, že církev je povolána přejít od charitativní praxe v podobě pomoci, v níž jsou chudí

redukováni na pouhý „objekt“ péče, k jejich uznání za „údy“ Božího lidu a „subjekty“ vlastního osvobození.

V encyklice *Fratelli tutti* (FT) papež mezi všemi situacemi křehkosti, které charakterizují současnou společenskou strukturu a na něž je třeba reagovat, zdůrazňuje naléhavý problém uprchlíků, migrantů a vnitřně vysídlených osob, nebo jinými slovy naléhavost „hranice“ (FT 129–132). Všichni v církvi i ve společnosti jsme povoláni „přijímat, chránit, podporovat a integrovat“ ty, kteří jsou z různých důvodů nuceni opustit svou vlast a vzdávají se „práva neemigrovat“ (FT 38; FT 129). To znamená přejít od pojetí společnosti, v níž jsou cizinci diskriminováni, k chápání společenského soužití, v němž je všem zaručeno plné občanství. Spíše než o „vnucování programů pomoci shora“ (FT 129) jde o nabídku účinných a konkrétních možností integrace: vydávání víz, humanitární koridory, přístup k základním službám a vzdělání, náboženská svoboda (FT 130).

Františkova slova tedy neznamenají nic jiného, než že nás odkazují k onomu vědomí, jímž druhý vatikánský koncil v potřebě dávat přednost chudým zachytil výzvu Ducha svatého k obrácení jak vnitrocírkevních struktur, tak samotného způsobu vztahování se k evangeliu (srov. LG 8; GS 1). Dát chudým privilegované místo mezi členy Božího lidu (srov. EG 187–196) neznamená jen uznat je za privilegované příjemce evangelizace, ale za její subjekty, za její aktivní činitele.

V exhortaci *Evangelii gaudium* jsou všichni pokřtění povzbuzováni, aby setkání s chudými považovali za příznivou příležitost nechat se evangelizovat Kristem (srov. EG 12; EG 178). Tímto způsobem se stírají hranice mezi evangelizátory a evangelizovanými: „Všichni musíme přijmout, že druzí nás neustále evangelizují“ (EG 121; EG 174). Chudí jsou také evangelizátory, protože jako členové Božího lidu mají co dát a čemu naučit (srov. EG 48). Proto František na adresu představitelů lidových hnutí neváhal říci: „Jste pro mě skutečnými sociálními básníky, kteří ze zapomenutých periferií přinášejí důstojná řešení nejzávažnějších problémů těch, kteří jsou vyloučeni.“[7]

Povzbuzení adresované věřícím, v němž je papež vyzval, aby začali znovu z „periferie“ – nejen geografické, ale i existenciální [8] –, tak nabývá různých podob a výrazů: Znamená to věnovat pozornost osobním nespravedlnostem těch, kteří se ocitli v zoufalých podmínkách (bolest, chudoba a bída); znamená to zvnitřnit to, co je uvedeno v 25. kapitole Matoušova evangelia a v bohaté tradici skutků milosrdenství; znamená to osvojit si celé bohatství tématu, kterým se zabývala synoda o Amazonii: „Nové cesty pro církev a pro integrální ekologii“, které jsou vzájemně závislé a propojené.

Z povolání církve vyjádřeného v konstituci *Lumen gentium* a z její synodální cesty vyplývá evangelizace, podpora člověka ve všech jeho formách a péče o náš společný domov. A když se tento nový způsob řešení problémů lidské rodiny (srov. EG 30) přijme s rozhodností jako zásadní a nutná záležitost, pomůže to samotné církvi decentralizovat se a přiblížit se lidem na periférii. Církev musí putovat společně, nést tíhu lidského, naslouchat volání chudých, reformovat sebe i své jednání, a to především nasloucháním hlasu pokorných, *anavim* židovského Písma, kteří byli středem Ježíšova veřejného působení.

Michael Czerny

Když se staneme
citlivými na „křik
chudých“, budeme
moci naslouchat křiku
„sestry Země“.

To vše můžeme považovat za hermeneutický klíč, který formuje a nově definuje synodální praxi. Proto je třeba „vše postavit do misijních pojmů“ (EG 34) a přijmout vícerozměrný model církevní a sociální jednoty (srov. EG 234–237), který by byl schopen odrážet novou vnitrocírkevní a ekumenickou citlivost.

Reforma, k níž nás František vybízí, funguje, pokud je „vyprázdněna“ od veškeré světské logiky, tedy jak od „ideologie změny“, tak od „ztuhlosti“. Svět si vždy a všude cení možnosti něco udělat nebo provést změny v institucích. Reforma vybízí všechny, aby rozlišovali časy a možnosti „svlékání“, aby misie umožnila Kristu více vyniknout. A když František oslovuje „každého křesťana“ (EG 3) a „každého člověka“ (Laudato si' [LS], č. 3), ať se narodil a žije kdekoli (srov. FT 1), svou výzvou k odpovědnosti [9], kterou shrnuje do „péče o ty nejkřehčí“ (EG 209–216), obrací svou pozornost nejen k chudým lidem, ale také k „chudé“ zemi.

Když se staneme citlivými na „křik chudých“, budeme moci naslouchat křiku „sestry země“ (LS 1). František trvá na vztahu mezi péčí o životní prostředí a péčí o chudé (srov. LS 49) a s ještě větší naléhavostí se k němu vrací v postsynodální exhortaci Querida Amazonia (QA 52), jakož i v katechezi „Uzdravení světa“ ze srpna 2020 [10]. Spojení mezi chudými a životním prostředím zdůrazňuje skutečnost, že budoucnost celého lidstva je spojena s budoucností životního prostředí; proto se ochrana zájmů nejslabších shoduje s ochranou stvoření. Jak hlásá Laudato si', „všechno souvisí se vším“ (LS 16, 91, 117, 138 a 240).

Naslouchání Božímu lidu, naslouchání křiku chudých opuštěných a křiku zneužívané země umožňuje církvi vyhnout se nebezpečí, že bude do reality promítat předem daný vzor. Tato chyba by vznikla, kdyby se církve ve svém záměru reformovat snažila o ideální projekt, který by se zrodil z přání, třeba i dobrých, ale který by byl výrazem sebereferece. Kdyby tomu tak bylo, nakonec bychom se podřídili jiné ideologii, čistě „světské“ ideologii změny. Na druhou stranu, když církve doprovází chudé v jejich osvobození, pomáhají jí chudí na oplátku osvobodit se od pastí, do kterých se její institucionální součást může vždy dostat.

Co lze udělat pro to, aby synodalita rostla?

Základní výzva, kterou synodální proces klade před život církve, se týká nového chápání „společenství“, pojatého ve smyslu „inkluzivity“: zapojení všech složek Božího lidu, zejména chudých, pod autoritu těch, které Duch svatý určil za pastýře církve, aby se všichni cítili spoluodpovědní za život a poslání církve.

Jak ale můžeme zajistit, aby synodalita v církvi rostla? Je třeba zahájit proces obrácení, tj. „rozlišování, očišťování a nápravy“ (EG 30), aby si všichni mohli osvojit a zvnitřnit principy spirituality otevřené „inkluzivnímu“ společenství, a nikoli spirituality omezené na hledání individuální dokonalosti. Bez skutečného obrácení ve způsobu myšlení, modlitby a jednání, bez účinné metanoie, která znamená neustálý trénink ve vzájemném přijímání, by se vnější nástroje společenství – synodální církevní struktury zrozené z koncilní události – mohly ukázat jako nedostatečné k dosažení cíle, pro který byly vytvořeny.

Papež nemá žádné předem připravené ideje, které by aplikoval na realitu, ani hotový ideologický plán reformy, ale postupuje na základě duchovní a modlitební zkušenosti, kterou postupně sdílí v dialogu, při konzultacích, při konkrétní reakci na situace zranitelnosti,

utrpení a nespravedlnosti. To je, jak by řekl svatý Ignác, jeho „způsob jednání“. František vytváří strukturální podmínky pro skutečný a otevřený dialog. Neřídí se předem stanovenými institucionálními optimalizacemi ani strategiemi definovanými u stolu a zaměřenými na dosažení lepších statistických výsledků.

K pochopení této hluboké reformy naší institucionální existence jakožto existence Kristových následovníků shromážděných v církvi je nepochybně ještě dlouhá cesta. Ještě více je třeba chápat církve semper reformanda ve vztahu k době – včetně současné pandemie –, ve které žijeme, a snažit se dát dohromady a posílit místní církve, národní církve, regionální církve a kontinentální církve, nemluvě o tom, jak si s nadějí představit budoucnost křesťanství. Evangelium gaudium je adresováno „členům církve, aby zahájili proces misijní reformy, který stále probíhá“ (EG 3). Tato reforma spočívá v nikdy nedokončeném synodálním a misijním obrácení každého člena Božího lidu a Božího lidu jako celku.

Ve svém synodálním životě se církve vědomě nabízí jako diakonie na podporu hospodářského, sociálního, politického a kulturního života, který se vyznačuje bratrstvím a sociálním přátelstvím. Prioritním závazkem, který je kritériem každé sociální činnosti Božího lidu, je naslouchat volání chudých a země (srov. LS 49) a při určování společenských rozhodnutí a projektů naléhavě připomínat základní principy sociální nauky církve: nezczitelnou lidskou důstojnost, univerzální určení dober, prvenství solidarity, dialog směřující k míru, péči o společný domov.

Františkovo povzbuzení, aby se „biskupská synoda stávala stále intenzivnějším nástrojem naslouchání Božímu lidu“ (EC 6), je zároveň modlitbou i invokací: „Prosíme Ducha svatého především pro synodní otce o dar naslouchat: naslouchat Bohu natolik, že s ním slyšíme volání lidu; naslouchat lidu natolik, že do něj vdechne vůli, ke které nás Bůh volá“ (EC 6).

Modleme se proto za ty, kdo v církvi mají odpovědnost, za ty, kdo se podílejí na náboženském životě, katolickém vzdělávání a dalších službách, aby se jim dostalo stejných milostí: naslouchat, chodit a sloužit. [11]

POZNÁMKY A LITERATURA:

- [1] František, Discours d'introduction à l'ouverture des travaux de la 70e assemblée générale de la Conférence épiscopale italienne, 22 mai 2017, viz www.chiesacattolica.it
- [2] František, „Discours à l'occasion de la commémoration du 50e anniversaire de l'institution du Synode des évêques“, 17 octobre 2015, Actes du Siège apostolique (Acta Apostolicae Sedis ou AAS), č. 107, 2015.
- [3] J. H. Newman, On Consulting the Faithful in Matters of Doctrine, redakce a úvod John Coulson, Sheed & Ward, London, 1961.
- [4] František, „Discours à l'occasion de la commémoration du 50e anniversaire de l'institution du Synode des évêques“, op. cit.
- [5] František, Un temps pour changer, Flammarion, 2021.
- [6] Gaudium et Spes, č. 1 (*kurzíva je redakční*).
- [7] František, Lettre aux mouvements populaires, 12 avril 2020, viz www.vatican.va.
- [8] Odkazuje se na učení svatého Jana Pavla II. František popisuje chudobu nejen v materiálním smyslu, ale připomíná jakékoliv formy ožebračování člověka jako omezování nebo poškozování jeho důstojnosti a základních práv. (Viz Jan Pavel II, Sollicitudo rei socialis, 1987, č. 15.)
- [9] Záměr oslovit všechny je v souladu s přístupem druhého vatikánského koncilu, který „neváhá hovořit nejen k synům církve a k těm, kdo vyzývají Kristovo jméno, ale ke všem lidem“ (GS 2).
- [10] František, „Guérir le monde“, katecheze dostupná na www.la-croix.com/Urbi-et-Orbi.
- [11] František, Veillée de prière en préparation au synode sur la famille, 4 octobre 2014.

Za synodální církev – změna postoje, nebo splnění pokynu?

Alois Křišťan SDB

V poslední době zaznávají různé modifikace věty, že „papež František nás zve, abychom se vydali na synodální cestu církve“. Představy o tom mohou být různé, v každém případě je na říjen 2021 plánováno zahájení synodálního procesu „za synodální církev: společenství, spoluúčast, poslání“.

Když končí zasedání biskupské synody, jsou účastníci vyzváni, aby každý navrhl tři témata synodu příštího. Na poslední biskupské synodě, jejímž tématem byla „mládež“, se podle svědectví jednoho z účastníků objevovaly pojmy „synod“, „synodalita“, „synodální“ často, ale nenacházely u všech účastníků stejný ohlas. Někteří usilovali o znovuočopení synodality v církevním životě, pro jiné tento pojem a praxe s ním spojená není tradicí římskokatolické církvi vlastní; patří spíš do života církvi východních a protestantských, což je svým způsobem pravda. V každém případě toto téma nakonec papež vybral.

Pojem „synod“ (nebo „synoda“), „synodální“ patří do učení i praxe církve od počátku, v teologii se objevuje pojetí církve jako „ikony Boží Trojice“, „(putující) Boží lid“, „mystické tělo Kristovo“, „chrám Ducha svatého“. Naplnění všech uvedených pojmů vyžaduje nutně společenství, spoluúčast – podtituly vyhlášeného programu.[1] Již před léty psal C.V. Pospíšil, že nejzákladnějším strukturálním projevem ikoničnosti církve vzhledem k mystériu Trojjediného se tedy zdá být kombinace episkopálního uspořádání, které odpovídá Boží jednotě, se synodalitou, v níž by se měla odrážet Boží trojičnost. Je-li tedy církev obrazem trojjediného Boha, pak prožívá nějakým způsobem nástroje jedinečnosti, autority jako odrazu víry v jednoho Boha a současně nástroje synodality jako odrazu víry v Boží Trojici, která je sama v sobě (pro nás nepředstavitelně) vztahová, dialogická, komunikativní. Je důležité si teologický základ připomínat vzhledem k nebezpečí vidět v synodálním důrazu pouze módní „demokratické“ trendy. K tématu teologie synodality lze doporučit například důkladný text Petra Hrušky z roku 2009.[2]

Nástroje k životu církve

V tradici latinské církve máme nástroje pro to, jak uskutečňovat „obraz jednoty“: papežský úřad, pojetí biskupských a z nich odvozených dalších úřadů a struktur. Nástroje pro naplnění „obrazu vztahovosti“ Trojice, tedy uplatnění synodálních nástrojů se během dějin z naší pozornosti poněkud vytratily; o rehabilitaci či revitalizaci pojmu usilovali otcové druhého vatikánského koncilu v polovině dvacátého století, následně pak byly navrženy navazující procesy. Do praxe

byly či mají být zavedeny orgány jako biskupská synoda, pastorační rady diecézí a farností, ekonomické rady či jiná grémia, jak je vidíme v různých našich i zahraničních diecézích.

Praktické zkušenosti ovšem ukazují, že tato grémia jsou často viděna jen z hlediska jakéhosi „practicismu“: farář nebo biskup dojde

k názoru, že dané grémium vlastně nepotřebuje, je pro něj obtížné s ním nějak zacházet, podobné postoje jsou někdy patrné i na straně dalších členů grémia. Postrádáme, myslím, často vědomí teologického významu těchto nástrojů. Vždyť nejde o to, zda v konkrétním případě potřebuji pastorační radu, nebo se bez ní snadno obejdu, ale o to, jak naplníji konesenciální (jak je někdy nazýván) princip synodality, bez něhož těžko naplníme ideu „obrazu Boží Trojice“. Ostatně papež František v exhortaci *Evangelii gaudium*[3] přímo úkoluje biskupy, aby užívali těchto nástrojů (grémií), což se v textu článku 31 ovšem lehce přehlédne.

Vyvážit oba přístupy nebo chcete-li „obrazy“ jistě není jednoduché. Některé křesťanské tradice, např. východní a protestantská, mají zažitou zkušenost principu synodality, postrádají však nástroje k tomu, aby prožívaly princip jednoty, hierarchického rozměru církve. Téma synodality se tak dotýká též ekumenického dialogu, vždyť k dialogu obecně patří předpoklad, že partner mě může něčím obohatit. Východní a protestantské denominace nás mohou obohatit zkušeností, dobrou i špatnou, s praktickým prožíváním synodality a stejně tak my můžeme obohatit zase je zkušeností, dobrou i špatnou, s nástroji hierarchické jednoty.

Změna postoje, nebo splnění pokynu

Na podzim letošního roku dostaneme z Říma témata, kterými se máme do jara roku 2022 zabývat. Papež František nechce téma jen projednávat na biskupské synodě, ale chce napřed do takto zaměřené diskuse vtáhnout celou církev. Chce témata společenství, spoluúčast, poslání řešit nějak „zdola“ a očekává podněty, návrhy, příspěvky z jednotlivých společenství, která spoluvytvářejí církev. Tím nás tak trochu nutí zažít společenství, vnímat spoluúčast, dříve než o tématu začnou rokovat sami biskupové. Je to pozoruhodný pedagogický postup. Domnívám se, že to, oč papeži jde, je určitá změna postoje v církvi. Záleží

Alois Křišťan

Pokud přijmeme pojetí církve jako obrazu (ikony) Trojice a pokud přijmeme z toho vyplývající nutnost prakticky žít oba principy – hierarchický a synodální, pak není jiné cesty než žít v určitém stálém napětí a vyvažování.

mu na tom, aby v církvi zakořenil postoj, který bere spoluúčast na celém životě církve, tedy i v nějaké míře na rozhodovacích procesech za základ existence církve stejně jako hierarchický princip jednoty.

K úkolu, který na podzim dostáváme, přistoupíme buď jako ke „splnění pokynu“: vytvoříme skupinky, v daném termínu se vyjádříme k zasláným tématům, svá vyjádření odešleme, vyčkáme pak závěrečného dokumentu v roce 2023 a ten pak budeme občas citovat. Anebo k tomuto úkolu přistoupíme jako k podnětu revidovat vlastní postoj, jako k zamyšlení, jak se projevuje moje spoluúčast na životě církve: nakolik přemyslím o uskutečňování jejího poslání a nakolik se účastním rozhodování o jejím životě? Jak zacházím s různými nástroji, prohlubujícími život společnosti?

V některých diecézích v okolních zemích (např. v Polsku) vidíme již několik let snahu pojmy synoda, synodalita uchopit a uvést do praxe. Na papežovu iniciativu jsou tam věřící již nějakou dobu připravováni. V zemích, jako je naše, bude proces zřejmě složitější. Naději vidím v analogii k mediálními úvahám o současné situaci v Afghánistánu. Je prý obtížné zavádět zvenčí demokracii v kultuře, zvyklé na autoritativní režim, který více či méně dobře funguje v celém tamním regionu. Byť snaha o zavedení demokratických prvků trvala dvacet let, nebyla místním lidem vrostlým do kmenových společenství natolik vlastní, aby s koncem vnější podpory okamžitě neskončila. Řada komentátorů vidí ale naději v tom, že ač nelze demokracii zavést zvenčí, to, že řada lidí zažívala po dobu dvaceti let některé její prvky (například svobodné vzdělávání), v nich zanechá nějakou stopu, která může po letech vyústit ke změně postojů. Podobně se tedy mohou domnívat, že i když se papežovi nepodaří nyní nastartovaným harmonogramem změnit naše postoje k zavedení synodality do praxe, neboť jde o snahu zvenčí do příliš zažitě kultury, některé zkušenosti z procesu, který inicioval, v nás zůstanou a po delší době povedou ke změně postojů.

Sám proces, promýšlení nejen témat, ale i principů, na jakých je založena zkušenost spoluúčasti, může být větším praktickým přínosem než samotný text závěrečného dokumentu. Jinými slovy, i když se budeme společně scházet a v každé farnosti zamýšlet nad danými tématy a nakonec neuvidíme žádný jejich konkrétní ohlas a dosah, zkušenost zažitého procesu bude originálním ziskem pro ty, kteří do něj něco vložili. Časem se to snad zúročí.

Bude důležitou úlohou biskupů a představených, jak papežovo zadání zprostředkují kněžím, zda se budou zajímat o to, jak o věci kněží přemýšlejí, ne kolik kroužků ve farnosti mají, ale k čemu jim to konkrétně je. Bude věcí kněžských – vikariálních a jiných – konferencí, jak celou záležitost pojmu a zprostředkují. Používáme-li v současné době především nástroje hierarchické jednoty, pak zavedení nástrojů synodality do praxe se musí díť právě pomocí těchto hierarchických nástrojů, jinak mám obavu, že místo zdravého napětí dojde ke svárům.

Stálé napětí

Ze zkušenosti dále usuzuji, že pokud má někdo svou pastorační praxi založenou výhradně či převážně na svátostné pastoraci, je to v dané věci určitý handicap (jakkoli svátosti беру za neodmyslitelnou část života církve). Pro takového člověka bude papežův impuls málo srozumitelný nebo vlastně prakticky nepotřebný. Při udělování svátostí se s přílišnou spoluúčastí neuvažuje, pomíneme-li potřebné pomocníky k zajištění svátostného „provozu“. Spoluúčastí

v synodální církvi se ale myslí něco jiného. Pokud je zase někdo pastoračně činný v oblasti například školství, předpokládám, že mu daná iniciativa bude srozumitelnější, neboť školy se bez grémií typu senáty, školské rady, vědecké rady apod. neobejdou, a podobně je to v jiných oborech. Není to tak, že by taková povinná grémia vedla vždy nejjednodušší a nejčistší cestou k řešení, jsou ale z různých důvodů užitečnou součástí instituční kultury.

Pokud přijmeme pojetí církve jako obrazu (ikony) Trojice a pokud přijmeme z toho vyplývající nutnost prakticky žít oba principy – hierarchický a synodální, pak není jiné cesty než žít v určitém stálém napětí a vyvažování. Pro církve to není nic nového. Podobně je zvyklá vyvažovat vzájemně instituční a charismatický princip, božské a lidské působení a podobně. Některá zlatá střední cesta neexistuje. Preferujeme buď trochu víc jeden, nebo druhý princip. Je to cesta neustálého odchylování a vracení. Samozřejmě, že musí být srozumitelně a jednoznačně stanoveny či zakotveny vzájemné vztahy, musí být stanovena pravidla pro hierarchické vedení i synodální jednání – se současným vědomím, že pravidla nepostihují veškerou pestrost života.

Domnívám se, že papež František ani tolik nehledá provždy platné řešení, nicméně svým povzbuzením k vyvažování vůči „zanebávané“ synodalitě vyvolá napětí. Někoho proces svými výsledky nakonec neuspokojí, jiné ohrozí v dosavadní praxi a v tomto silovém poli budeme žít. Někteří teologové právě v tom napětí či pulzování a vyvažování vidí vanutí Ducha svatého.

Autor je pastorační teolog a ředitel VOŠ JABOK.

LITERATURA:

- [1] Základní dokumenty jsou zveřejněny např. zde: https://farnostceb.cz/blog_clanek.php?clanek=1063
- [2] Pastorační rady farností v České církevní provincii jako realizace synodality v pastorační praxi (d disertační práce), <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/23980>
- [3] https://www.paulinky.cz/_d/01/struct/Radost-evangelia.pdf

www.jabok.cz

J~

Jabok - Vyšší odborná škola
sociálně pedagogická
a teologická

Studuj s námi...

~ Sociální práce ~ Speciální pedagogika ~

Inspirace pro hledání konsenzu ve farnosti

Michal Opatrný

Jak hledat konsenzus v dnešní společnosti a církvi? Na úrovni místních komunit a farností přinášíme cenné podněty osvědčené metody sociální práce.

Jednou ze stěžejních metod sociální práce je komunitní práce obecně i konkrétní přístupy orientované na hledání konsenzu v místní, územní komunitě, tj. městské čtvrti, městě, obci, správním regionu či kraji, paneláku či konkrétní ulici a podobně. Přestože je sociální práce typickou profesí sekulární společnosti, může být zdrojem inspirace pro teologii i pastoraci (Opatrný, 2013), koneckonců stejně můžeme říci, že sociální práce je vědou i uměním (Grady, Keenan, 2014). Jaké jsou tedy metody sociální práce v oblasti rozvoje komunity, které mohou dobře posloužit pro nalezení shody a zacílení pastoračních úkolů církve ve farnosti?

Rozvoj společenství

Ze čtyř tradičních základních metod sociální práce (případová práce, práce s rodinou, práce se svépomocnými skupinami a komunitní rozvoj) je komunitní rozvoj více než ostatní tři orientován na konsenzus mezi různými lidmi a skupinami a také v celé společnosti. Cílem celé této kapitoly je tedy především reflektovat komunitní rozvoj jako inspiraci pro hledání společenství v církvi, zejména ve farnosti. To nevyklučuje další inspirace církve, teologie a pastorační práce v sociální práci.

Komunitní rozvoj stojí vedle ostatních komplexnějších metod sociální práce. Komunitní rozvoj je navíc propojen i s místní a komunální politikou a její sociální politikou. Komunitní rozvoj však často získává méně pozornosti nejen v obecné perspektivě, ale i ve studiu sociální práce (Dudley, 2016). Komunitní rozvoj není přímá práce s nějakým konkrétním klientem nebo nějakou svépomocnou skupinou. Komunitní rozvoj jako metoda a přístup v sociální práci je prací se sociálním systémem tvořeným relativně stálými vazbami a vztahy mezi lidmi, kteří společně patří do určité lokality (domu, obce, čtvrti) a dlouhodobě v ní žijí (Havrdová et al., 2013). Komunitní rozvoj v sociální práci tedy znamená rozvoj územního společenství (Navrátil, 2001).

Sociální práce v komunitě je silně inspirována teorií sociálního kapitálu. Tato teorie popisuje společnost nebo její část (např. místní komunitu, jako je obec, městská čtvrť nebo obytný blok) podle vztahů mezi členy společnosti. Důležitá je hustota a kvalita sítě vztahů (Havrdová et al., 2013). Hustota znamená počet různých vztahů mezi jednotlivými členy společenství. Kvalita sítě znamená možnost

mobilizace vztahů k podpoře člena při řešení nebo zvládnutí různých problémů.

Pomáhat komunitě znamená budovat a rozvíjet její sociální kapitál, zapojovat lidi do sítě vztahů v celé společnosti (Dudley, 2016). Pokud však lidé žijí v sociálně vyloučených lokalitách, je nutné začít se zlepšováním právě zde. Pro sociální práci v těchto lokalitách je nejvhodnější metodou komunitní práce. Prostřednictvím mobilizace jejich lidského kapitálu (tj. znalostí a dovedností konkrétních lidí) a jejich spolupráce na snadno a rychle dosažitelných cílech (Havrdová et al., 2013) může sociální práce pomocí metody komunitní práce změnit životní situaci lidí na okraji společnosti prostřednictvím změny jejich sociálního systému a jejich propojení s celou společností. Nápomocné mohou být konkrétní sociální služby, jako jsou centra pro mládež nebo poradny, případně aplikace metody svépomocných skupin nebo spolupráce s místními aktéry v rámci regionální a komunální sociální politiky.

Rozvoj komunity je založen na podpoře sociální soudržnosti a důvěry v místní komunitu. V závislosti na sociálním kontextu jsou v praxi využívány různé konkrétní přístupy. Mezi nimi jsou důležité dva principy: identifikace členů jádrové skupiny a spolupráce s jádrovou skupinou, a dále především směřování k malým a rychle dosažitelným cílům (Havrdová et al., 2013).

Jádrovou skupinu tvoří důvěryhodné osoby v rámci komunity, tj. osoby s důvěrou ostatních členů místní komunity. Jsou to lidé s přirozenou autoritou, lidé s ověřenými zkušenostmi, lidé, kteří se dlouhodobě těší respektu a důvěře komunity. Cílem sociálního pracovníka by mělo být takové osoby v komunitě rozpoznat a přesvědčit je ke spolupráci na rozvoji komunity. Spolupráce důvěryhodných členů je tedy modus procedendi podpory sociální soudržnosti a důvěry v celou komunitu. Je to paradigmatický příklad možnosti a proveditelnosti spolupráce členů komunity. Prostřednictvím takového příkladu jsou ostatní členové komunity povzbuzováni k zapojení. Navíc se prostřednictvím takové spolupráce posiluje sociální soudržnost a jejím plodem je rostoucí důvěra v komunitu, tj. obecná důvěra všech členů komunity.

Usilovat o malé a rychle dosažitelné cíle je důležité jak pro spolupráci v komunitě, tak pro rozvoj sebedůvěry při zvládnutí problémů. Malé cíle, které by komunita měla realizovat, jsou obvykle také

Michal Opatrný

Podaří-li se farnosti nalézt způsoby, jak docházet ke konsenzu, stane se farnost zároveň přirozeným činitelem rozvoje místní komunity i za hranicemi farního společenství.

rychle dosažitelné. Hlavním úkolem sociálního pracovníka je tedy identifikovat v komunitě její potřeby – tj. společné potřeby jejích členů – a uspořádat je do podoby cílů: od těch, které jsou pro ně snadno dosažitelné, až po ty, které jsou obtížné a dosažitelné pouze komplexními přístupy. Poté musí sociální pracovník sledovat cíle nejnárodnější, pro které musí získat některé členy komunity, jimiž jsou obvykle členové základní skupiny a jejich nejbližší příbuzní, přátelé a sousedé. Když tito zástupci komunity dosáhnou malých a snadných cílů, roste sebevědomí ve skupině i v komunitě a lidé jsou schopni dosáhnout obtížnějších a složitějších cílů podle pořadí potřeb v komunitě. S dalšími dosaženými cíli, které nejsou tak snadné a rychle dosažitelné, roste vzájemné propojení mezi členy komunity, a tím i jejich sociální kapitál. Komunita je pak schopna zvládnout své problémy sama (bez sociálního pracovníka) a má k tomu sebevědomí. Navíc roste vzájemná důvěra mezi členy komunity.

Synodální rozvoj farnosti

Výše uvedené základní principy komunitní práce jsou použitelné i v pastorační službě katolické farnosti nebo jiného církevního společenství. Ve smyslu znamení doby může pastorační teologie na komunitní práci a její principy navázat a využít je k posílení soudržnosti mezi farníky i mezi farním společenstvím a místní komunitou (např. v městské části nebo obci). Takové uplatňování principů komunitní práce mezi farníky může změnit pastorační službu ve farnostech z autoritářské (Neuner, Zulehner, 2013) „one-man show velkého šéfa (Steinkamp, 1999)“, tj. faráře a dalších duchovních, na participativní a diakonickou pastorační službu.

Jak bylo uvedeno výše, pojem pastorační práce je v katolické teologii podstatou vzájemného a solidárního vztahu mezi církví a světem. Komunitní práce a její principy tak mohou tento úkol splňovat. Následující otázky to objasní přesněji.

Otázky týkající se složení základní skupiny:

- Kterí členové farnosti mají přirozenou autoritu? To znamená, že to nejsou lidé, kteří vždy a ve všech případech souhlasí a souhlasí s farářem.
- Kterí členové farnosti jsou schopni přesvědčit a získat pro spolupráci ostatní členy? To znamená, že to nejsou lidé, kteří se prosadí a budou prosazovat výhradně své vlastní vize a cíle.
- Kterí členové farnosti umějí brát ohled na ostatní? To znamená, že vnímají členy farnosti bez pozornosti ostatních, pamatují na ostatní, mají ohledy na nečleny farnosti, zranitelné, slabé a chudé lidi v místní komunitě.
- Kterí členové farnosti mají důvěru ostatních členů? To znamená, že jsou žádáni o radu a pomoc, mají důvěru formulovat a vyjadřovat myšlenky ostatních členů a jsou schopni to dělat vhodně a účinně.

Otázky týkající se vyhodnocení malých a rychle dosažitelných cílů:

- Jaké jsou základní potřeby farnosti? (Je nějaký nedostatek v plnění čtyř konstitutivních prvků církve? Existuje potřeba vzdělávání nebo spíše duchovního vedení? Existuje duchovní a věroučná vyprahllost? Existuje potřeba dalšího duchovního vedení mezi různými spiritualitami katolické církve? Existují technické problémy, např. vlhkost v budově kostela, obnova ozvučení apod.?)

- Které skupiny (např. starší lidé, mládež, muži a ženy, rodiny, svobodní lidé) mají jaké potřeby?
- Které potřeby jsou snadno řešitelné a které jsou řešitelné obtížně a řeší se pouze komplexními přístupy?
- Které potřeby je farnost schopna řešit sama? Které vyžadují podporu diecéze, obecního úřadu nebo místní komunity?
- Kdo ze základní skupiny může posoudit, které potřeby jsou v dané situaci aktuální?
- U které potřeby je třeba začít? Jaké jsou ukazatele pro naplnění této potřeby?
- Kdo by za to měl být zodpovědný? Farář? Diakon nebo laický služebník? Člen základní skupiny nebo člen farnosti?

Na všechny výše uvedené otázky a případně i na další by měl odpovědět farář nebo jiná osoba, odpovědná za farnost, se znalostí principu jádrové skupiny.

První soubor otázek týkajících se jádrových skupin vede k sestavení skupiny spolupracovníků, např. pastoračního týmu nebo pastorační rady. Na druhou sadu otázek by měli lidé v jádrové skupině také odpovědět, tj. hledat v diskusi společné odpovědi. Naplňování potřeb členů farnosti však bude ze strany farnosti podpořeno a posíleno pouze tehdy, když budou do procesu naznačeného především u první sady otázek zapojeni i členové farnosti.

Nicméně hledání konsenzu ve farnosti neznamená jen řídit se jakýmkoliv nápady a případně i pošetilostí členů. Zaměření na opravdové potřeby musí být zajištěno výběrem osob v základní skupině. Členy základní skupiny by tedy měli být lidé vyzkoušení nebo prověřeni církví (Zulehner, 2003), tj. farnice a farníci s věrohodnou životní historií ve farnosti, kteří jsou důvěryhodní i díky své civilní práci a soukromému rodinnému životu.

Podarí-li se farnosti nalézt způsoby, jak docházet ke konsenzu, stane se farnost zároveň přirozeným činitelem rozvoje místní komunity i za hranicemi farního společenství. I když se přímo nevěnuje komunitnímu rozvoji, často je pak de facto ohniskem komunitního rozvoje v obci, kde působí (Dudley, 2016).

Doc. Michal Opatrný působí na Teologické fakultě Jihočeské univerzity. Článek vychází z kapitoly, kterou autor přispěl do připravované knihy Zulehner, P. M., Neuner, P., Hennenrsperger, A., Halík, T. (2022). Synodalisierung: Eine Zerreißprobe für die katholische Weltkirche. Expertinnen und Experten aus aller Welt beziehen Stellung. Ostfildern: Schwabewerlag.

LITERATURA:

- Opatrný, M. (2013). *Sociální práce a teologie: Inspirace a podněty sociální práce pro teologii*. Praha: Vyšehrad.
- Dudley, J. R. (2016). *Spirituality Matters in Social Work: Connecting Spirituality, Religion, and Practice*. New York – London: Routledge.
- Grady, M., Keenan, E. (2014). Beyond the manual: Using research and evidence in social work practice. *Clinical Social Work Journal* 42, 101–106.
- Havrdová, Z. et al. (2013). *Mít život ve svých rukou: O oblastech a postupech práce komunitního pracovníka ve vyloučených lokalitách*. Praha: Český západ a Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií.
- Navrátil, P. (2001). *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman.
- Neuner, P., Zulehner, P. M. (2013). *Dein Reich komme: Eine praktische Lehre von der Kirche*. Mainz: Grünewald Verlag.
- Steinkamp, H. (1999). *Die sanfte Macht der Hirten: Die Bedeutung Michel Foucaults für die praktische Theologie*. Mainz: Matthias Grünewald Verlag.

Pořídíte si domů zbraň?

Josef Beránek

Právo bránit sebe i jiné se zbraní za zákonných podmínek je v České republice od září zakotveno přímo v ústavní Listině základních práv a svobod. Co to doopravdy znamená, se teprve ukáže.

Čtyři roky poté, co podplukovník ve výslužbě a instruktor střelby Pavel Černý spolu se zástupcem myslivců Bohumilem Strakou a Adamem Týcem, zástupcem sportovních střelců, přinesli do Senátu PČR petici se sto tisíci podpisy, požadující zakotvení tohoto práva do ústavy, tento návrh poslanci i senátoři početnou většinou schválili. Názor, že to není dobrý nápad, zastávali především lidovci a několik dalších poslanců a senátorů.

Ještě před rokem vládní legislativci upozorňovali na to, že z Listiny by plynul jen požadavek na zachování minimálního standardu ochrany práva bránit se zbraní. Právo je podle nich dostatečně stanoveno v institutech krajní nouze, nutné obrany a oprávněného použití zbraně. „Platná právní úprava právo na jakoukoliv obranu, ať už se zbraní, nebo bez ní, zakotvuje dokonce širě,“ stálo ve stanovisku; tehdejší vymezení se týkalo ochrany života, ochrany majetku nebo svobody. Navzdory legislativcům vláda nakonec návrh podpořila.

Obdobné stanovisko jako vládní legislativci zastává většina právních expertů i dnes. Poslanci a senátoři podle těchto hlasů prostě podlehlí před volbami silné lobby a zvedli ruku pro něco, co stejně v praxi nebude mít příliš velký dopad. Podle Ivana Gabala, bývalého poslance a bezpečnostního experta, je ovšem tato iniciativa mnohem záluďnější, a dost možná má Gabal pravdu.

Sdružení Liga LIBE, které změnu prosadilo, tvrdí, že novela „znemožní veškerým případným nedobrym vládám sahat na práva a svobody legálních majitelů zbraní“ a znemožní jiné moci, třeba EU, „ohrozit práva a svobody legálních majitelů zbraní, protože ústava suverénního státu nemůže být podrobena jiné moci“. Pavel Černý, představitel sdružení, počítá s tím, že novela „zabetonuje špičkovou českou zbraňovou legislativu a poměry vůči všem budoucím možným otřesům národním i zahraničním“. Nadšení aktivistů na facebookové stránce Liga LIBE je nepřehlédnutelné. Koneckonců Česká republika je jedinou zemí na světě, která si něco takového do ústavy v novodobých dějinách vložila. „Jsme zemí, kde největší občanský odpor historie změnil ústavní pořádek,“ jásá správce stránek (pravděpodobně Pavel Černý). Konkrétně mluví o 204 000 petentů, a zčásti také o 304 000 držitelů zbrojních průkazů, kteří vlastní asi milion střelných zbraní.

Testovací balónek proti EU

Komentátor Jiří Leschtina novelu pro iRozhlas okomentoval následovně: „Podle hlavního iniciátora ústavní novely – předsedy senátorů ODS a bývalého policejního prezidenta Martina Červíčka – má

úprava čelit ‚odzbrojovacím tendencím‘ Evropské unie. Které to ale jsou? V očích držitelů zbraní je to směrnice EU o kontrole, nabytí a držení zbraní. Jenže ta naše myslivce a další střelce o žádné zbraně nepřipraví. S jedinou výjimkou – a tou je zákaz dlouhých samonabíjecích pušek se sklopnou pažbou, dobře použitelných pro teroristy. Jinak směrnice zakazuje dlouhé zbraně v kombinaci s většími zásobníky nad deset nábojů nebo pistole se zásobníkem nad dvacet nábojů.“

Kdo si vybaví střelbu v restauraci v Uherském Brodě, nejtragičtější případ v naší novodobé historii, spáchaný legálně drženou zbraní, těžko bude záměr EU odmítat. Evropskou směrnicí ostatně odsouhlasily všechny členské země až na Českou republiku. Ta si bezvýsledně stěžovala u Evropského soudu. Čeští milovníci zbraní se zachovali jako správní čeští furianti: Proč hledat argumenty, obhájit vlastní pozici a snažit se dohodnout, když si to můžeme napsat do ústavy, která je nadřazená všem evropským regulím? „Naše ústavní zákony jsou víc než evropské směrnice,“ tvrdí například Zdeněk Koudelka, dvorní právník Václava Klause (mj. autor znění jeho diskutabilní amnestie). Podle něj „pochybnou tezi o nadřazenosti evropského práva prosazuje Soudní dvůr Evropské unie a Evropská komise bez opory ve smlouvách o Evropské unii a o fungování Evropské unie“. Podle spoluautora novely senátora Zdeňka Hrabý novela přináší širší vyjednávací pozice české vlády k Evropské unii. Tak jednoduché to ovšem není.

Děkan Právnické fakulty Masarykovy univerzity Martin Škop připomíná, že „pro realizaci tohoto práva budou vždy potřeba podmínky stanovené zákonem, a když uvažujeme o zákonu, tak už v kontextu práva Evropské unie“. Ústavní soud, na který se odvolává Zdeněk Koudelka v nálezu, který se týkal Lisabonské smlouvy, v roce 2008 opravdu upřednostňuje ústavu, ovšem jako krajní řešení sporu, resp. jeho materiálního ohniska, které nelze zhojit žádnou rozumnou interpretací. Jenomže do takového konfliktu se nejspíš nedostaneme. Ústavní většina poslanců a senátorů spíš naskočila na pokus organizátorů petice otestovat si, jak obtížné a časově náročné je upravit znění ústavy.

Stačí se podívat na facebookové stránky Liga LIBE, kde se pár dní po schválení „ústavního dodatku“ již diskutovalo o tom, co dál. Nejčastější odpovědi směřovaly k vystoupení z EU, k právu na obranu domova se zbraní v ruce v duchu „můj dům, můj hrad“ a podobně. Objevil se tam ovšem ještě pozoruhodnější příspěvek, a sice informace k zákonu č. 14/2021 Sb., který celkem bez diskuse prošel zákonodárným sborem letos v lednu a v těchto dnech k němu bude vydána prováděcí vyhláška.

Komu budou střelci věrní?

Zákon č. 14/2021 Sb. vymezuje podobu Systému střelecké přípravy, tedy státem garantovaného systému dobrovolných kurzů střelecké přípravy od kurzu „nutné obrany a krajní nouze“ (kurzy MV-101 a MV-102) přes „bezpečnost měkkých cílů“ (MV-201) až po úkoly v rámci mimořádných událostí (MV-301). Zájemce, když zvládne víkendové kurzy MV-101 a MV-102 a odstřílí jedny „hodnocené střelby“, se bude moci přihlásit do náročnějších navazujících kurzů. Ty už počítají s ovládnutím nejen pistole či revolveru, ale i s puškou. Od kurzu MV-201 se pak účastník stává součástí tzv. Stanovené zálohy státu, jakéhosi rezervistického systému.

Na stránce Liga LIBE se uvádí: „Nebude to žádná organizace, spíš jen množina lidí, o kterých bude stát vědět, že mají určité dovednosti a schopnosti při zacházení se zbraní. Pokud pak bude skutečně potřeba, bude jim moci uložit určité úkoly. Na jednáních o nadstavbovém zákoně se zmiňovaly tři příklady. První dva byly řekněme „civilní“. Jednak bylo zmiňováno řešení afrického moru divokých prasat, kdy by mohli být členové Stanovené zálohy pověřeni spolu s myslivci odstřelem divočáků tak, aby se co nejvíce urychlila jejich likvidace na určitém území a zastavilo šíření této choroby. Jednak by mohlo jít o zajištění základní bezpečnosti na určitém území postiženém třeba povodní, pokud jiné složky integrovaného záchranného systému nebudou stíhat. A třetí příklad už byl spíše „obranný“ nebo chcete-li „vojenský“: mohlo by se jednat o ostrahu určitých objektů kritické infrastruktury v rámci nějakého už skutečně závažného ohrožení (stav ohrožení státu nebo dokonce válečný stav), kdy opět již běžné kapacity státu nebudou stačit...“ Členové Stanovené zálohy státu budou také skládat slib věrnosti České republice. („Slibuji věrnost České republice. Slibuji, že jako občan a vlastenec budu respektovat principy demokratického právního státu a budu obětavě plnit úkoly, které mi budou jako členovi stanovené zálohy státu uloženy. Slibuji, že při plnění úkolů stanovené zálohy státu i v občanském životě budu jednat odpovědně, odvážně a skromně. Bude-li to třeba, budu odhodlaně snášet nepohodlí a nebezpečí s tím spojená. Slibuji, že budu vždy příkladně dbát zásad bezpečného nakládání se zbraní.“)

A Liga LIBE pokračuje: „Je dobré si uvědomit, že se zde neslibuje věrnost žádné politické ideologii, ale České republice jako sice nedokonalému, ale pořád demokratickému a právnímu státu a hlavně vlasti... Opatření, kdy bude povolována Stanovená záloha státu, budou z logiky věci „skutečné průserý“. Kriticky docházející jiné kapacity policie či armády. Bezprostřední ohrožení státu...“

Zní to sympaticky, kdyby ovšem celý dokument nekončil slovy: „Ono také, pokud nás v Systému střelecké přípravy bude třeba 100 tisíc, tak už si s takovým systémem, kde jsou jeho (ozbrojení) členové zaangażovaní jen na základě dobrovolnosti a na základě svého vztahu ke svému státu, fakt nebude jen tak moci dělat, co bude chtít...“

Kdo si nebude moci dělat, co bude chtít? Regulérně zvolená vláda? A to je jádro problému zbraní ve společnosti: mezi sobě rovnými se vytváří skupina ještě rovnějších. Nemluvě o tom, že správci stránky Liga LIBE permanentně ostřelují Evropskou unii a tu a tam připomínají, že na ochranu před imigranty bude třeba výkonnějších zbraní: stačí se přece podívat na západ od nás, jak migranti útočí a vraždí,

a Unie brání slušným lidem se bránit... Informace přitom nekriticky přejímají z Parlamentních listů a jiných diskusních zdrojů.

Jan Sokol

Když jde Evropan v noci po ulici, ani ho nenapadne, že nemá zbraň.

Ti poučenější vědí, že díky tomu máme tak málo násilných zločinů.

Jsem vděčný našim předkům, že to takhle zavedli a že mohu stále předpokládat, že nikdo v autobusu nemá revolver.

Sázím zkrátka spíš na bezpečí, které zajišťuje stát a právo, než na zbraň v kapse.

Svoboda a bezpečí

Celé to budování bojovné komunity působí podezřele už proto, že statistiky dlouhodobě řadí Českou republiku mezi nejbezpečnější země světa. Pocit bezpečí v České republice je posledních devatenáct let sledován v sociologických průzkumech a počet lidí, kteří se cítí rozhodně nebo spíše bezpečně, vzrostl téměř na dvojnásobek z 45 procent na 85 procent. Za poslední dva roky se podstatně snížily i obavy z migrantů, a to z 22 % na nynějších 9 % (STEM). Naopak vzrostly obavy o zdraví, kvůli

koronaviru, a obavy z politického a ekonomického vývoje. Na tom ovšem ústavní dodatek nic moc nezmění, spíš naopak.

Jan Sokol, který se dlouhodobě věnoval politické filosofii, upozorňoval často na to, že naše svoboda souvisí s bezpečím, s reálným zabezpečením rovnosti občanů. Tu má vyjadřovat rovnost občanů před zákonem, na jehož rychlou vymahatelnost se mohou spolehnout. Spoléhat se na zbraň je v tomto ohledu krátkozraké, a proto Jan Sokol považoval úvahy o „zbraňovém ústavním dodatku“ za krok zpět. „Podle Hobbese vzniká stát tím, že se občané zříkají všech přirozených práv včetně sebeobrany, aby je místo toho chránil panovník. Evropa si už dávno zvykla žít beze zbraní a spoléhá se, že je nebudeme potřebovat. Jak si všiml Hegel, když jde Evropan v noci po ulici, ani ho nenapadne, že nemá zbraň, a mnoho lidí z jiných krajín nad tím krouží hlavou. Ti poučenější vědí, že díky tomu máme tak málo násilných zločinů a chtěli by to doma zavést také. Jsem vděčný našim předkům, že to takhle zavedli a že mohu stále předpokládat, že nikdo v autobusu nemá revolver. Sázím zkrátka spíš na bezpečí, které zajišťuje stát a právo, než na zbraň v kapse. Ta přece nezaručuje nic a já bych musel bláhově spoléhat na to, že budu rychlejší než případný útočník.“

Američtí jezuité tuto debatu nedávno dokonce úplně obrátili: není nakonec právo na obranu se zbraní v ruce v rozporu s křesťanským imperativem na ochranu života? Komentář na toto téma v jezuitském časopise America magazine končí otázkou: odpovídá-li rostoucí počet zbraní mezi lidmi rostoucímu počtu zabití, neměla by pro-life hnutí věnovat víc energie a úsilí omezit dostupnost střelných zbraní v Americe?

Autor je analytik a publicista

Dva pilíře mezinárodního zdanění

Martin Kupka

**Daně by se měly odvádět tam, kde vznikají související hodnoty.
Tento obecně uznávaný požadavek naráží v praxi na řadu překážek.
Může ke spravedlivějšímu zdanění přispět jednotná minimální daň?**

Během dvou měsíců, od začátku července do konce srpna tohoto roku, se velká většina účastníků „Iniciativy proti erozi daňového základu a přesouvání zisků“, iniciované OECD, stihla přihlásit k dokumentu s názvem „Prohlášení k dvoupilířovému řešení fiskálních výzev, pramenících z digitalizace ekonomiky“. Mezi 140 signatáři najdeme země bohaté i chudé, státy s vyspělou demokracií i s autoritářským režimem, společnosti sekulární i teokratické. V abecedním seznamu tam sousedí Bělorusko s Belgií, Čína s Chile, Saúdská Arábie se San Marinem...

Šestice členů *Iniciativy*, která prohlášení zatím nepodepsala – Irsko, Estonsko, Maďarsko, Keňa, Nigérie a Srí Lanka –, netvoří společenství, jehož členové mají mnoho společného, a v globálním pohledu nereprezentuje „těžkou váhu“. Navzdory tomu – z důvodů, které ozřejmíme později – existují dobré důvody, proč ji neignorovat. I proto francouzský prezident Emmanuel Macron učinil diskusi o navýšení tradičně nízké irské míry korporátního zdanění jedním z hlavních témat své oficiální návštěvy Dublinu poslední srpnový týden.

Pro lepší pochopení významu *Prohlášení* je důležité předeslat, že se v tomto případě nejedná o další z řady dokumentů, spíchnutých úředníky horkou jehlou ještě předtím, než se rozjedou na letní dovolenou. *Prohlášení* je dovršením dlouhodobého úsilí mnoha zemí o dosažení globální shody v boji proti neudu, který se ve světě rozbuje na křídlech vše pronikající globalizace a jehož škodlivost plně vyvěra na povrch v období následujícím po finanční krizi a ekonomické recesi v závěru první dekády tohoto století.

Snaha vlád čelit negativním důsledkům finanční krize a ekonomické recese pro zaměstnanost a životní úroveň obyvatel vedla v mnoha zemích ke zvýšení tlaku na již předtím napjaté veřejné rozpočty. Prohlubující se zadlužení motivovalo vlády k intenzivnímu přemýšlení o tom, zda jim někde neutíkají rozpočtové příjmy, jejichž navýšení by mohlo veřejným financím ulevit.

Způsobů, kudy mohou rozpočtové příjmy vládám unikat, je celá řada; my se zde soustředíme na dumpingově nízkou sazbu zdanění firemních zisků v některých zemích, tzv. daňových rájích. Podle některých odhadů (viz např. <https://www.respekt.cz/tydenik/2021/25/nejtveti-zmena-za-sto-let>) přesouvají velké nadnárodní firmy do daňových rájů každý rok kolem 40 % svých zisků, tzn. okolo bilionu dolarů. Kdyby se podařilo těmto přesunům zabránit, roční daňové inkaso ostatních zemí by se zvýšilo o 200–300 miliard dolarů.

Růst vlivu nadnárodních firem

Přesun minimálně části zisků ke zdanění mimo území, kde firma skutečně vyvíjí ekonomickou aktivitu, tzn. mimo území, jehož

hmotné i lidské zdroje firma při tvorbě zisku intenzivně využívala a spotřebovávala, byl, je a i po implementaci *Prohlášení* nadále zůstane pro zájemce schůdný. Změnit by se mělo v první řadě to, že pro ně bude méně výnosný.

Snaha vlád nabízet firmám co nejnižší korporátní daňovou sazbu se může jevit kontraproduktivně, ovšem jen na první pohled. Nižší míra zdanění skutečně přináší relativně nižší příjem do veřejných rozpočtů – pokud omezíme svůj pohled na jednoho poplatníka. Pokud připustíme, že relativně nízké daňové sazby mohou do země přitáhnout desítky či stovky firem, které zde jen díky tomu daní své zisky, nebo dokonce i reálně podnikají, výhodnost kompetitivně nízkých daňových sazeb se stává zřejmou. (Extrémní případ, kdy země může získávat zajímavé příjmy i při nulové sazbě korporátní daně ze zisku, připomíná výše citovaný článek v Respektu: na Kajmanských ostrovech s populací jen několika desítek tisíc lidí vykazují nadnárodní společnosti zisky za víc než 100 miliard dolarů. Místní elita v tomto případě vydělává nikoliv na dani samé, ale na souvisejících administrativních službách. Pro země velikosti Irska by nulová sazba daně smysl nedávala.)

Uvedené poznatky umožňují snáze dešifrovat název *Prohlášení*, zmíněného v úvodu tohoto textu. *Digitalizace ekonomiky* označuje proces, který během uplynulého čtvrtstoletí otevřel cestu k dynamickému nárůstu moci a vlivu určitého typu globálně operujících firem, jejichž hospodářská síla je dnes srovnatelná s menšími státními celky a pro něž je oddělení místa tvorby zisku od místa platby korporátní daně jednodušší než pro firmy podnikající v tradičních výrobních oborech. Jako příklad můžeme jmenovat třeba takové firmy jako Apple, Alphabet (Google), Facebook, nebo Amazon. Řada těchto firem navíc opakovaně dosahuje astronomických zisků (například v roce 2019 činil průměrný denní zisk – v dolarech – u Applu 163 milionů, u Alphabetu 84 milionů, u Facebooku 61 milion atd.), které dokáže před korporátní daní efektivně chránit.

Jak vypadají ony *dva pilíře*, o nichž hovoří *Prohlášení*? První pilíř má zajistit spravedlivější rozdělení rozpočtových příjmů získaných zdaňováním zisků velkých nadnárodních společností (včetně společností digitálních) díky tomu, že část zdaňovacích pravomocí vůči těmto firmám se přesune do zemí, kde firmy jsou ekonomicky aktivní a kde zdaňovaný zisk skutečně vytvářejí. Druhý pilíř pak usiluje o vystavení bariéry proti kompetitivnímu snižování korporátní daňové sazby jednotlivými státy cestou globálního uzákonění minimální výše této sazby.

Prognózovaný kumulativní dopad implementace obou pilířů na výši a strukturu beneficentů příjmů z korporátní daně je nepřehlédnutelný. Díky tomu, že již dnes jsou pod *Prohlášením* podepsáni účastníci reprezentující více než 90 % globálního HDP, by první

Dosavadní systém

neochuzuje jen veřejné rozpočty řady zemí, ale současně i všechny firmy, které z nějakého důvodu nemohou či nechťejí daňovou optimalizaci s pomocí daňových rájů využívat, a musí tudíž čelit neférové konkurenci.

pilíř měl umožnit každoroční realokaci daňového základu ve výši přesahující 100 miliard amerických dolarů, zatímco druhý pilíř by při uvažované 15% minimální daňové sazbě ze zisku korporací mohl globálně vygenerovat okolo 150 miliard dodatečných rozpočtových příjmů. Všechny zatím nedořešené prvky nového dvoupilířového systému by společně s podrobným implementačním scénářem měly být dopracovány během října tohoto roku a nový systém mezinárodního zdanění jako celek by měl začít fungovat již od roku 2023.

Plusy a minusy nového zdanění

Nový systém mezinárodního zdanění v navržené podobě znamená velkou změnu (podle některých názorů největší v oboru za uplynulých sto let) a významný posun vpřed žádoucím směrem. Současně se ovšem nejedná o zázračný všelék, který by dokázal rázem otočit do plusu dlouhodobě deficitní veřejné rozpočty a současně beze zbytku vymýt všechny nešvary, které iniciovaly mnohaletou diskusi završenou jeho vznikem. Proč tomu tak je?

Přijetí nového systému jednotlivými zeměmi bude dobrovolné. Působnost obou pilířů se nebude vztahovat na všechny společnosti „optimalizující“ své daňové povinnosti s pomocí daňových rájů, ale (prozatím) jen na ty největší z nich. Užitek plynoucí z dodatečných a nově přerozdělovaných daňových výnosů nebude rozprostřen mezi všechny země stoprocentně spravedlivě, neboť „těžké ekonomické váhy“ mívají v negociačním procesu vždy lepší výchozí pozici. A pravdou je i to, že ani v rámci nového systému se zřejmě nepodaří efektivně zabránit všem účelovým přeshraničním daňovým přesunům a trikům: fiktivním platbám za využití know-how mezi členy jedné firemní skupiny, manipulaci s transferovými cenami nebo účelovému půjčování peněz uvnitř firmy na vysoký úrok.

Přínos připravovaného nového systému, jakkoliv není ideální a dokonalý, bude přesto nezanedbatelný, a to nejen z pohledu globálního navýšení a o něco spravedlivější alokace výnosů z korporátní daně. Dosavadní systém totiž neochuzuje jen veřejné rozpočty řady zemí, ale současně i všechny firmy, které z nějakého důvodu nemohou či nechťejí daňovou optimalizaci s pomocí daňových rájů využívat (a musí tudíž čelit neférové konkurenci).

Vedle pozitiv v podobě lepších daňových výběrů a posílení férové konkurence mají *Iniciativa* a *Prohlášení* ještě další, ekonomiku přesahující dimenze. První z nich může někomu připadat banální či příliš abstraktní: *Iniciativa* a *Prohlášení* totiž potvrzují trvalou schopnost většiny naší planety společně diskutovat o netriviálních věcech a najít smysluplné kompromisní řešení. Druhá dimenze je konkrétnější.

Daňová optimalizace velkých nadnárodních společností a jejich využívání daňových rájů bývá často nelegitimní a lavíruje na hraně zákona. Jak ovšem přesvědčivě dokumentovala zejména odhalení v daňových skandálech Lux Leaks, Swiss Leaks nebo Panama Papers z let 2014–2016, daňové ráje a některé služby, které svým klientům mohou nabízet (anonymizace skutečných vlastníků, neprolomitelné finanční tajemství), usnadňují fungování celé řady už evidentně nelegálních aktivit, jako je praní špinavých peněz, korupce, financování terorismu, obchodování s narkotiky nebo obcházení mezinárodních sankcí. V té míře, v níž současná *Iniciativa* a – doufejme – s ní příbuzné a na ni navazující aktivity pomohou vrhnout více světla do temných koutů finančního a daňového polosvěta, se mohou stát nástrojem k úspěšnějšímu prosazování práva na úkor zločinu (a v některých případech i k posílení společenské koheze a stability, kterou uvedené zlořády podlamují). Je příznačné a potěšující, že snaha o zvýšení transparentnosti a standardů prováděných finančních operací se v posledních letech nevyhýbá ani katolické církvi. Tak jako v řadě jiných citlivých oblastí i tentokrát je jejím protagonistou papež František a nejčerstvějším plodem dva jeho dekrety (motu proprio) z konce letošního dubna.

Autor je hlavní ekonom ČSOB.

TAXPARENCY

V nedávné době si mnozí ekonomové a právníci uvědomili, že odpovědné odvádění daní nemůže být pouze vynucováno, ale mělo by být podporováno i pozitivní motivací. Jedním ze zajímavých návrhů je udílet společensky odpovědným firmám tzv. taxparentní značku. Jde o interaktivní elektronickou značku, jíž jsou odměňovány společnosti, které jsou transparentní, zveřejňují svou vlastnickou strukturu a platí daň ze zisku min. ve výši 10 %.

Logo Taxparenty může sehrát obdobnou roli jako přihlášení se ke společenské odpovědnosti firem. Firma, která získá právo používat taxparentní značku, si ji může umístit na svou internetovou stránku nebo na svoji prodejnu. Taxparentní značka zobrazuje skutečnou míru zdanění firmy, počet hvězdiček pak ukazuje výši odváděné daně ze zisku v Evropské unii. Kliknutím na taxparentní e-značku na internetových stránkách firmy se spotřebiteli zobrazí vlastnická struktura firmy a výše daně ze zisku, kterou společnost odvádí v zemích, kde působí.

Více informací najdete na www.taxparenty.eu

Arabské jaro po deseti letech

Thomas Volk, Malte Gasseling

Nadace Konrad-Adenauer-Stiftung nedávno zveřejnila závěry rozsáhlého průzkumu veřejného mínění zaměřeného na to, jak lidé v arabských zemích dnes hodnotí svou ekonomickou situaci, vládu a občanskou společnost.

Chléb, důstojnost a svoboda – to byly před deseti lety hlavní požadavky především mladých demonstrantů, kteří vyšli do ulic po celém arabském světě. Sebeupálení prodejce zeleniny Muhammada Buazíziho 17. prosince 2010 v malém tuniském městě Sidi Bouzid bylo jiskrou, která proměnila doutnající nespokojenost se sociálními podmínkami v násilné protesty. Sedmadvacetiletého Buazíziho k zoufalému protestu přimělo dlouhodobé přezíravé jednání místních úřadů, které mu nakonec zabavily zeleninový stánek a odmítly mu vydat povolení. Tato událost se stala symbolem zrození „arabského jara“, symbolem sociální nerovnosti, nekontrolovatelné korupce a pocitu bezmoci tváří v tvář svévolné státní moci. Autokratický režim prezidenta Zine al-Abidina Ben Alího, který byl u moci od roku 1987, v Tunisku padl v lednu 2011. Rychlý pád prezidenta, který vládl skoro čtvrt století, povzbudil nespokojené lidi v Egyptě, Libyi, Sýrii a dalších zemích arabského světa.

Po Tunisku padl režim v Egyptě (únor 2011). Sýrie a Libye upadly do vleklých občanských válek. V roce 2019 se regionem přehnal druhá vlna protestů, včetně hnutí Hirak v Alžírsku a protestů v Iráku, Libanonu a Súdánu. Přes mnohé politické změny a reformy ale protesty život běžných lidí příliš nezměnily. Nebo ano? Na tyto otázky hledal odpověď průzkum mezi jedenácti tisíci lidmi z Maroka, Alžírsku, Tuniska, Libye, Jordánska a Libanonu. Realizovala jej na podzim roku 2020 nadace Konrad-Adenauer-Stiftung, výsledky zpracovali Thomas Volk a Malte Gasseling.

Ekonomické výhledy

Zatímco před deseti lety třetina dotazovaných v regionu uvedla, že jejich osobní ekonomická situace je dobrá nebo velmi dobrá, toto hodnocení se nyní zřetelně zhoršilo. Svou ekonomickou situaci jako dobrou nebo velmi dobrou vyhodnotilo dnes 39 % Maročanů, dále pak 26 % respondentů v Alžírsku a Libyi. Nejnižší procenta vykazuje Tunisko (3 %) a Libanon (1 %). V Tunisku se toto číslo ve srovnání s rokem 2011 snížilo o čtvrtinu, což ukazuje na pocit deziluze. Revoluce nepřinesla očekávanou prosperitu a pracovní příležitosti. Zdá se tedy, že region zažil ztracené desetiletí, pokud jde o hospodářský růst. Ekonomiku se nepodařilo otevřít a diverzifikovat, ani nedošlo k reformě pracovního trhu.

Libanon je sužován mnoha krizemi. Vysoká nezaměstnanost (mladých lidí), hyperinlace a nekontrolovatelná korupce mezi politickou elitou vytvářejí mezi Libanonci rostoucí pocit rezignace, což se odráží i v pochmurných ekonomických prognózách země. Podle některých zdrojů nyní polovina libanonské populace žije pod hranicí chudoby. Prohlubující se finanční krize vedla od roku 2019 k obnoveným protestům s výzvami k zásadní restrukturalizaci státu

a k ukončení sektářského politického systému. Pouze 14 % však doufá v lepší budoucnost. Alarmující je, že mladší generace je ohledně budoucnosti ještě méně optimistická než lidé starší třiceti let. To se odráží také v silné touze mladých Libanonců opustit svou zemi. Celkem 53 % Libanonců do třiceti let uvedlo, že za posledních dvanáct měsíců uvažovalo o emigraci.

S výjimkou Libanonu jsou však respondenti v regionu ohledně své osobní ekonomické budoucnosti optimističtí, a to navzdory pandemií. V Jordánsku, Maroku a Libyi je více než 60 % respondentů přesvědčeno, že se ekonomické bohatství země zlepší. V Alžírsku jich je 59 % a v Tunisku 47 %. Vzhledem k obtížné ekonomické situaci sledovaných zemí v regionu může být obecně optimistický pohled respondentů na jejich ekonomickou budoucnost překvapením. Jedním z důvodů je jejich silná víra (s náboženskými konotacemi) v lepší zítřek. Pohled na Globální index konkurenceschopnosti 2019 také odhaluje, že konkurenceschopnost arabských zemí je vyšší než konkurenceschopnost ostatních rozvojových regionů, přičemž je překonána pouze dvěma regiony: Evropa / Severní Amerika a východní Asie / Tichomoří. Potenciál regionu je zřejmý: země severní Afriky a Levanty mají vynikající geostrategické umístění a těží z vývozních dohod se zeměmi EU. Mají také mladou, poměrně vzdělanou populaci.

Váhavé instituce

Arabská protestní hnutí hned od začátku volala nejen po ekonomické reformě, ale především po změně politického systému. Mezi požadavky patřila větší odpovědnost těch, kdo jsou u moci, větší transparentnost a sociální spravedlnost. Desítky let autoritářské vlády vedly k tomu, že v žebříčku Freedom House byl region důsledně klasifikován jako nedemokratický. Vedle rychlých změn v Tunisku, Egyptě a Libyi, váhavé reformy ve zbytku regionu po roce 2011 nakonec vyústily do dalších protestů, které vyvrcholily svržením vlády Alžírsku a Súdánu v roce 2019. Obnovené protesty také vedly k příslibu dalších reforem v Libanonu, Maroku a Jordánsku.

Avšak změny ve vedení zemí ne vždy přinesly očekávanou transformaci. Jedním z klíčových zjištění regionálního průzkumu je, že důvěra v parlamenty a politické strany je v celém regionu nízká. Znepokojujícím trendem je, že stále méně občanů má důvěru ve výkonost svých vlád. V letech 2013 až 2018 se tato důvěra snížila o více než 20 %. Tento trend naznačuje, že mnoho občanů soudí, že jejich původní naděje na lepší správu věcí veřejných a větší transparentnost nebyly splněny.

S výjimkou Maroka, kde 56 % respondentů vnímá parlament pozitivně, důvěruje svému parlamentu méně než polovina dotázaných.

Demonstranti v Egyptě v roce 2011. Jedním z klíčových zjištění regionálního průzkumu je, že důvěra v parlamenty a politické strany je v celém regionu nízká.

Je obzvláště zážející, že v Tunisku a Libanonu – dvou nedemokratičtějších zemích v regionu – pouze 19 % respondentů vyjadřuje důvěru ve svůj zákonodárny sbor. V Jordánském království důvěruje parlamentu 37 % a politickým stranám pouze 23 %. Země zároveň usiluje o obnovení své politické třídy odvážným způsobem: Tři čtvrtiny poslanců získaly poslanecké křeslo ve volbách na konci loňského roku poprvé. Pouze asi 20 % poslanců je přidruženo k politické straně.

V Tunisku, které bylo po roce 2011 vyzdvižováno jako model demokracie v regionu, má důvěru v práci politických stran pouze 18 % respondentů. Navzdory skutečnosti, že parlament země byl zvolen svobodně, má instituce mezi svými občany malou důvěru. Jedním z důvodů by mohly být ekonomické obtíže v kombinaci s relativně slabou podporou politických stran. Pozorovatelé rovněž poukazují na to, že zavedení parlamentního systému po revoluci v roce 2011 bylo možná příliš rychlé a že lidé nebyli dostatečně poučováni o významu občanské odpovědnosti a silných stran. V době revoluce Tunisáné vkládali velké naděje do mnohostranného politického systému. Výsledkem však byla politická stagnace, která nepřinesla požadovanou radikální změnu. Dnes politickému stranickému systému dominuje islamistická strana Ennahda, která má většinu v parlamentu. Zároveň neexistuje důsledná politicky účinná opozice.

Celkem 76 % respondentů v Maroku, 71 % v Jordánsku a 70 % v Alžírsku tvrdí, že mají plnou nebo částečnou důvěru ve svou vládu. Tato hodnocení odpovídají zjištěním, že 61 % respondentů v Jordánsku, 60 % v Maroku a 50 % v Alžírsku tvrdí, že jejich vlády reagovaly na pandemii COVID-19 dobře nebo velmi dobře. Ačkoli dvě

monarchie, Maroko a Jordánsko, spolu s Alžírskem umožňují menší svobodu projevu a svobodu tisku než Tunisko a Libanon, ve dvou posledně zmiňovaných zemích je vládní krizové řízení hodnoceno negativněji. Pouze 15 % respondentů v Tunisku a 18 % v Libanonu uvedlo, že jejich vlády na zdravotní krizi reagovaly dobře. Analogicky byla důvěra ve vládu nejnižší v Tunisku (42 %) a Libanonu (26 %). Opět je zážející, že obě země v regionu, které jsou obecně označovány jako demokratické, mají nejnižší důvěru ve své vlády.

Obecně platí, že v celém regionu panuje značná neochota vstoupit do politických stran. Pouze 30 % respondentů v Libanonu, 25 % v Maroku a 20 % v Libyi a Alžírsku tvrdí, že by si dokázali představit zapojení do politické strany. V Tunisku je tento podíl ještě nižší, pouze 16 % respondentů. To odhaluje hlubokou skepsi vůči existujícímu systému politických stran v celém regionu a zdůrazňuje potřebu zásadní debaty o alternativních formách moderní práce politické strany.

Důvěra v občanskou společnost a místní správu

Ačkoli je důvěra v politické strany a parlamenty slabá, vysoká úroveň důvěry v organizace občanské společnosti hovoří o vzniku aktivní občanské společnosti. Ve všech zemích, kterých se průzkum týkal, s výjimkou Libanonu, jsou skupiny občanské společnosti velmi uznávané a více než polovina respondentů je hodnotí kladně. Míra souhlasu je nejvyšší v Maroku: na 76 %, zatímco v Libanonu je nejnižší: na 38 %. Celkem 65 % respondentů v Alžírsku, 62 % v Tunisku a 51 % v Jordánsku uvedlo, že důvěřují nevládním organizacím, mezi něž ovšem patří i náboženské, zejména muslimské komunity. →

→ Vysoké hodnocení organizací občanské společnosti a nestátních subjektů může částečně odrážet velkou skepsi ohledně výkonnosti politických institucí a skrytou nedůvěru vůči politikům, jak je popsáno výše. Tento nedostatek důvěry v efektivitu státních institucí by mohl vést k dalšímu narušení důvěry v základní pilíře demokracie a k odpovídajícímu odklonu od politiky. Vysoká míra souhlasu s nestátními subjekty a jejich podpora jsou natolik významné, že tyto organizace by mohly působit jako klíčoví partneři státních institucí a pomáhat vládním reformám získat větší souhlas.

Výsledky průzkumu rovněž zdůrazňují význam místních orgánů ve fragmentovaných společnostech. V Libanonu a Libyi mají místní a obecní orgány mnohem vyšší míru důvěry než národní instituce. Přenesení moci na místní a obecní úřady by mohlo přinést významné výhody pro zvýšení legitimity vlády. Zejména pro Libyi by to mohl být způsob, jak znovu získat důvěru po téměř sedmi letech nefunkční vlády. Libye, kterou od roku 2014 spravují dvě paralelní vlády, začala na podzim roku 2020 podnikat kroky k obnovení národní jednoty. V únoru 2021 za pomoci zprostředkovatelů OSN byla vláda národní jednoty pověřena připravit parlamentní a prezidentské volby na 24. prosinec 2021, na Libyjský den nezávislosti. V tomto procesu mohou představitelé kmenů a místní představitelé významně přispět k usmíření mezi protichůdnými stranami a k obnovení institucionální jednoty země.

Pohled na zahraniční aktéry

Za prezidenta Obamu se pozornost Spojených států začala přesouvat na indicko-pacifický region a postupně se velmoc stáhla z arabského světa kromě Perského zálivu. Na druhé straně Rusko zintenzivňuje své aktivity v regionu již léta, například v únoru 2021 ve Středomoří uskutečnilo společné vojenské cvičení s alžírským námořnictvem. V Libyi se Rusko ukázalo jako klíčový hráč na straně samozvaného maršála Chalífy Haftára. Rusko hraje také pochybnou roli v Sýrii jako zastávce Asadova režimu. Současný ruský aktivismus v regionu oceňuje mnoho respondentů průzkumu, možná také proto, že Rusko je vnímáno jako globální protihráč Spojených států. Nejpriznivější pohled na Rusko mají Alžírčané – 66 % a nejméně v Jordánsku 22 %. Na druhé straně Spojené státy, které od invaze do Iráku v roce 2003 stále více prestiž ztrácely, jsou nejpriznivěji vnímány v Maroku (49 %) a nejméně příznivě v Libanonu (25 %). Z ostatních zemí pouze jedna třetina hodnotí Spojené státy pozitivně.

Na druhé straně v celém regionu roste podpora Číny. Celkem 67 % respondentů v Alžírsku, 61 % v Maroku a 59 % v Tunisku uvedlo, že mají na Čínu pozitivní názor. Čínská iniciativa nové Hedvábné stezky zahrnuje všechny tyto země. Rusko a Čína nedávno získaly další body v regionu distribucí vakcín COVID-19. Na konci ledna začalo Maroko používat čínskou vakcínu Sinopharm. Iniciativa COVAX, podporovaná EU, dodala své první vakcíny do Tuniska až v polovině března 2021. Do té doby se ruské a čínské vakcíny používaly už týdny, což dodalo ruské a čínské vládě skvělý kredit a pozornost médií. Zatímco Rusko, Turecko a zejména Čína jsou v regionu vnímány stále příznivěji, tradiční mocnosti jako Spojené státy a Francie se stále více dostávají pod tlak.

Thomas Volk, Malte Gasselting

V Libanonu a Libyi mají místní a obecní orgány mnohem vyšší míru důvěry než národní instituce.

Dvě země, které mají nejvyšší kredit v regionu, jsou Německo a Turecko. Silné zaměření turecké zahraniční politiky od nástupu Recepta Erdoğan na posilování vztahů se zeměmi muslimské většiny v arabském světě se vyplácí: 79 % respondentů v Maroku a Alžírsku, 65 % v Jordánsku a 63 % v Tunisku uvádí, že mají na Turecko pozitivní nebo velmi pozitivní názor. Toto vnímání je obzvláště silné

u osob mladších třiceti let. Pouze Německo je v regionu vnímáno příznivěji – 76 % v Maroku, 73 % v Tunisku, 71 % v Alžírsku a 55 % v Libyi. Německo má v regionu tradičně dobrou pověst. Ceněna je ekonomická síla, vysoce kvalitní výrobky, ale též skutečnost, že během migrační krize v roce 2015 Německo přijalo tolik uprchlíků. Přestože je Německo nejuznávanější zemí v regionu a velké popularitě se těší kancléřka Angela Merkelová, ještě oblíbenější je turecký prezident Erdoğan. Oba projeví silné postoje v otázkách ovlivňujících region: Merkelová se zasloužila o přijetí uprchlíků do Německa a EU v letech 2015 a 2016, zatímco Erdoğan si získal sympatie tím, jak prosazoval palestinské cíle a prezentoval se jako obránce islámu v regionu.

Deset let po začátku povstání se nálady a očekávání občanů v jednotlivých zemích liší. Zdá se, že lidé v královstvích Maroku a Jordánsku jsou spokojenější s politickou a ekonomickou situací než ti, kteří žijí v Tunisku a Libanonu, zemích s parlamentními systémy, které jsou na cestě k demokracii. Vzhledem k tomu, že uvedené monarchie uplatňují určitou míru represí a omezení svobody projevu, je možné, že zaznamenané odpovědi nejsou zcela totožné se skutečnými názory respondentů. Kritika královských rodů zůstane nepotrestána. Svoboda projevu a tisku je v Tunisku a Libanonu silná, ale existuje vysoká míra politické frustrace. Důvěra v parlamenty a politické strany je znepokojivě nízká, v Libanonu panuje také slabá důvěra v organizace občanské společnosti.

Co dál?

Deset let po začátku povstání se nálady a očekávání občanů v jednotlivých zemích liší. Zdá se, že lidé v královstvích Maroku a Jordánsku jsou spokojenější s politickou a ekonomickou situací než ti, kteří žijí v Tunisku a Libanonu, zemích s parlamentními systémy, které jsou na cestě k demokracii. Vzhledem k tomu, že uvedené monarchie uplatňují určitou míru represí a omezení svobody projevu, je možné, že zaznamenané odpovědi nejsou zcela totožné se skutečnými názory respondentů. Kritika královských rodů zůstane nepotrestána. Svoboda projevu a tisku je v Tunisku a Libanonu silná, ale existuje vysoká míra politické frustrace. Důvěra v parlamenty a politické strany je znepokojivě nízká, v Libanonu panuje také slabá důvěra v organizace občanské společnosti.

Přestože zvolená metoda průzkumu mohla vést k mírnému zkrácení výsledků, stále platí střízlivý závěr, že deset let po zahájení povstání existuje vysoká míra frustrace z nefunkčnosti a neefektivit politiké třídy – zejména v Tunisku, zemi, kde všechno začalo. Většina zemí neprovedla nutné ekonomické reformy, což vedlo k velké skepsi ohledně výkonnosti politických institucí a dalšímu prohloubení nedůvěry k politikům. Na některých místech to také vedlo ke zvýšené touze emigrovat.

Klíčovými výzvami pro země tohoto regionu zůstávají vytváření pracovních míst pro mladé lidi, diverzifikace ekonomiky, podpora iniciativ soukromého sektoru a důsledný přístup k řešení korupce a protekcionismu. Zdá se, že důvěru lidí ve státní instituce obnoví pouze trvalé zlepšování ekonomiky.

Široká podpora Číny, Ruska a Turecka ukazuje, že autoritářské a neliberální systémy získávají v regionu vliv. Stabilně silná pověst Německa by se měla využívat k další podpoře liberálně demokratického uspořádání a výhod parlamentních systémů.

Text je redakčním shrnutím dokumentu Thomase Volka a Malte Gasseltinga Zehn Jahre „Arabischer Frühling“, dostupného na webových stránkách kas.de.

Bouřlivé léto varuje

Jan Bednář

Letošní léto se vyznačovalo velkým výskytem extrémně silných bouřek a s nimi spojených nebezpečných atmosférických jevů, jako jsou vysoké srážkové úhrny, krupobití, prudký nárazovitý vítr, a dokonce tornádo a downburst.

Na naše poměry velmi mohutné tornádo prošlo na jižní Moravě několik desítek kilometrů dlouhou stopou naplněnou totální destrukcí. Ve stejný den se na Lounsku vyskytl další nebezpečný, u nás dosud mediálně méně známý bouřkový efekt, tzv. downburst. Jde o velice silný ničivý propad (výlev) relativně studeného, a tedy těžkého vzduchu z týlové části bouřkového oblaku k zemskému povrchu. Naneštěstí došlo v tomto případě k přímému zasažení větší obce s lokálně ničivými účinky obdobnými moravskému tornádu.

Prudkými bouřkami jsme však zdaleka nebyli postiženi sami. Nebývale mohutnými bouřkovými pohromami představitelnými zejména obrovitými úhrny spadlých srážek, působícími tzv. bleskové povodně mimořádné intenzity, byly v průběhu léta postiženy Německo, Belgie, Holandsko, Itálie a další evropské státy. V Německu byly povodňové jevy natolik výrazné, že došlo i k významným změnám reliéfu zemského povrchu. Takovou kumulaci extrémních projevů bouřek si ze současné generace asi málokdo pamatuje, a nelze se proto divit tomu, že se téměř masově začala objevovat otázka, zda je to projev antropogenně podmíněné klimatické změny.

V uvedené souvislosti jde o klimatickou změnu vyvolanou zesílením skleníkového efektu v důsledku rostoucích antropogenních emisí především oxidu uhličitého, ale i dalších tzv. radiačně aktivních (skleníkových) plynů. V souvislosti s tím se obvykle mluví o tzv. globálním oteplování (oteplení).

Globální změny počasí

Termín globální oteplování není nejšťastnější a nevystihuje plně danou situaci. Atmosféra je nesmírně dynamickým, pohyblivým a cirkulujícím systémem. Není proto možné, aby jakékoliv oteplení její spodní části nemělo za následek celkové zintenzivnění, ale i hluboké kvalitativní změny atmosférické cirkulace. Oteplení se projeví vzrůstem vnitřní energie atmosféry jako plynné soustavy. Atmosféra se v důsledku toho více rozeptne, a tím dojde ke vzrůstu její potenciální energie. Ta se posléze transformuje na kinetickou energii atmosférického proudění vytvářejícího cirkulaci atmosféry ve všech prostorových měřítkách. Tato energetická transformace je v atmosférickém prostředí velmi specifická, podléhá řízení a omezením daným hydrostatickou rovnováhou atmosféry v tíhovém poli zemského tělesa. Probírat tyto záležitosti

překračuje možnosti dané rozsahem tohoto článku. Zůstaňme tedy u faktu, že zesílení skleníkového efektu zemské atmosféry nemůže ve svých důsledcích zůstat jen u statického oteplení, ale projeví se celkovým růstem energetického obsahu atmosféry, což zahrnuje i vzrůst obsahu kinetické energie. Již tato evidentní skutečnost by nás měla upozornit na to, že takto vzrůstá i pravděpodobnost výskytu extrémnějších forem počasí, ať již jde o silné srážky, bouře, smršťe, období sucha atd. Můžeme však jít ve svých úvahách podstatně dále. Je zřejmé,

že celkové zesílení skleníkového efektu zemské atmosféry se primárním oteplením musí nejvíce projevit ve vysokých zeměpisných šířkách, a to v zásadě proto, že je zde nižší energetické pozadí příkonu sluneční energie do spodní atmosféry a k zemskému povrchu. Tuto skutečnost již dnes jasně registrujeme v Arktidě i v Antarktidě. Dochází tak ke zmenšení teplotního kontrastu mezi vysokými a nízkými zeměpisnými šířkami, zjednodušeně, ale názorně řečeno, mezi póly a rovníkem. Tento kontrast je však doslova pomyslným motorem obecné cirkulace zemského ovzduší, jejímž základním rysem je převažující zonalita, tj. skutečnost, že převážnou měrou probíhá podél rovnoběžek, ať již jde o převažující západní proudění v mírných zeměpisných

šířkách nebo o východní, tzv. pasátové větry v rovníkových oblastech mezi obratníky.

Zmíněné zmenšení teplotního kontrastu mezi vysokými a nízkými zeměpisnými šířkami musí proto jevit tendenci k zesílení výskytu meridionálních složek atmosférického proudění orientovaných podél poledníků. To zřejmě směřuje k určité, pro lidstvo v principu nepříznivé modifikaci v přenosu vláhly mezi oceány a kontinenty. S tím spojené změny celé cirkulace atmosféry by pak zřejmě vedly k vysychání kontinentů, a to zejména v oblastech nižších zeměpisných šířek, např. v subsaharské Africe, ve střední Asii, v sušších oblastech Dálného východu atd. V souvislosti s tím si připomeňme např. již nyní dobře známé masové přesuny obyvatelstva spojené s aktuálně probíhajícím procesem vysychání velkých oblastí v subsaharské Africe. Problémy s tím spojené se brzy mohou stát globální civilizační katastrofou. V našich středních a vyšších zeměpisných šířkách ukazují analýzy problému spíše na to, že celkové roční úhrny srážek by se neměly výrazně měnit, ale nutno předpokládat změnu charakteru srážkových situací s tendencí k většímu podílu intenzivních srážek krátkodobějšího trvání, což může vytvářet podmínky →

Jan Bednář

Střídající se složky meridionálního proudění mohou na základě obecného trendu ke zvětšení proměnlivosti počasí vést právě v našich zeměpisných šířkách k vyostřování kontrastů mezi vzájemně se stýkajícími vzduchovými hmotami různého původu.

→ pro lokální povodně, a to i v jejich tzv. bleskové podobě. Naléhavě se tedy zvyšuje význam všech snah zadržet srážkovou vodu co nejbližší místům, kde spadla. Důraz na akumulaci vody v krajině, zamezování jejího nadměrného odtoku, protipovodňová opatření, ale zároveň i opatření proti suchu – to vše je zcela evidentní a bohudík dnes již alespoň teoreticky mimo diskusi.

Zesílení meridionálních složek proudění je však spojeno s mnohem širšími důsledky. Evidentně jeví tendenci ke vpádům chladného arktického vzduchu do mírných šířek severní polokoule nebo naopak ke vzniku epizod vysouvání teplého tropického vzduchu do vyšších zeměpisných šířek. Můžeme tak např. na jaře počítat se střídáním několikadenních období doslova letních teplot s prudkými ochlazeními, kdy nám mrazíky zničí citlivější zemědělské a zahradní kultury, způsobí zmrznutí květů apod. I při celkově oteplujícím trendu nám proto v důsledku klimatické změny jen zdánlivě paradoxně mohou častěji zmrznout jahody, broskve, meruňky, třešně, vinná réva atd. Podobně zimní epizody sněhových kalamit, krutých mrazů apod. mohou docela dobře být součástí vývoje označovaného zjednodušeně jako globální oteplení v důsledku zesilování skleníkového efektu zemské atmosféry.

Můžeme však jít ještě dále. Střídající se složky meridionálního proudění mohou na základě obecného trendu ke zvětšení proměnlivosti počasí vést právě v našich zeměpisných šířkách k vyostřování kontrastů mezi vzájemně se stýkajícími vzduchovými hmotami různého původu.

Finálním projevem je pak častější výskyt a větší intenzita počasových projevů frontálních rozhraní, dále i tzv. čar instability apod. A právě zde nám již nepochybně vystupuje nad obzor našeho uvažování letošní bouřkové léto. Snad je nám nyní zřejmé, že právě k němu směřoval celý předchozí výklad. Terminologicky jenom upozornujeme, že zde mluvíme o bouřkách, bouřkovém létu apod., neboť to odpovídá zvyklostem našeho běžného čtenáře. V přísně odborném textu bychom však měli spíše používat termín konvektivní bouře.

Lidské vlivy na klima

V této chvíli přišel čas položit kardinální otázku. Do jaké míry můžeme považovat za bezpečně prokázané, že vzrůstající antropogenní emise oxidu uhličitého, popř. i dalších skleníkových plynů, jsou skutečnou příčinou změny klimatu, která představuje až katastrofickou hrozbu pro soudobou globální společnost? Zde stojíme před problémem důkazu, jenž má podobu, se kterou se běžně setkáváme v přírodních vědách. Z principu věci zde můžeme jenom velmi zřídka dokazovat způsobem, jímž např. pracuje matematik při dokazování nějaké matematické věty. Ve skutečnosti metodika přírodních věd obvykle provádí důkaz tak, že určitou prověřovanou hypotézu testuje pozorováními, experimenty, modelováním prostřednictvím počítačových simulací apod. Cílem je vždy zjistit, zda příslušná hypotéza v daném testu obstojí. Pokud v daném testu obstojí, často pokračuje

Jednou z teoreticky existujících možností je otázku klimatických změn ignorovat a podstoupit rizika masového výskytu katastrofických událostí spojených s extrémními projevy počasí, vysycháním rozsáhlých oblastí kontinentů, světově masovými pohyby obyvatelstva, neboť rozsáhlá území se stanou neobyvatelná. V konečném důsledku by zřejmě šlo o faktickou destrukci dnešní civilizace v celosvětovém měřítku.

ověřování dalšími testy; pokud by neobstála, je třeba ji modifikovat nebo přímo zavrhnout a hledat hypotézu novou. Projde-li příslušná hypotéza úspěšně řadou těchto testů, stává se vysoce pravděpodobnou, zůstává však často teoretická možnost, že se v budoucnu může objevit test, v němž nebude úspěšná.

Posuzujeme-li hypotézu, že aktivity člověka v podobě rostoucích emisí oxidu uhličitého, popř. dalších radiačně aktivních (skleníkových) plynů, působí změny klimatu v naznačeném směru, setkáváme se s tím, že prakticky všechna recentní a současná meteorologická pozorování této hypotéze velmi dobře odpovídají. Zcela zásadní význam však má i to, že v uplynulých letech byl proveden obrovský počet různých testů prostřednictvím počítačového modelování s využitím řady vzájemně nezávislých modelů klimatického systému a jeho součástí. Tyto testy ve vzájemné shodě vesměs potvrzují, že antropogenní příčiny klimatických změn jsou realitou a v podstatě žádné seriózní studie neukazují na falzifikaci (vyvrácení) této hypotézy. Neuznávat rizika spojená se soudobým poznáním antropogenních vlivů na atmosféru tedy rozhodně není adekvátní situací a zcela se vymyká z jakéhokoli respektování principu předběžné opatrnosti, který se již mnohokrát ukázal jako zásadně důležitý pro to, abychom se vyvarovali důsledků různých přírodních a společenských hrozeb. Letošní léto bylo z hlediska výskytu nebezpečných meteorologických jevů snad až překvapivě právě takové, jaké by v souladu s předpokládanými aktuálními vlivy antropogenních faktorů vlastně

mělo být. Přesto se stále objevuje společenské rozdělení mezi tzv. popírači klimatických změn a těmi, kteří naopak k tomuto problému přistupují s plnou vážností. Bohudík je v poslední době zřejmé, že ti druhí získali významně větší váhu. Objevuje se však nová rozdělovací hranice vyplývající z odpovědi na otázku, jaká cena je pro realizaci nápravných opatření únosná.

Fosilní paliva, zdroj blahobytu i hrozba

Máme tedy dostatek důvodů a indicií, abychom zásadní civilizační nebezpečí vyplývající především z antropogenních emisí oxidu uhličitého (popř. dalších radiačně aktivních plynů) lehkomyšlně neodmítali a naopak se usilovně snažili o nápravu. Z toho vyplývají současné široké snahy tyto emise radikálně omezit, pokud možno přímo eliminovat. Tyto snahy se již dostaly na pole celosvětové mezinárodní spolupráce a přijímání smluvních závazků. Lidstvo si bohudík již ve své převážné většině uvědomuje vážnost situace a přinejmenším deklaruje ochotu a připravenost problém řešit radikálním omezením emisí skleníkových plynů. Možno zmínit aktivity na půdě OSN, kde již od r. 1988 velmi aktivně působí Mezivládní panel pro klimatickou změnu (IPCC – Intergovernmental Panel of Climatic Change). Věci však rozhodně nejsou jednoduché.

Rozvoj novověké průmyslové civilizace, naše dnešní životní úroveň, spotřeba a všechny s tím spojené pozitivky a výtoby jsou →

→ v zásadě založeny na energetickém využívání fosilních paliv. V nich jsou v geologických vrstvách uloženy gigantické zásoby uhlíku, které se v zemi akumulovaly po stovky milionů let. Uhlík, který se při spalování fosilních paliv dostane ve formě oxidu uhličitého do ovzduší, se pochopitelně samovolně do země nevrátí, a takto vzniklý růst obsahu CO_2 v atmosféře tedy není vratným procesem. I úplné zastavení spotřeby fosilních paliv nás tedy nemůže do výchozího stavu vrátit. Právě spalování fosilních paliv však poskytlo neuvěřitelně mohutný a efektivní zdroj energie, který doslova během historicky relativně krátké doby změnil civilizaci přinejmenším v její euroatlantické podobě. Cenou však je již zmíněný a dnes akcelerující vzrůst obsahu CO_2 v ovzduší, jež lze sledovat prakticky od počátku průmyslové éry. Z této skutečnosti dnes vyplývají snahy radikálně omezit, popř. zcela vyloučit využívání fosilních paliv. V první řadě jde o spalování uhlí a ropy, o zemním plynu se dnes většinou uvažuje jako o jistém přechodném řešení, neboť v jeho případě připadá na jednotku získané energie podstatně menší produkce CO_2 , než je tomu u dvou dříve jmenovaných druhů paliv.

Vyloučení uhlí a ropy jako zdrojů energie, eliminace spalovacích motorů apod. ovšem představuje totální změnu technologií, a v důsledku toho doslova změnu celého způsobu života, což přináší řadu dosud otevřených otázek. Musíme se proto ptát, zda a jak je společnost na tyto změny připravena, je-li schopna dostatečně rychle řešit všechny související technické problémy, zda bude akceptovat dramatické, i když snad časově omezené zvýšení životních nákladů vedoucí k vyhocení společenské a spotřební nerovnosti apod. Zde se otevírá velmi reálné a rozsáhlé pole pro neblahé rozdělení společnosti.

Dvě cesty dalšího vývoje

Evidentně stojíme na historickém rozhraní, které však dějinně není ničím principiálně zcela novým. Analogických přelomů lidstvo zažilo ve svých dějinách již více. Jednou z teoreticky existujících možností je otázku klimatických změn ignorovat a podstoupit rizika masového výskytu katastrofických událostí spojených s extrémními projevy počasí, vysycháním rozsáhlých oblastí kontinentů, světově masovými pohyby obyvatelstva, neboť rozsáhlá území se stanou neobyvatelnými. V konečném důsledku by zřejmě šlo o faktickou destrukci dnešní civilizace v celosvětovém měřítku.

Druhou možností je vyhnout se takovému vývoji tak, že budeme dostatečně rychle směřovat k eliminaci využívání fosilních paliv. S tím však bude neoddelitelně spojen zprvu jistě velmi bolestný proces dramatického celospolečenského uskrovnování a ztráta mnoha dnes zcela běžných civilizačních požitků. Nutno zde počítat i se společenskými a politickými konflikty vyvolanými nerovnoměrnými ekonomickými dopady. Problém je silně vyhrocován i otázkou, zda se podaří dosáhnout toho, aby se dostatečně omezovalo využívání fosilních paliv i v ekonomikách Číny, Indie, Brazílie atd., které se nyní bouřlivě rozvíjejí, a v celém rozvojovém světě.

Kterou ze dvou strategických cest si soudobá společnost zvolí? Určitým orientačním návodem zde může být historická zkušenost. První cesta představuje ignorování velmi závažných rizik a zachování principů dosavadního stavu celého komplexu využívaných technologií. I kdyby se však klimatická rizika ukázala jako přehnaná, což je však dnes málo pravděpodobné, ba takřka vyloučené, historie nezná případ, že by se jakákoli technologická úroveň ukázala jako využitelná, dominantní a nosná po historicky neomezenou dobu.

SKLENÍKOVÝ EFEKT

Skleníkový efekt je vlastně svého druhu metafora připodobňující působení zemské atmosféry ke stěnám skleníku. Atmosféra propouští relativně dobře sluneční záření k zemskému povrchu, ale mnohem hůře propouští vzhůru tepelnou radiaci vyzařovanou zemským povrchem, která má ve srovnání se slunečním zářením řádově větší vlnové délky. Dochází tak k oteplení zemského povrchu a k němu bezprostředně přiléhající části atmosféry. Přízemní teplota dnes v celosvětovém prostorovém a časovém průměru fakticky dosahuje hodnoty cca 15 °C. Jednoduchým výpočtem lze snadno dospět k závěru, že kdyby nebylo skleníkového efektu zemské atmosféry, byla by tato teplota asi o 33 °C nižší, tj. dosahovala by cca -18 °C, což by doslova odpovídalo podmínkám s věčnou celozemskou zimou. Skleníkový efekt zemské atmosféry je tedy nepopíratelnou skutečností a vlastně podmínkou toho, abychom mohli na Zemi normálně žít. Jeho nepřirozené zesilování v důsledku lidské činnosti však budí vážné obavy.

Na vzniku skleníkového efektu, tj. na omezování úniku dlouhovělné radiace vyzařované zemským povrchem do vnějšího prostoru, má v atmosféře zdaleka největší podíl vodní pára přítomná ve vzduchu spolu se z kondenzovanou vodou v oblacích, popř. mlhách. Druhé a stále velmi významné místo však přísluší oxidu uhličitému CO_2 . Právě množství tohoto plynu v zemské atmosféře systematicky roste v důsledku rostoucí intenzity antropogenních spalovacích procesů. Od počátku tzv. průmyslové éry lidské civilizace, tj. přibližně za posledních 200 let, vzrostlo množství oxidu uhličitého v zemském ovzduší přibližně na dvojnásobek výchozího stavu, přičemž zdaleka největší část tohoto růstu připadá na posledních několik desítek let a tempo růstu se neustále zvyšuje. Na souvisejícím zesilování skleníkového efektu atmosféry se však podílejí i antropogenní emise některých dalších tzv. skleníkových plynů. Z nich můžeme jako typický příklad uvést metan CH_4 . Jako velmi pozoruhodnou skutečnost můžeme již na tomto místě uvést, že spolu s rostoucím obsahem oxidu uhličitého v ovzduší se během posledních desítek let prokazatelně celozemsky projevuje nezávisle pozorovaný oteplovací trend klimatu.

Konzervativnost umrtvuje inovace, a tím i celý další progresivní vývoj. Druhá cesta nabízí možnost minimalizovat rizika klimatických změn a předpokládá, že se vydáme na složitou pouť kompletní změny technologií. Tato změna však stejně musí v nějaké podobě v dalším vývoji lidské civilizace objektivně nastat. Zde se nabízí cesta přímé a komplexní technologické inovace, která nepochybně zprvu přinese obtížné problémy k řešení, ale z dlouhodobého pohledu nesporně skýtá naději na otevření pozitivní perspektivy nově akcelerovaného inovativního rozvoje, snad opravdu šetrnějšího k celému světu. Inovace obvykle přináší podstatné výhody těm, kdo se do nich zapojí nejdříve. Letošní bouřlivé léto nám poskytuje impuls pro rozhodování mezi výše naznačenými cestami.

Autor prof. Jan Bednář je meteorolog, působí na Matematicko-fyzikální fakultě UK.

Romský holocaust

Otevřená otázka

Jan Haken

Kde hledat kořeny rasové perzekuce Romů? Čím se lišilo systematické vyvražďování Romů a Židů? A jak bylo možné, že se na místě bývalého koncentračního tábora postavil vepřín? Rozhovor s historikem Jiřím Smlsallem.

► **Jaké postavení měli Romové v době formování národních států? Pro kočovníky na Balkáně, mezi něž patřili také Romové, představoval problém vznik nových států, resp. hranic. Můžeme mluvit o stejném problému v kontextu střední Evropy?**

Vznik nových národních států a vytvoření systémů hraničních kontrol, které omezovaly přeshraniční mobilitu, ať už dobrovolnou či nucenou, měl na Romy zásadní vliv. Žádný z hlavních národních projektů s Romy nepočítal. Jako národnostní menšinu Romy jako první a na dlouho dobu i jako jediný stát uznal Sovětský svaz. Z hlediska systému národních států „cikáni“ představovali problematickou menšinu, která byla brána jako etnický sporná a nevyhraněná. Např. na Slovensku byli Romové obviňováni z šíření maďarské kultury. Spíše šlo o lidi na okraji, se kterými systém nepočítal a kteří z něho vypadávali. Tyto problémy se řešily represivně a kriminalizace je dále prohlubovala. Důležité je, že po první světové válce dochází k zpřísnění režimu hraniční kontroly, teprve tehdy se vytváří pevné nepropustné hranice, jak je chápeme my. Z hlediska vztahu státních orgánů k Romům to byl problém, prohlubuje se volání po perzekuci „cikánů“.

► **Perzekvování byli, protože byli kočovníci?**

Velká část Romů v pravém slova smyslu nekočovala, neustálé policejní zásahy jim ale znemožňovaly vést stabilní život. Kočování se zároveň chápalo jako rasový znak. Běžnou praxí bylo vyhánět „cikány“ z okresu do okresu nebo přímo za hranice státu. Tato praxe se kvůli zpřísnění hraničních kontrol problematizuje. V této souvislosti se ve dvacátých letech rozvíjí internační fantazie ve smyslu toho, že je třeba „cikány“ zavřít do nějakého tábora, donucovací pracovny či rezervace, kde budou moci kočovat. Jistou roli hrála i zkušenost ze

zajateckých nebo uprchlických táborů za první světové války. Tyto požadavky se znovu objevují v letech třicátých. V souvislosti s okupací pohraničí a příchodem uprchlíků okresní četníci velitelé volají po nuceném usazení kočovníků, ale i po vytvoření táborů podle německého vzoru, sterilizaci „cikánů“ a odebírání jejich dětí.

► **Jaké byly oficiální důvody represe ze strany státu; bylo to tím, že byli národnostně nespolehliví, nebo existovaly nějaké složitější důvody?**

Myslím, že perzekuce vycházela z vnitřních problémů moderního státu, pro který „cikáni“ představovali kategorii občanů, v níž se soustředily problémy, které stát neuměl vyřešit jinak než represí.

Vztah moderního státu a tzv. cikánů je dost komplikovaný. Trošku se pohybuje na vahách mezi emancipací a represí. Dobře je to vidět u osvětských reforem (Marie Terezie a Josefa II.), které se snaží Romy usadit, dát jim půdu, zaručit jim základní gramotnost a životní úroveň. To je motivováno jak humanistickými ideály, tak ale i snahou moderního státu zefektivnit vybírání daní a odvody rekrutů. Současně je zde snaha učinit poddané ze strany státu čitelnými a snadno evidovatelnými (např. zavádění stálých příjmení). Odvrácenou stranou těchto procesů je tak rozvíjení intenzivního dohledu. Poprvé se rozvíjí moderní policie a kriminalistická věda, která se zaměřuje na „cikány“ jako na rasově definovanou skupinu. Policisté a kriminální experti představovali hybnou sílu represí.

Usazování kočujících Romů probíhalo na přelomu 18. a 19. stol. hlavně na Moravě. Od samého začátku přitom naráželo na odpor místních úřadů, které se snažily Romy vyhánět a tím proces shora řízené integrace narušovaly. Toto napětí Romy provázelo stále: Na jedné straně nařízení centrálních úřadů, které chtěly Romy formovat do normativní představy občana, na druhé straně místní úřady, které této integraci bránily. Nutno podotknout, že v té době neexistoval sociální stát a místní úřady se tak chtěly zbavit ze svého pohledu problematických občanů, aby nemusely hradit jejich sociální zabezpečení. S tím souvisí domovské právo, na které bylo vázáno státní občanství. Obce většinou Romům domovské právo odpíraly, mnozí Romové tak neměli domovskou příslušnost ani státní občanství vůbec určené. Státní orgány k nim tak mohly přistupovat jako k cizincům a např. je vyhošťovat za hranice.

► **Lze hledat ve zmíněných represích počátky rasové perzekuce? V pronásledování „cikánů“ se prolínaly „sociální“ a „rasové“ kategorie. Opatření zaměřovaná na „kočovníky“ postihovala i Romy dlouhodobě** →

MGR. JIŘÍ SMLSAL (*1992)

vystudoval historii a etnologii na FF UK, v současnosti studuje v doktorském programu Ústavu hospodářských a sociálních dějin FF UK. Pracoval na výzkumu holocaustu Romů pro Institut Tereziánské iniciativy a pro Ústav pro studium totalitních režimů. Pracuje v Etnografickém oddělení Národního muzea. Příležitostně publikuje na A2larmu.

foto Jan Haken

Jiří Smlsal: „Historie rasové perzekuce Romů je v české historiografii naprosto okrajové téma, navíc je opakovaně napadáno z národoveckých pozic.“

→ usedlé, perzekuce zdůvodněná „asocialitou“ byla do značné míry motivovaná rasově. Důležité je, že „cikáni“ již za první republiky představovali občany druhé kategorie, kterým byla upřena část občanských práv a kteří byli chápáni jako rasová skupina odlišná od ostatních občanů. Ve společnosti tak byla velká připravenost k represii.

V prvních letech protektorátu přetrvávají staré vzorce a ukazují se velká ochota používat represivních řešení dlouhodobých problémů. Místní úřady se snaží zbavit se „svých cikánů“ a využívají k tomu dostupné prostředky. Volání po „potírání cikánského zla“ se ozývá v souvislosti s uprchlíky, nejdříve z nacistického Německa, poté ze zabraných Sudet. Objevují se snahy o kočování, které selhávají na odporu místních obcí a vytvářejí spíše další zmatek a zhoršují postavení Romů, mimoto jsou jedním z podnětů ke vzniku kárných pracovních táborů. Státní orgány řeší tyto problémy hodně násilnou cestou, což pak vede k jejich připravenosti podílet se na provádění nacistické rasové perzekuce, která naplno propuká v roce 1942. Ta ovšem představuje kvalitativní zlom, který předčí všechny domácí iniciativy. Nacisté zavádějí plošnou rasovou perzekuci, na druhou stranu se na ní aktivně podílejí protektorátní instituce, zejména česká kriminální policie.

► **Popsal bys hlavní prvky nacistické rasové perzekuce? Způsob, jakým bylo zacházeno s židovským a romským obyvatelstvem, byl totožný, nebo zde existovaly rozdíly?**

Existovaly důležité rozdíly, byť výsledek perzekuce byl v případě obou skupin podobně drtivý: téměř naprosté vyvraždění. Odhaduje se, že bylo zavražděno asi 80 000 Židů a 5500 Romů z území Protektorátu, byť přesný počet obětí dosud neznáme. Z toho je vidět, že židovská menšina byla mnohem početnější a z hlediska nacistických špiček (ale i protektorátní vlády) představovala jejich perzekuce

prioritu. Perzekuce „cikánů“ byla spíše inherentní součástí nacistické ideologie, představovala především záležitost policie.

Pro perzekuci Židů existovala zvláštní instituce: Eichmannova Ústředna pro židovské vystěhovalce s centrem v Praze. Pronásledování Romů organizovaly v součinnosti německá a česká kriminální policie. Další závažný rozdíl je v tom, že neexistovala žádná právní norma „cikána“. Rozhodnutí, kdo má spadat do této kategorie, tak záviselo na lokální praxi a znalostech místních úřadů, což samozřejmě otvíralo možnosti záchrany, nebo naopak manipulace.

Z celkového hlediska se perzekuce Romů v jednotlivých zemích značně lišila. Do značné míry záleželo na přístupu místních vlád a jejich výkladu nacistických nařízení. Můžeme si představit, že osudy romské rodiny, která žila v Rusku či v Pobaltí, byly mnohem bližší židovské rodině z tohoto území než romské rodině z Čech. Na východní frontě probíhala vyhlazovací válka, Romové i Židé se stali obětí masového vraždění. V Protektorátu Židé i Romové čelili postupnému vytlačování ze společnosti, věznění v koncentračních táborech a transportům do Osvětimi-Birkenau, kde byli vražděni v plynových komorách. Nacistická perzekuce Romů i Židů probíhala odlišně, zároveň byla často úzce propojená. Neexistovala žádná jednotná zkušenost holocaustu, to platí jak pro Romy, tak pro Židy.

► **Proč trvalo tak dlouho, než se uznalo, že Romové čelili systematickému vyvraždění?**

Celkově uznání holocaustu trvalo hodně dlouho, neplatí to jen pro Romy, kteří samozřejmě byli marginalizováni v ještě větší míře než Židé. Podobně jako pro židovské přeživší bylo hodně těžké tuto zkušenost artikulovat a hrozně dlouho trvalo, než zkušenost genocidy došla uznání veřejnosti a než se ustálil pojem holocaust. K tomu dochází až v sedmdesátých a osmdesátých letech, v postsocialistických

zemích až v letech devadesátých. Pro nás je důležité, že popularizace konceptu holocaustu v sedmdesátých a osmdesátých letech umožnila Romům artikulovat jejich nárok na uznání. Jejich zápas o uznání historické křivdy hodně staví na půdorysu paměťové kultury spojené s holocaustem Židů. Na holocaust Romů se tak často díváme prizmatem genocidy Židů.

► **Myslíš, že to je správné nazírání?**

Myslím, že je to do značné míry nutné, protože historiografie holocaustu Židů je obrovská a inspirativní. Z hlediska veřejnosti to je srozumitelné a dá se na tom stavět, byť to obsahuje problematické body, které mohou smazat odlišnosti. Koncept holocaustu ostatně není ani tak analytickým nástrojem, jako spíš prostředkem k dosažení veřejného uznání.

► **Bezprostředně po válce se tedy o holocaustu nemluvalo?**

Dnes si druhou světovou válku automaticky spojujeme s nacistickou genocidou, to je hlavní událost, ke které se vztahujeme a kterou si připomínáme. Po skončení druhé světové války to tak nebylo, zkušenost rasové perzekuce sice nebyla neznámá, ale většinou společností nebyla uznána za něco hodného zvláštní pozornosti. Byla jen jednou z tragédií druhé světové války, Židé (Romové byli dlouho úplně opomíjeni) byli zařazeni do skupiny národních obětí nacismu. Nedávno jsem byl v Uherském Hradišti, kde je velký pomník obětem války, socha mladíka v lidovém kroji a soupis jmen obětí. Velkou část z nich představují židovské a romské oběti holocaustu, ale v tomto smyslu splývají s „národními“ oběťmi bez ohledu na kvalitativně naprosto odlišný stupeň pronásledování. To platí pro celou Evropu, ale i pro Izrael, připomínání byli zejména odbojáři a političtí vězni, ne oběti holocaustu. Přeživší se často snažili distancovat od svého židovství. Zlom přichází na konci šedesátých let, kdy dochází ke generační obměně. V západní Evropě nastupuje generace roku 68, která se ptá rodičů na jejich podíl na zločinech nacismu, otevírá se téma emancipace etnických či sexuálních menšin, druhá generace židovských přeživších otevírá trauma, do toho pak zasahují další důležité události. Důležitý je proces s Eichmannem, důležitá je šestidenní válka (válka Izraele s Egyptem). Souvislostem vzniku konceptu holocaustu a paměťové kultury, která se kolem něj utvořila, se věnuje Pavel Barša v knize *Paměť a genocida*. Zmiňuje tam také konzervativní judaistickou kritiku, podle které vlivem sekularizace historická paměť holocaustu nahradila náboženství jako tmel židovské kolektivní identity. Koncept holocaustu je tak často spojován s představami o jedinečnosti židovské zkušenosti.

► **Přesunul bych se k Letům u Písku. Jak je možné, že ten prasečák tam vůbec vznikl?**

Prasečák vznikl v sedmdesátých letech. V okolí obce se o existenci koncentračního tábora samozřejmě vědělo, protestovalo ale jen pár jedinců. Bylo to administrativní rozhodnutí, které se na historickou paměť vůbec neohlíželo. Toto téma bylo ve společnosti marginální, věnoval se mu jen kruh občansky aktivních Romů sdružených ve Svazu Cikánů-Romů a malá skupina historiků, kteří s nimi spolupracovali, jako byl C. Nečas a V. Kladivová. Podobný vývoj proběhl i v Hodoníně u Kunštátu, kde byl koncentrační tábor pro moravské Romy, to místo se dál využívalo a o jeho minulost se nestaral nikdo mimo romské pamětníky. Po válce zde bylo internační středisko pro Němce, který byli zařazeni do „odsunu“, v letech 1949–1950

tábor nucené práce, později dětský tábor a po revoluci rekreační středisko. Na rozdíl od Let se ale Hodonín nikdy nestal předmětem veřejné debaty. Lety jsou výjimečné v tom, že zde stál prasečák, místo spojené se špinou, které symbolicky vystihuje neúctu českého státu k Romům. Toto téma v devadesátých letech otevřel americký badatel Paul Polansky, který z něj učinil diplomatický problém, který se řešil mimo jiné v souvislosti s jednáním o vstupu České republiky do Evropské unie. Stát se tohoto problému zbavil tak, že vepřín privatizoval. V následné debatě o zřízení památníku pak u politických špiček převažovaly ekonomické argumenty, že není možné kvůli minulosti zasahovat do soukromého vlastnictví.

► **V nedávné době jsme byli svědky odvolání správní rady Institutu Tereziánské iniciativy (ITI) a následného odvolání jeho ředitelky T. Štěpkové. Součástí sporu bylo i to, je-li v případě romských obětí možné mluvit o holocaustu. Jaké jsou příčiny sporu?**

Neexistuje jednotné a závazné pojetí holocaustu. Jedná se spíše o populární termín než o precizně definovaný vědecký koncept. Rozhodnutí, že romské oběti nemají být považovány za oběť holocaustu, ale „pouze“ genocidy, není učiněno z odborné, ale z mocenské pozice. Sledujeme střet dvou politik paměti, dvou odlišných způsobů připomínání holocaustu. Zaměření ITI na romské oběti bylo dlouhou dobu trnem v oku představitelů konzervativního křídla židovské obce. Z jejich pohledu náleží paměť holocaustu pouze Židům a připomínání jiných skupin obětí snižuje jeho závažnost. Připomínání holocaustu má sloužit k upevňování skupinové identity Židů, např. Leo Pavlát vyzýval k opuštění „romských“ projektů a zaměření na současný antisemitismus a podporu Izraele. Druhý způsob připomínání holocaustu je univerzalističtější, připomínka genocidy Židů vyzývá k větší citlivosti vůči rasismu či stereotypizaci, ať jsou namířené vůči jakýmkoliv skupinám. V tomto pohledu není zahrnutí Romů do vzdělávání o holocaustu krokem stranou, ale logickým prohloubením zájmu. Oba typy vztahování k minulosti mají vlastní logiku i důvody. Prosazení jednoho či druhého ale není určováno odbornými argumenty, ale je spíš výsledkem současných společenských střetů. Historie je vždy do určité míry nástrojem přítomnosti. Připomínání holocaustu tak automaticky nevede k větší citlivosti k probíhajícím formám útlaku, ale může naopak vést k jejich banalizaci. Ve srovnání se šesti miliony obětí šoa bledne jakékoliv bezpráví, kterého se dopouštíme.

► **Jaké důsledky takový střet může mít?**

Domnívám se, že princip „soutěže obětí“ a poměrování utrpení je neproduktivní a v důsledku poškozuje všechny. Historie rasové perzekuce Romů je v české historiografii naprosto okrajové téma, navíc je opakovaně napadáno z národoveckých pozic, ztráta každé platformy pro výzkum i vzdělávání je tak citelná. Studium holocaustu Romů přitom může přinést nové poznatky a podněty jak pro studium holocaustu Židů, tak i šíře k fungování Protektorátu, roli kolaborace či možnostem a mezím autonomie domácích politických aktérů. Dějiny marginalizovaných menšin nejsou jen okrajová zajímavost, ale výzva k přehodnocení obvyklého pohledu na dějiny. V neposlední řadě nabízejí cennou reflexi našeho historického psaní: většina pramenů, z nichž čerpáme, vznikala pro účely provádění perzekuce. Musíme tak být opatrní, abychom ve své tvorbě nepřejímali jazyk, hodnocení situace i způsob přemýšlení pachatelů. To není ani samozřejmé, ani snadné.

Za teologem Vladimírem Boublíkem

Zdeněk A. Eminger

Během 20. století se svět za několik let změnil tolik jako kdysi za celá staletí. Církve musely na významné posuny společnosti i vztahu věřících k autoritě reagovat novou, (od)vážnou teologickou reflexí.

Klíčovým zdrojem informací o česko-římském teologovi a katolickém knězi Vladimíru Boublíkovi (1928–1974) je jeho přítel a nástupce na teologické fakultě Lateránu prof. Karel Skalický (nar. 1934), který uprchl do Itálie o čtyři roky později, než V. Boublík, v roce 1956. V českém teologickém prostředí se Boublíkovu dílu věnovali vedle Karla Skalického též teolog Jiří Žůrek a trinitární teoložka Kateřina Brichcínová. Žůrek ve svých *Prolegomenech k četbě Vladimíra Boublíka* (Krystal OP, 2008) a jako spolueditor Boublíkova *Duchovního deníku* (Refugium Velehrad-Roma, 2010) nastínil některé prvky jeho teologického zájmu a prostřednictvím rešerší v archivech rekonstruoval bílá místa jeho života, zvláště pak do okamžiku jeho dramatického útěku z vlasti. Kateřina Brichcínová se pak ve své práci *Ve své lásce nás předem určil: Předurčení: Svatý Pavel, svatý Augustin a Vladimír Boublík* (Trinitas, 2017) zaměřila na výsostná Boublíkova témata týkající se *předurčení, smrti, vzkříšení, lásky a spásení*. Čtvrtým a neopomenutelným svědkem Boublíkova exilového života byla jeho dlouholetá spolupracovnice doktorka Monica Schreierová (1939–2014), která s ním žila od roku 1968 až do jeho smrti.

Rekonstruovat složitý a mnohvrstevnatý Boublíkův teologický a osobní život není dnes, po takové době, snadné. Většina jeho italsky a česky psaného knižního díla již vyšla. Z časopiseckých článků a odborných studií, uveřejňovaných v italském a evropském odborném tisku, toho však v českých překladech nemáme mnoho. Paradoxně největší penzum „informací“ o Boublíkovi se nachází v Archivu bezpečnostních složek ministerstva vnitra ČR a v dalších fondech, v nichž jsou k dispozici zprávy československých agentů a spolupracovníků rozvědky a StB, kteří se o Boublíka, pozdějšího profesora a na sklonku života děkana teologické fakulty na Lateránu (1972–1974), v Římě aktivně zajímali. Tyto zápisy, často podbarvené chorobnou bájevitostí a agilností agentů, představují Boublíka spíše jako zoufalého „spolupracovníka“, jdoucího v exilu „proti všem“, který se drží stranou českého exilu v Římě a touží – a zde je pravdy patrně nejvíc – po návštěvě své matky a rodiny a již nemocný ke konci života uvažuje o tom, že by se snad i vrátil natrvalo domů.

Zdrojem dalších informací jsou také někteří dosud žijící Boublíkovi příbuzní, kteří i při slábnoucí paměti doplňují chybějící údaje o jeho dětství, dospívání a jeho několikerých návratech do Československa. Nejdůležitější zdroj o Boublíkově životě, jeho matka Marie Boublíková, roz. Levá (1908–1992), si vzpomínky na svého syna vzala na věčnost. Pozoruhodné svědectví o životě česko-římského teologa přináší též dosud nevydaná korespondence s jeho přítelem z československého kněžského semináře Janem Šimou (1928–2010) a dalším přítelem, jemuž pomohl uprchnout do exilu, Radkem Klein-Jánským (1928–2008). Pozoruhodné jsou též shromážděné vzpomínky některých jeho přátel a studentů z exilu.

Milovaná teologie

Podstatná v pohledu na Vladimíra Boublíka je spojitost mezi jeho teologickým myšlením, kněžským povoláním a jeho svobodomyšlnou povahou a inteligencí, které projevoval již při studiu na Jirsíkově státním gymnáziu v Českých Budějovicích (maturoval v roce 1947) a v tamním malém a krátce i velkém kněžském semináři. Boublík nebyl, ve vzpomínkách svých spolužáků, alumnů Nepomucena, studentů a kolegů z Lateránu i dalších, kteří se s ním setkali, od života odtržený akademik, který by psal teologické analýzy bez špetky přesahu do konkrétního lidského společenství. Boublík vědec, teolog, spisovatel, kněz, pedagog, aktivní osoba v římském církevním dění, Boublík cestovatel, Boublík muž a Boublík partner byla vždy jedna a tatáž osoba. Člověk vyhraněných politických názorů. Člověk toužící po svobodě velkého světa, v němž mohl dělat právě to, co miloval – *teologii*. Člověk, jak vidno z jeho hlubinné reflexe dogmatické konstitute *Lumen gentium* v knize *Boží lid*, který bez váhání přijal závěry druhého vatikánského koncilu a v duchu jeho reformy promyšlel klíčové okruhy svého teologického zájmu. Člověk, který miloval svobodu, krásu, přírodu i město a který bolestně toužil po vlasti a zvláště po svých blízkých. Člověk, který se dovedl nasadit pro druhé a svým vstupem do jejich života jim změnit i jejich vlastní směřování, což je nejvíce patrné právě na prof. Karlu Skalickém, jemuž Boublík pomohl dostat se na Laterán a získat místo kaplana u laického řeholního společenství Mariiných bratří (kongregace maristů). Po Boublíkově smrti se Skalický stal nikoliv jen jeho důstojnou náhradou v řadách akademiků, ale svébytnou a mimořádnou teologickou osobností, která Boublíkovo dílo nakonec po svém návratu domů uvedla i do českých poměrů.

Boublíkovu solitérnost a pravdivost vůči sobě i druhým nejlépe vyjadřují jeho duchovní deníky z období seminární formace a raného kaplanování, a ještě před nimi např. úryvek dopisu kamarádovi Janu Šimovi ze září roku 1950, kdy se doma, v Čermné, otřepával z dvouletého vězení, k němuž byl odsouzen jako spolupachatel tzv. protistátní skupiny Erquie, jež si kromě jiného údajně kladla za cíl únos dr. Prokopa Drtiny a jeho útěk za hranice: „Heleď, když si tak vezmu sebe – kolik duchovních pokeců, knih, sv. zpovědí, přijímání, mší sv. a já nevím co všechno. A praktický výsledek těch desítek let katolické výchovy, ve které přece bylo dosti vlivu těch, kteří se pokoušejí o nový styl? Co je to vůbec ten nový styl? Bernanos, Marshall, Chesterton, Maritain – hezky se ti pánové čtou.“ Boublíkovy rozhovory s přáteli a některými představenými malého i velkého kněžského semináře v Budějovicích ukazují, jak se více než dvacet let před koncilem mezi alumnými i kněžskými diskutovalo o otázkách *nového pastoračního stylu a teologického jazyka*.

Na Lateránu

Boublík, který byl novým (1947) českobudějovickým biskupem Josefem Hlouchem vybrán ke studiu v Nepomucenu, ale jemuž Únor 1948 již zabránil odejít do Itálie, se zčásti shodou okolností, zčásti svou povahou toužící po dobrodružství zapletl do jedné z mnoha odbojových organizací, jejichž činnost byla nakonec prozrazena a členové odsouzeni k různým, často mnohaletým trestům. Boublík si odseděl na Borech dva roky a poté se až do nástupu k PTP (říjen 1951) potácel v dělnických povoláních v keramičce v Horní Bříze a v plzeňské Škodovce. O Vánocích roku 1951 se toužil podívat z vojny domů, do Mokrosuk a Čermné, a proto zfalšoval vojenskou dovolenku. Když se po návratu do Olomouce dozvěděl, že je tento zdánlivě banální prohrěšek prozrazen, rozhodl se utéct do zahraničí.

Nemůžeme líčit celou anabázi tohoto útěku i tragické postavy těch, na které se obrátil a kteří mu nepomohli (udali ho). Krátce řečeno, Boublík byl zatčen a dopraven do vojenské věznice v Olomouci, kde měl čekat na konání vojenského soudu. Jelikož mu pro dezerci a jako „recidivistovi“ hrozilo mnohaleté vězení, využil 29. února 1952 (na přestupný den) jen stěží uvěřitelné náhody a utekl z vězeňské kuchyně na svobodu. Po velkých útrapách, které později vyličil v dopisech matce a bratrům, se mu podařilo přejít území východního Německa a dostat se do Západního Berlína a odtud v květnu do Říma. Jelikož měl už z Československa za sebou první ročník teologické fakulty, povedlo se mu vymínit na představených, aby nemusel nastupovat ke studiím (dva roky filosofie, tři roky teologie) až v září, nýbrž ihned. Druhý ročník *filosofie* tedy studoval již v akademickém roce 1952/1953 a další tři ročníky *teologického studia* absolvoval do konce roku 1956, přičemž na kněze byl vysvěcen v tradičním prosincovém termínu 17. prosince 1955 v Lateránské bazilice kardinálem a bývalým nunciem Vatikánu v Československu Clementem Mícarou. Po dvouleté kaplanské službě v tyrolském Sterzingu a Terentenu si svého nadaného studenta vyžádal pro doktorská studia jeho učitel dogmatiky a pozdější rektor Lateránu (1957–1969) Antonio Piolanti (1911–2001). Právě tehdy začíná Boublíkova významná, třebaže ne dlouhá akademická kariéra, korunovaná v červnu roku 1972 jeho zvolením děkanem teologické fakulty.

S teologickým talentem Vladimíra Boublíka hospodařil, slovy Josefa Zvěřiny, národ i exil všelijak, což platí i pro aktuální čas. Celé Boublíkovo teologické dílo vzniklo v exilu, a i z dopisů Monice Schreierové (*Teolog Vladimír Boublík ve svých dopisech Monice*; Trinitas, 2001) a z ostatní korespondence víme, kde a kdy autor na svých textech pracoval. Italsky psané studie a monografie se během doby

Archivní fotografie z primiční mše svaté Vladimíra Boublíka

komunismu do českého oficiálního a podzemního teologického prostoru téměř nedostaly, můžeme-li odezírat z dobové reflexe teologické literatury. Jelikož Boublík jako univerzitní učitel psal své knihy se zřetelem ke studentům (a tak je *cum grano salis* můžeme nazvat učebními texty), je zřejmé, že absolventi Lateránu, Italové, lidé z ostatních zemí i českoslovenští studenti v exilu s nimi přicházeli do styku. Svědectví žijících Boublíkových studentů potvrzují, že Boublík byl erudovaný člověk, jenž měl rád studenty, a zvláště vůči exilovým bohoslovcům, těm nadaným i těm méně nadaným, se choval citlivě, vědom si tíhy jejich exilové existence.

Teologické dílo

Boublíkovo angažmá v exilovém životě kolem Křesťanské akademie Řím, Velehradu, *Studií* či *Nového života* bylo minimální, což odpovídalo jeho exilové strategii nesoustředit se na bublinu českého katolického exilu, nýbrž

plně vrůst do pestrého teologického prostředí včetně dokonalého zvládnutí jazyka. Čtenáře by neměly minout zásadní Boublíkovy práce v italštině a v českých, povětšinou vynikajících překladech: *La predestinazione: S. Paolo e S. Agostino* (Řím, 1961), *Boží lid* (Řím, Křesťanská akademie, 1967; Karmelitánské nakladatelství, 1997), *La storia della salvezza* (Řím, 1970, manuskript) – česky jako *Teologie dějin spásy* (Karmelitánské nakladatelství, 2002), *Incontro con Cristo* (Řím, 1968) – česky jako *Setkání s Ježíšem* (Řím, Křesťanská akademie, 1970; Trinitas, 2002), *L'uomo in Cristo Gesù* (Řím, 1971) – česky jako *Teologická antropologie: Člověk v Kristu Ježíši* (Karmelitánské nakladatelství, 2001), *L'uomo nell'attesa di Cristo* (Bari, 1972) – česky jako *Člověk očekává Krista* (Karmelitánské nakladatelství, 1997), *Teologia delle religioni* (Řím, 1973) – česky jako *Teologie mimokřesťanských náboženství* (Karmelitánské nakladatelství, 2000) a zatím poslední, italsky vydaná monografie *Alla ricerca di Gesù di Nazareth* (Po stopách Ježíše z Nazareta, 1974) s plným zněním studie *La storia della salvezza*, jež vyšla roku 2016 na Lateránské univerzitě péčí děkana teologické fakulty Nicolò Cioly a Karla Skalického, který text doprovodil rozsáhlou studií o Boublíkově životě a díle.

Podnětnými zdroji o Boublíkově osobním životě jsou kromě již zmíněných studií Jiřího Žúrka a Kateřiny Brichcínové, *Duchovního deníku* a dopisů Monice Schreierové rovněž sborník *Česko-římský teolog Vladimír Boublík*, připravený Monikou Schreierovou a Karlem Skalickým (Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 1999), a kolektivní monografie *Teologie v utkání s pluralitou náboženství: Přínos Vladimíra Boublíka v přístupech a hodnoceních jeho žáků* (Karmelitánské nakladatelství, 2009). Je škoda, že Boublík byl tak skoupý →

→ na publikace v českém exilovém tisku, neboť všechny čtyři články, které mu vyšly v časopise *Nový život* („Dnešní člověk a Bůh“, 1/1960; „Smrt a vzkříšení“, 3–4/1960; „Věřím ve vzkříšení těla“, 4/1968; „Setkání s Ježíšem“, 10/1970) jsou i dnes, po tolika letech, aktuální a co do jazyka a stylu atraktivní. Jediný autorský článek, který se kdy objevil v revui *Studie*, redigované Karlem Skalickým, je Skalického výbor a překlad z Boublíkovy *Teologie mimokřesťanských náboženství*, který ovšem vyšel až v 66. čísle *Studií* roku 1979, tedy pět let po Boublíkově smrti...

Vladimír Boublík se ve svých dopisech i ve svědectví druhých vracel k teologickým a duchovním osobnostem své vlasti. Nakolik to šlo, udržoval korespondenci s těmi, jimž se nepodařilo odejít do exilu a kteří strávili v komunistických kriminálech často mnoho let. Ještě po roce 1989 vzpomínali na Boublíka jeho přátelé a ti, kteří se s ním v období pražského jara setkali v exilu. Osobitý smysl pro humor, sarkasmus a ironie, jimiž – jak ukazuje dochovaná korespondence – nešetřil hlavně sám sebe, nebyly všem lidem příjemné. Boublík si až na výjimky příliš necenil dnes ikonických postav katolického exilu. Vyčítal jim značnou rozhádanost, uzavřenost, provinčnost, konzervatismus, egoismus a neochotu a neschopnost pustit se do vytváření autonomního teologického díla, inspirovaného duchem a změnami koncilu.

Jak vysvítá z jeho vlastních slov, ačkoliv toužil po domově, natolik již vrostl do římského a italského prostředí, že se cítil daleko víc Římanem než Čechoslovákem. I přes svou komplikovanou povahu a rozervanost měl přátele a obdivovatele mezi řadou tehdejších biskupů, kardinálů a teologů. Ve svém bytě hostil nejen vzácné hosty z církevního prostředí, ale také umělce, uprchlíky z Československa, duchovní – muže a ženy, kteří se rozhodli vzdát svého povolání a potřebovali pomoc, anebo úplně obyčejné lidi z ulice, s nimiž přišel do styku a nechtěl je nechat o hladu a bezprizorné.

Návrat domů

Jeho několik cest domů v letech 1969–1974 bylo motivováno steskem po domově a matce, kterou – patrně i díky vyjednávání s československými úřady a členy rozvědky – mohl několikrát hostit ve svém římském bytě. Pravděpodobně nejméně rok či dva před svou smrtí tušil, že je vážně nemocný. Dochované nahrávky jeho přednášek z jara roku 1974, tj. půlrok před jeho smrtí, se týkají stěžejního tématu – *utrpení, lásky a smrti*. Boublík v nich projevuje svůj smysl pro humor, pointu a v kráse italštiny se snaží své posluchače zaujmout centrálními motivy Kristova vykupitelského příběhu.

Když v pozdním létě roku 1974 poté, co se léčil na italské plicní klinice, přiletěl domů, aby se podrobil léčebné kúře legendárního divotvorného pátera Františka Ferdya, zřejmě tušil, že rakovinu plic neporazí.

Zemřel v klatovské nemocnici 25. září 1974 a byl pohřben do rodinného hrobu ve Zbýnicích. Lateránskou univerzitu zastupovala jeho milovaná Monica Schreierová a jeho rakev nesl kromě jiných např. kněz a pozdější biskup Miloslav Vlk. Jeho matka Marie se v dochovaných dopisech domnívá, že její syn nevěděl, jak vážně je nemocný. Realita byla ovšem taková, že o své nemoci věděl a nechtěl jí své drahé zatěžovat, a navíc podepsal reverz, aby se mohl z Itálie vypravit do Čech. Zůstane navždy obestřeno tajemstvím, zda se vypravil domů zemřít, nebo jestli ho k cestě do rodné země vyzval někdo z jeho nadřízených či přátel. Šok z Boublíkovy smrti zůstal skrytý v bolesti jeho rodiny, která byla – a zvláště jeho matka – ostrakizována (rovněž vězněna) až do listopadových událostí roku 1989, a v bolesti jeho spolupracovnice a lásky Moniky Schreierové, která se bezprostředně po pohřbu vrátila do Říma a která se ani poté, co se s Karlem Skalickým v roce 1994 přesunula z Říma do Čech, nikdy na Boublíkův hrob ve Zbýnicích u Sušice nevypravila. S pečlivostí uchovávala jeho teologické dílo, které po roce 1994 vycházelo přičiněním a péčí prof. Skalického i s podporou jejich společného přítele filosofa a kněze dr. Karla Vrány.

Při edici Boublíkovy korespondence jsem zjistil, že povědomí o jeho životě a díle je mezi dnešními lidmi z teologické a církevní oblasti malé, třebaže Boublík díky svému teologickému géniu učinil nesmazatelnou stopu v římském teologickém prostoru a vytvořil dílo, které přetrvalo a přetrvá. Jedna z jeho klíčových prací, týkající se teologického přístupu k mimokřesťanským náboženstvím, přešla mnohé pozdější texty, které se daným tématem zabývají, a dodnes je jedním z neopomenutelných příspěvků ke katolickým úvahám o podstatě a smyslu *nekřesťanských náboženství v dějinách spásy*.

Ekumenicky orientovaný Boublík, který rozvíjel myšlenky koncilu a do svého díla civilním a originálním způsobem zapracoval reflexi tomistické filosofie a teologie, nemůže být kompatibilní s tradicionalistickými vzdechy po předkoncilové teologii, liturgii a před-demokratických časech ani s řemeslně odvedenou teologickou prací, která nemá sebemenší souvislost s běžným životem církve a společnosti. Je na Boublíkových ctitelích a žácích jeho školy, stejně jako na žácích prof. Karla Skalického, aby se Boublíkovu dílu věnovali s kritickou pečlivostí a pod zorným úhlem revoluce ducha a srdce, k níž vybízí a kterou činí papež František.

Autor je křesťanský teolog a publicista.

křesťanství
A SVĚT

historie
A SOUČASNOST

literatura
A VÝTVARNÉ UMĚNÍ

komentáře
A ANALÝZY

recenze
A ROZHOVORY

PERSPEKTIVY

PŘÍLOHA KATOLICKÉHO TÝDENÍKU

www.katydz.cz

Papež: Po pandemii by naše oči měly vnímat realitu jinak

Rozhovor Papeže Františka s monsignorem Dariem Viganem, který byl publikován v jeho poslední knize *Pohled: Brána srdce. Neorealismus mezi pamětí a přítomností* (Efattà editrice, 2021).

► **Nezřídka se odvoláváte na kinematografii, někdy vás slyšíme zmínit to či ono filmové dílo. Odkud pochází váš vztah k filmu?**

Za svůj vztah k filmové kultuře vděčím především rodičům. Když jsem byl dítě, často jsem chodil do blízkého kina, které promítalo i tři filmy za sebou. Je to součást krásných vzpomínek na mé dětství. Rodiče mě naučili užívat si umění v různých podobách. V sobotu jsme například s maminkou a bratry společně poslouchali opery, které vysílali na Radio del Estado (nyní Radio Nacional). Posadila nás vedle aparátu a než vysílání začalo, přiblížila nám děj opery. Když měla začít nějaká důležitá árie, byli jsme na to mámou náležitě připraveni: „Buďte pozorní, je to velmi krásná píseň.“ Byla to úžasná věc. A u filmů promítaných v kině rodiče použili stejnou metodu. Vysvětlili nám je, abychom se ve viděném lépe zorientovali.

► **Právě v této souvislosti se vytvořil také váš vztah k italskému neorealismu?**

Ano, mezi filmy, které jsme z vůle rodičů měli vidět přednostně, byly filmy neorealistické. Myslím, že jsem ve věku od deseti do dvanácti let zhlédl všechna díla s Annou Magnaniovou a Aldem Fabrizim včetně snímku *Řím, otevřené město* (*Roma, città aperta*, 1945) režiséra Roberta Rosselliniho. Ten jsem měl obzvlášť v oblíbě. Pro argentinské děti byly tyto filmy velmi důležité, protože nás přiměly hlouběji pochopit velkou tragédii světové války. Tu jsme v Buenos Aires vnímali především kvůli mnoha migrantům: Italům, Polákům, ale i Němcům... Jejich příběhy nám otvíraly oči pro poznání neznámého dramatu. Zásahu na tom měla i kinematografie. Právě tehdy jsem získal hluboké povědomí o účincích filmu.

► **Neorealistické filmy často definujete jako „katechezi lidskosti“ nebo „školu humanity“. Jsou to výrazy, kterými této kapitole filmové historie přisuzujete univerzální hodnoty. V čem spočívá aktuálnost tohoto druhu filmů?**

Neorealistické filmy formovaly a stále mohou formovat naše srdce. Možná ještě přesněji bych řekl, že právě tyto filmy nás naučily vnímat realitu novými očima. Velmi si vážím toho, že tato kniha zachycuje onen základní aspekt: univerzální hodnotu kinematografie a její význam coby důležitého nástroje, který pomáhá občerstvovat náš pohled na svět. Vždyť jak moc dnes potřebujeme učit se znovu se dívat! Dnešní složitá situace hluboce poznamenaná pandemií vyvolává obavy, strach a zoufalství. Proto potřebujeme oči schopné prorazit temnotu noci, podívat se k vrcholku zdi a prozkoumat její horizont. Právě proto je dnes důležitá katecheze pohledu, ona výchova našich očí často neschopných vnímat uprostřed temnoty ono „velké světlo“ (Iz 9,1) přinášené Ježíšem. Mystička naší doby Simone Weilová píše:

„Soucit a vděčnost sestupují od Boha, a pokud jsou nesené pohledem, je Bůh přítomen tam, kde se pohledy setkávají.“ Proto se reflexe nazírání otevírá transcendenci. Jak by bylo hezké znovu objevit důležitost vzdělávání k čistému pohledu prostřednictvím filmů; stejně jako to udělal neorealismus.

► **Jakým způsobem nás tento druh filmů může učit správnému vidění?**

Neorealistický pohled provokuje vědomí. *Děti se na nás dívají* (*I bambini ci guardano*) je film z roku 1943 od Vittoria De Sicy. Velmi rád a často na něj vzpomínám, protože je krásný a plný významů. V mnoha filmech byl pohled neorealitů blízký pohledu dětí, které svět vnímají čistým nazíráním, schopným zachytit všechno jasným pohledem, jehož pomocí můžeme okamžitě a zřetelně identifikovat dobro a zlo.

Pamatuji si slova bratra Hieronyma, ortodoxního arcibiskupa Athén a celého Řecka, reflektující jednu z nejtěžších skutečností naší doby: „Kdo vidí oči dětí, se kterými se setkáváme v uprchlických táborech, je schopen okamžitě a v celistvosti rozpoznat ‚bankrot‘ lidstva.“ (Projev v uprchlickém táboře Moria, Lesbos, 16. dubna 2016).

Při mnoha příležitostech a v mnoha různých zemích se mé oči setkaly s očima dětí, chudých i bohatých, zdravých i nemocných, radostných i trpících. Pohled dětí je zážitek, který všichni známe, který se dotýká našeho dna a který nás také nutí zkoumat vlastní svědomí. Neorealistická kinematografie dětský pohled zevšeobecnila: jejich pohled, který je mnohem více než pouhým úhlem pohledu, nás dnes zkoumá tím více, čím více je zřejmé, že pandemie urychluje pád společnosti. Co děláme proto, aby se na nás děti dívaly s úsměvem a měly jasný pohled plný důvěry a naděje? Co děláme proto, aby jim toto světlo nebylo ukradeno, aby tyto pohledy nebyly rušeny a dětské oči zaslepovány?

► **V této souvislosti se mi vybavuje další velký mistr italské kinematografie Federico Fellini, a to díky jeho schopnosti vrátit pohled na realitu těm nejposlednějším. Na tohoto tvůrce též rád vzpomínáte.**

Ano, *Silnice* (*La strada*, F. Fellini, 1954) je film, který miluji snad nejvíce. Nalézám v něm opravdu hodně, nacházím zde nepřímý odkaz na svatého Františka. Fellini dokázal naplnit pohled těch nejposlednějších lidí nevidaným světlem. V tom filmu je příběh outsiderů příkladný. Vybízí k zachování jejich vzácného pohledu na realitu.

Myslím na slova, která blázen adresuje Gelsomině: „Oblázku, i ty máš v tomto životě smysl.“ Je to řeč hluboce prodchnutá evangelními odkazy. To můžeme vztáhnout na celou Gelsomininu pouť: svou →

→ pokorou a plně průzračným pohledem dokáže obměkčit tvrdé srdce muže, který se odnaučil plakat. Tento čistý pohled posledního je schopen zasít život do nejsušších půd. Je to pohled naděje, který ví, jak najít světlo ve tmě. Proto musí být chráněn a opatrován.

► **Neorealisticke filmy však refletovaly velmi specifickou realitu: stav proměny a přestavby Itálie, která se zvedala z dramatu světové války. Jak mohou tyto filmy promlouvat v naší současnosti?**

Sledování a vhléd nejsou totéž. Názorně to v této knize popisujete. Sledování je akt, který se děje pouze očima, ovšem pro vhléd potřebujete oči a srdce. Neorealisticke filmy nejsou dokumenty, které odrážejí jednoduchý oční záznam reality; ano, reflektují ji, ale v její úplné syrovosti pohledem, který vyvolává pohnutí vznikající uvnitř nás samých, pohnutí, které vytváří náš soucit. Je to kvalita nazírání, která byla rozdílná tehdy i dnes. Neorealisticke není pohled z dálky, ale pohled, které se blíží, který se dotýká reality takové, jaká je, který má o ni starost, a proto ji vnímá v souvislostech. Už jsem vyzoroval, jak moc nás „digitální média vystavují riziku závislosti, izolace a postupné ztráty kontaktu s konkrétní realitou, jak moc brání rozvoji autentických mezilidských vztahů“ (Christus vivit, č. 88) a jak je přitom důležitá „potřeba fyzických gest, mimiky, ticha, řeči těla, a dokonce i vůně parfému, třes rukou, zarudnutí, pot, protože to vše mluví a je součástí lidské komunikace“ (Fratelli tutti, č. 43). Schopnost osvojit si pohled, který je schopen vztahu, je proto klíčem k autentické komunikaci, tím spíše v obtížné době pandemie, ve které virtuální kontakt často převládá nad skutečnou blízkostí.

► **V čem tedy spočívá podstata kvality pohledu neorealisticke?**

Řekl bych, že díky nim jsem mohl nahlédnout nejen do historie, ale také do lidských srdcí. V tom spočívá ona katecheze lidskosti platná tehdy i dnes. Pohled, který se dotýká nejen reality, ale také srdce, je zřením, které realitu proměňuje. Není to pohled, který vás nechává pasivními, ale pohled, který vás pozvedá a nutí vstát. Neorealisticke dílo má sílu typickou pro velké umění, schopnost zachytit v zimě i něco z jara. Je to pohled, který ve tmě zachovává libost a pocit světla. Je to pohled odhalení: kde my vidíme meze a hranice, oko básníka a umělce vytváří průniky, prolamuje bariéry, vnímá znaky nádhernější a širší reality. Takový pohled je nám přitom tolik zapotřebí! Pohled neorealisticke plně obsáhl dramatickou realitu tehdejší doby, protřibil naše svědomí sítím a připravil vyčištěné pole, na němž bylo možné znovu sázet. Toto je lekce, kterou se můžeme naučit díky neorealisticke škole humanity: pohled, který provokuje vědomí, propojuje a dává prostor k růstu. Pedagogika nazírání, která proměňuje naše krátkozraké vidění tak, že se dokážeme přiblížit pohledu samého Boha.

► **Takže kromě výchovy ke správnému nazírání mají tyto filmy také velkou společenskou hodnotu...**

Kino bylo a je skvělý prostor pro sdílení. Zejména v poválečném období v Itálii výjimečným způsobem přispělo k obnově sociální struktury. Kolik náměstí, kolik sálů, kolik oratoří ožilo díky filmovým vizím přinášejícím naději i nová očekávání! Právě odtud se lidé mohli s úlevným povzdechem vydat zpět do víru každodenních úzkostí a obtíží. Sledování takových filmů nabízí tvárné okamžiky k opětovnému navázání mezilidských vztahů narušených prožitými tragédiemi. I dnes, když se kinematografie dívá za hranice současných obtíží, může mít tuto schopnost budovat komunity

prostřednictvím společného sdílení. Bez společenství je totiž sdílení bezduché. Je zřejmé, že závisí nejen na kvalitě pohledu, který ten který film nabízí, ale také na kvalitě pohledu samotných diváků. Kinematografické dílo může rozžehnout množství záblesků v lidské duši. Vše závisí na emočním náboji, kterým jsou filmy naplněny. Můžete v nich vnímat únik, emoce, smích, vztek, strach, zájem... Vše se dotýká záměru, který filmová vize naplňuje, což není jednoduché procvičování oka, ale něco víc. Je to pohled upřený na realitu, který ve skutečnosti odhaluje nejrozmanitější rozpoložení nitra, protože je schopen nejen vidět věci vnější, ale též vnitřní. Takové nazírání pak provokuje svědomí k pečlivému zkoumání viděného.

► **Neorealismus lze také vnímat jako výborný prostředek k uchování kolektivní paměti, která by jinak zůstala pohřbena v troskách války. Jakou hodnotu má pro vás film právě v dynamice vztahu historie a paměti?**

Pro budoucnost je to rozhodující způsob sdělení. Během své patřičské zkušenosti jsem několikrát čerpal z „paměti utvářené obrazy“: v exhortaci Amoris laetitia odkazují na film *Babetina hostina* (*Babettes gæstebud*, 1987) od Gabriela Axela (1987), abych vysvětlil důležitost „radosti, která se rodí z poskytnutí potěšení druhým“; v encyklice *Fratelli tutti* jsou tři odkazy na film *Papež František – Muž svého slova* od Wima Wenderse (2018).

Kino nás učí, jak vytvářet a uchovávat paměť, pohledem, který je schopen filmové sdělení přeložit a dešifrovat. Na mysli mám i hutnost paměťového sdělení, díky němuž se snímky z pandemické pobožnosti *Statio Orbis* na liduprázdném svatopetrském náměstí z 27. března 2020 usadily v srdcích mnoha lidí. V tomto smyslu též pro církev skýtá vztahová dynamika historie a paměti důležitou referenci ve filmových obrazech.

Podívejme se na neorealismus: filmovému umění se podařilo osvětlit drama faktů a odhalit jejich hluboký význam. Také proto je důležité se k těm filmům vracet ne s nostalgií, ale se závazkem do budoucnosti. Musíme být dobrými strážci „paměti obrazů“, abychom ji mohli předat svým dětem, vnoučatům. Věřím, že tento diskurs lze rozšířit nad rámec toho, co nazýváme kinematografií, a zahrnout do něj audiovizuální zdroje jako celek, jako vzácná svědectví minulosti. Žijeme v době obrazů a tento typ dokumentů se stal a stále více se bude stávat trvalým doplňkem písemné dokumentace historie. Navíc se jedná o dokumenty s vnitřně univerzálním charakterem, které překračují jazykové a kulturní hranice a mohou být okamžitě všem srozumitelné. Neorealismus v Argentině byl chápán podle toho, co sděloval. Nesmíme podceňovat důležitost audiovizuálních dokumentů, které jsou navzdory svému nevelkému stáří paradoxně velmi křehké a vyžadují neustálou péči. V důsledku zanedbávání a nedostatku zdrojů a dovedností již bylo mnoho ztraceno. V této oblasti musíme učinit více, církev nevyjímaje.

Mám na mysli vznik instituce, která by vedle orgánů Svatého stolce a univerzální církve existovala jako ústřední archiv trvalé a organizované ochrany audiovizuálního dědictví podle vědeckých kritérií správy historických fondů tohoto druhu. Tato, řekněme mediátka, by fungovala vedle archivu a knihovny, a byla by zaměřena na shromažďování a uchovávání audiovizuálních děl vysoké náboženské, umělecké a lidské úrovně.

Přeložil Petr Slinták.

Cesta dlouhým dnem i nocí... k životu

Lukáš Jirsa

Přinášíme reflexe několika titulů
z 55. Mezinárodního filmového festivalu Karlovy Vary.

Strahinja

(*Strahinja Banović, Srbsko, Francie, Lucembursko, Bulharsko, Litva 2021, 92 min.*)

Hlavní cenu festivalu Křišťálový glóbus, cenu ekumenické poroty i několik dalších ocenění získalo srbské drama *Strahinja*. Syrový příběh o mladých manželích utíkajících z Ghany do Evropy.

Srbský režisér Stefan Arsenijević (nar. 1977) ve svém filmu vynalézavě aktualizoval srbskou středověkou poému o šlechtici neúnavně hledajícím svoji unesenou manželku.

Drama věnující se aktuálnímu problému uprchlíků v Evropě je realistickou, drásavou, ale zároveň nevydírající sondou do několika dní ghanského manželského páru, který místo ve vysněném Německu pobývá již delší dobu v srbském utečeneckém táboře. Ekumenická porota označila příběh natočený za účasti reálných migrantů ve všech menších rolích za „velký humanistický milostný příběh nabízející přesné dokumentární svědectví obohacené o nadčasovou poezii“. Podle porotců *Strahinja* nabízí zamyšlení nad krajní podobou lásky překračující své vlastní potěšení ve prospěch svobody milovaného člověka.

Nebojácné putování ghanského hrdiny dnem i nocí sychravou krajinou zimní Evropy zaujalo nejen ekumenickou porotu, jejímž českým členem byl i bývalý synodní senior ČCE Joel Ruml, ale také porotu Europa Cinemas Label.

Na slavnostním závěrečném večeru pak získala zvláštní uznání za svoji kameramanskou práci na filmu *Strahinja* Jelena Stankovićová, manželka režiséra, za výkon v hlavní mužské roli byl oceněn představitel titulního hrdiny, francouzský herec Ibrahim Koma, a nakonec se *Strahinja* dočkal i trofeje nejvyšší, Křišťálového glóbu.

Zoufalství a naděje

(*First Reformed, Spojené státy, Velká Británie, Austrálie 2017, 113 min.*)

Jednou ze tří velkých zahraničních hvězd festivalu byl spolu s legendárním Michaelem Cainem a kontroverzním Johnnym Deppem herec, spisovatel a producent Ethan Hawke. Ten osobně uvedl duchovně-environmentální drama režiséra a scénaristy Paula Schradera (nar. 1946) *Zoufalství a naděje* (*First Reformed*, Spojené státy 2017), v němž ztvárnil v hlavní roli kněze procházejícího těžkou krizí víry.

Paul Schrader patří k velkým osobnostem americké kinematografie, a to především díky scénaristické spolupráci na filmech Martina Scorseseho *Taxikář* (1976), *Zuřící býk* (1980), na duchovním filmu *Poslední pokušení Krista* (1988) nebo na neprávem pozapomenutém dramatu *Počítání mrtvých* (1999). Schrader byl vychován v rodině reformovaných křesťanů a poprvé se – potají – vydal do kina v sedmácti letech. Po studiu teologie šel na filmovou školu a ve 26 letech napsal dodnes uznávanou studii *Transcendentální styl ve filmu: Ozu, Bresson, Dreyer* (1. vydání v roce 1972), kterou v roce 2018 opatřil novým rozsáhlým úvodem, v němž svoji teorii reflektuje s odstupem takřka čtyřiceti let. Schrader v knize formuloval souvislost mezi prožitkem náboženského charakteru a konkrétní formou uměleckého filmu, který později vyústil také do proudu tzv. „slow cinema“. Pomalý rytmus, statická kamera, střídme dialogy, důraz na detail – to jsou některé z charakteristik filmů, jež divákům pokládají podstatné otázky o lidské existenci nejen svým obsahem (vyprávěním), ale také způsobem, jak svůj obsah sdělují (formou). Sám Paul Schrader, který v letech 1978–2021 natočil celkem dvacet celovečerních filmů, hovoří o *Zoufalství a naději* jako o svém prvním filmu věrně natočeném podle vlastní teorie transcendentálního stylu.

Pozoruhodně znervózňující drama zachycuje Ernsta Tollera (Ethan Hawke), bývalého vojenského kaplana, který se ve své farnosti stará o několik málo zbývajících věřících. Především ale bojuje s pochybnostmi o smysluplnosti svého poslání i života jako takového. Paul Schrader natočil mnohovrstevnatý film kladoucí řadu závažných otázek. V době, kdy všichni společně jdeme vstříc klimatické změně, →

→ přičemž nevíme, zda a jak je možné ji zmírnit, se všichni nacházíme ve stavu zoufalství i naděje. Ve stavu, který je nanejvýš osobní, a tedy duchovní, i všeobecný, a tedy společenský a ekologický.

Film jsem viděl před festivalem několikrát (v ČR vyšel na DVD v roce 2018), ale intenzita diváckého prožitku ve Velkém sále hotelu Thermal s 1200 diváky a špičkovou kvalitou projekce pro mne byla zcela jedinečným zážitkem a film pro mne získal další, dříve sice tušenou, ale dosud neprožitou hloubku.

Jednotka intenzivního života

(ČR 2021, 74 min.)

Letošní soutěžní sekce MFF Karlovy Vary doznaly možná nenápadné, ale vcelku důležité změny: jak hlavní soutěž, tak sekce Na východ od Západu totiž kromě hraných filmů uvedly také řadu dokumentů. Z nich zaujal přední místo snímek uvedený v rámci soutěže Na východ od Západu, více než tři roky natáčený dokument Adély Komrží (nar. 1993) *Jednotka intenzivního života*. Jedná se o portrét práce dvou lékařů, Ondřeje Kopeckého a Kateřiny Rusínové, kteří založili a vedou oddělení paliativní péče Všeobecné fakultní nemocnice v Praze.

Komrží těžké téma umírání dokázala pojmout jemně, nekřčovitě a nanejvýš vstřícně: vstřícně vůči umírajícím pacientům, vůči ústřední dvojici lékařů a nakonec i vůči divákům samotným. Od začátku sledujeme lidi na prahu smrti, zároveň ale vidíme snahu lékařů i nejbližší rodiny o to, aby poslední období života bylo důstojnou a plnohodnotnou součástí pobývání na zemi. Autorka zvláštním způsobem pracuje se světlem: nemocnice, tváře lékařů i pacientů jako by byly často prozářeny vírou a nadějí, že vše, včetně bolesti a strachu, má svůj smysl a že sebetěžší životní podmínky automaticky neznamenají zmařený čas, kterého bychom se raději měli vzdát.

Komrží za svůj emocionálně vyčerpávající film získala dvě ocenění: zvláštní uznání poroty Na východ od Západu a také zvláštní uznání Federace filmových kritiků z Evropy a Středomoří Fedeora.

Jednotka intenzivního života je od září k vidění v kinech – a měl by ji vidět skutečně každý. Tento film totiž pomáhá člověku, aby začal přemýšlet o nejpodstatnějších věcech života neobvykle empatickým způsobem. A tak stejně jako dříve dokumenty *Šmejdi* (Sylvie Dymáková, ČR 2013) nebo *V síti* (Barbora Chalupová, Vít Klusák, ČR 2020) i film Adély Komrží by si zasloužil stát se celospolečenským fenoménem.

Zpráva o záchraně mrtvého

(ČR, SR, Francie 2021, 90 min.)

Téma umírání, lidské blízkosti, lásky i umění přijmout život se všemi jeho konturami přinesl také jeden z českých zástupců v hlavní soutěži, z osobní životní zkušenosti natočený film Václava Kadrnky (nar. 1973) *Zpráva o záchraně mrtvého*. Držitel Křišťálového glóbu za film *Křižáček* (ČR/SR/Itálie 2017) tentokrát odešel z festivalového klání s prázdnou, což ovšem nikterak nesvědčí o kvalitách jeho nejnovějšího díla, ale spíš o filmovém vkusu poroty, která dala přednost snímkům méně umělecky vyhraněným a více politicko-společensky angažovaným.

Zpráva o záchraně mrtvého, třetí celovečerní Kadrnkův film, je vyhraněným uměleckým dílem počítajícím s vnímavým a otevřeným divákem. Je to film ztišený, soustředěný a precizní v řadě ohledů: střídmé, vnitřně bohaté herectví Vojtěcha Dyka v roli syna i Zuzany Mauréry v roli manželky muže v kómatu neoslňuje efektními gesty či vnější mimikou a vyžaduje nepovrchní divácké čtení. Stejně tak statická kamera rámuující jednotlivé dlouhotrvající záběry do neobvyklého vertikálního formátu ukazuje svou soustředěností na skutečnosti za zjevnými obrazy. Francouzský kameraman Raphaël O'Byrne, věrný spolupracovník celosvětově uznávaného filmaře Eugèna Greena, vytvořil pod vedením Václava Kadrnky barevně jemné, geometricky ušlechtilé obrazy po celou dobu nenápadně vedoucí k závěrečnému, zcela tichému, ale o to silnějšímu, ojedinelému a vizuálně nečekanému závěru.

Zpráva o záchraně mrtvého je filmem dalece se vymykajícím obvyklé české produkci a svými uměleckými ambicemi patří mezi pozoruhodná díla světové úrovně. V českých kinech film uvidíme od března 2022.

Teologická interpretace díla Jana Patočky

Evropská společnost pro katolickou teologii (ESCT) v srpnu 2021
ocenila jako knihu roku dílo Martina Kočího zabývající se
myšlením Jana Patočky z teologické perspektivy.

Poprve po deseti letech (a teprve podruhé ve své historii) ocenila Evropská společnost pro katolickou teologii (ESCT) jako knihu roku dílo českého autora. Cenu za nejlepší evropskou teologickou knihu roku 2019/2020 získal v kategorii „emerging scholar“ Martin Kočí, mladý český filosof a teolog vystudovaný v Lovani a působící ve Vídni; oceněná kniha nese název *Thinking Faith after Christianity. A Theological Reading of Jan Patočka's Phenomenological Philosophy* (SUNY Press 2020, 291 s.).

Že Patočkův ambivalentní a proměňující se vztah ke křesťanství tvoří jeden ze spodních proudů jeho myšlení, se uznává už delší dobu a u nás i v cizině na toto téma vznikla řada článků (nová kniha existující interpretace uvádí a komentuje), Kočí je však první, kdo si předsevzal provést explicitně *teologickou* interpretaci Patočkových myšlenek, kdo za tím účelem shromáždil snad všechny jeho teologicky relevantní myšlenky, původně rozptýlené do desítek textů, a kdo jejich reflexi věnoval celou monografii. K diskusi, jakou si taková kniha zaslouží a jakou myslím potřebuje i česká filosofická a teologická obec, snad díky ocenění ESCT v nejbližší době dojde. V této krátké recenzi samozřejmě nemůže jít o víc než o stručné představení knihy a první fragmentární postřehy.

Úvod vysvětluje hlavní záměry knihy a seznamuje čtenáře s hlavními body Patočkova životopisu a se vztahem jeho myšlení ke křesťanství a teologii. První kapitola definuje filosofické a teologické pozice, s nimiž chce Kočí Patočkovu myšlení v dalších kapitolách konfrontovat, kapitoly 2–5 a 7 pak postupně představují různá témata Patočkova myšlení (krizi modernity; pokus o „metafyzické myšlení“ bez metafyziky; tezi o nutnosti „domyslet křesťanství“; odpovědnost; koncepci „oběti za nic“) a naznačují

možnosti jejich teologické interpretace. Kapitola 6 je polemikou s Derridovým výkladem Patočky jako křesťanského myslitele.

Kočího hlavním teoretickým východiskem je myšlenkový směr vycházející z tzv. teologického obratu ve fenomenologii (v knize je zastoupen hlavně J.-L. Marionem; myslitele tohoto směru spojuje s Patočkou zájem o vztah filosofie a teologie, reflexe krize novověku a kritika metafyziky. Patočka tedy teologický obrat anticipuje, někdy o dekády, trvá ovšem na jasném odlišení, ba oddělení filosofie a teologie, které se proponenti teologického obratu většinou snaží naopak překlenout). Z dalších inspiračních zdrojů je třeba uvést francouzského teologa a filosofa J.-Y. Lacosta a jeho rozlišení mezi teologií a teologickým myšlením (zjednodušeně řečeno: teologie jakožto soustava pojmů a tezí, přístupná kalkulaativnímu rozumu, předpokládá teologické myšlení spočívající spíše v kontemplaci Božích věcí; ta je nezbytně těsně spojena s modlitbou, vede ke specifickému způsobu života a všechny pojmy jsou vůči ní odvozené a nedostatečné. I toto rozlišení má blízko k Patočkovu, totiž k jeho diferenciaci mezi metafyzikou a metafyzickým myšlením, které chce intelektuálně překročit vše pouze imanentní, nechce však vypovídat o cíli tohoto překračujícího pohybu).

Jako první klíč k porozumění Kočího knize zkusme použít její titul. Co znamená, že žijeme „po“ křesťanství (jak jednou napsal i Patočka) a že v této situaci je třeba „myslet víru“? Obrat „*po křesťanství*“ jednak poukazuje k faktu, že žijeme, věříme a myslíme v době, kdy křesťanství nepředstavuje samozřejmě sdílený rámec pro výklad našeho bytí na světě, v době po rozpadu křesťanstva a novověkém odkouzlení světa; jednak se tímto obratem situují do minulosti na pomyslné časové ose ty představy Boha, vůči nimž se Kočí,

resp. už Patočka vymezuje (tj. především Bůh zmenšený na garanta morálního řádu a racionální pochopitelnosti světa, občas také přesněji nespecifikované koncepte označované jako klasické či tradiční). *Vírou* přicházející „po“ křesťanství se pochopitelně míní jistá podoba víry křesťanské (Kočí dokonce používá i obrat „křesťanství po křesťanství“, záměrnou aluzi na Patočkovu myšlenku Evropy po Evropě); víra tu ovšem znamená – jako u Patočky – spíše do budoucnosti zaměřenou víru z Žd 11,1 než víru z Ř 10,17 nebo než víru opírající se o oblak svědků či (minulé) Hospodinovy činy. Výraz *myslet* pak má samozřejmě podobný význam jako u Lacosta; mezi různými konkrétními podobami tohoto myšlení je přitom důraz častěji položen (opět patočkovsky) na relativizaci či přímo odvrhování obrazů božství, na demytologizaci a vykračování do nezajištěnosti.

Patočka prochází Kočího knihou v zásadě nekritizován (odtud ono výrazně budoucnostní pojetí víry a výrazně problematizující pojetí myšlení, které může českého čtenáře místy upomínat na Skalickeho kritickou analýzu teologie naděje), ocitá se však v dialogu s řadou minulých i současných filosofů a teologů, jejichž teze umožňuje korigovat či domyslet. Díky této konfrontaci se teologická relevance jeho myšlenek, zjevná každému citlivějšímu a vytrvalejšímu čtenáři jeho spisů, stává pojmově jasnější. Snad je tedy Kočího knihou připravena půda pro možný další krok, v němž by byla Patočkova teologemata naopak konfrontována s plně rozvinutými myšlenkami Trojice, Vtělení, Božího obrazu, zásadní dobrosti stvoření nebo sakramentální zpřítomnitelnosti duchovního ve hmotě, dějinách a institucích. Dojde-li na takovouto diskusi, hlas Martina Kočího v ní doufejme nebude chybět.

Jan Frei

Bůh a klaun

Přemysl Rut

Za setmělého zimního podvečera roku 1967 jsem stál v rozšlapaném sněhu před zářící výlohou obchodu s gramofonovými deskami a ani mokrý chlad v botách mě nedokázal přimět k odchodu, dokud se z reproduktoru nade dveřmi neozvalo závěrečné parlando: v takový krásný společnosti...

1

Povšechně mluveno je pošetilé, aby filosof upaloval jiného filosofa na Smithfieldském trhu jen proto, že se neshodují ve svých teoriích o vesmíru. Dálo se to velmi často v pozdní úpadkové době středověku a minulo se to docela účelem. Je však jedna věc, která je nekonečně absurdnější a nepraktičtější než upalování lidí pro jejich filosofii. A to je zvyk říkat, že na jejich filosofii nezáleží, a to se obecně děje ve dvacátém století, úpadkové době velkého revolučního období. /.../ Když staří liberálové zbavili všechny hereze roubiků, bylo jejich ideou, že tak může dojít k náboženským a filosofickým objevům. Jejich názor byl, že vesmírná pravda je tak důležitá, že každý by měl o ní vydávat nezávislé svědectví. Moderní názor je, že vesmírná pravda je tak bezvýznamná, že nemůže mít význam, co kdo říká. /.../ Nicméně jsou lidé – a já jsem jedním z nich – kteří myslí, že nejpraktičtější a nejdůležitější věcí na člověku je stále jeho názor na vesmír. To napsal roku 1905 v úvodní kapitole své knihy Heretikové Gilbert Keith Chesterton; ten, který později rozsvítil snad sedmáctiletému [1] Jiřímu Suchému hlavu jako lampu na plyn, jak se zpívá v písni Kamarádi. [2]

Mimochodem: motiv plynové lampy použil v téže kapitole už Chesterton, a to jako symbol světla, jež je ovšem samo symbolem poznání, tedy právě té rozsvícené hlavy. A – rovněž mimochodem – prostřednictvím písně Kamarádi vzal Chestertona poprvé na vědomí i tehdy třináctiletý pisatel těchto řádků: vzpomínám si dodnes, jak jsem za setmělého zimního podvečera roku 1967 stál v rozšlapaném černém sněhu před zářící výlohou obchodu s gramofonovými deskami a ani mokrý chlad v botách mě nedokázal přimět k odchodu, dokud se z reproduktoru nade dveřmi neozvalo závěrečné parlando: v takový krásný společnosti...

Na desku se Kamarádi dostali jako jedna z písní, které v těch letech Suchý zpíval na jevišti Semaforu ve své Benefici. O půl století později jako by se k dávnému inspiračnímu zdroji (nebo k iniciační zkušenosti) vrátil a v duchu Chestertonova přesvědčení, že

Jiří Suchý přichází s humorem, který vybuchuje z hloubky, z paradoxní povahy úsilí *přijít na kloub něčemu, co klouby nemá*.

nejpraktičtější a nejdůležitější věcí na člověku je stále jeho názor na vesmír, vydal útlou, ale i v jeho rozsáhlé bibliografii nepřehlédnutelnou knížku *Klaun si povídá s Bohem*. [3] (Universum si jí všimlo v čísle 2/2018 pozornou a srozuměnou recenzí Vladimíra Petkeviče.) K jejím šestadvaceti kapitolkám přibylo letos dalších dvacet čtyři pod názvem *Klaun to zkouší znovu*. [4]

2

Čím vlastně jsou ty dvě skromné knížky výjimečné – nejen v díle svého autora?

Kdo čte a poslouchá Jiřího Suchého od prvních textů z konce let padesátých, zaslechne i zde sugestivní kabaretní (spíše než klaunskou) dikci, řeč, která ani v knize neztrácí fyzické gesto, počítá s pauzou a s napětím mezi češtinou hovorovou a spisovnou. Autorův hlas tu však zní nějak

soustředěněji, nepráská nad ním bič divadelního provozu, neodkladnou premiérou počínaje a konče povinností *každých dvacet vteřin hnout trochu lidem bránici*. [5] Humor je tu všudypřítomný, není to však humor zvenčí odlehčující „těžké téma“; vybuchuje z hloubky, z paradoxní povahy úsilí *přijít na kloub něčemu, co klouby nemá*, jak praví Hospodin na str. 52 dílu druhého.

Autorská strategie je jak jen možno jednoduchá, ale účinkuje spolehlivě: na jedné straně (a téměř na každé stránce) zdůrazňuje pisateli nevdělanost, neodbornost, nekompetenci, nedostatečnost ve vědách od matematiky po kosmologii, o teologii ani nemluvě, na druhé straně však s nevykolejitelnou důsledností trvá na svém (str. 9: *Nu, počkám, až se vychechtají, a pokračuju*.) a do vzorce „já vím, že jsem jen prostý zpěvák, ale proč mi tedy nikdo moudřejší ještě nevyvětlil...“ dosazuje další a další položky, otázky, námitky. Tenhle „soft/hard“ postoj je nejspíš určujícím rysem Suchého povahy, rysem, jemuž vděčí (a my s ním) nejenom za dvě knížky svých rozprav o víře, ale i za více než šedesátiletou existenci Semaforu, *přestože kolem vadnul květ a víchr někdy krutě zuřil*, jak se taky zpívá ve výše připomenuté písni.

Pokud jde o argumenty, vrací se autor nejčastěji ke dvěma: 1) k předpokladu, že nejen evoluce, ale i její chyby a slepé uličky mohou být součástí prvotního Božího záměru, s vírou se tedy nikterak nevyklučují, a 2) k onomu vsutku podivuhodnému úkazu, jež nazýváme nadáním, připouštějící už tím slovem nějakého dárce.

Jsem taky jenom prostý zpěvák, oba ty argumenty mi znějí podmanivě: komu by nebyla příjemná naděje, že i ty nejabsurdnější, nejstrašlivější a nejpitomější jevy a děje světa jsou součástí inteligentního plánu, že se s nimi počítá, a jednou se tedy prokáže jejich smysl; a kdo z nás, kteří trávíme život na židličce u klavíru, by se po vzoru barona Prášila nechtěl občas povytáhnout za vlasy aspoň povznášející představou, že ta jeho zvláštní, mnohým i jemu samému záhadná činnost svědčí o čemsi nad ním, o čemsi, co si ho k ní vyvolilo tajemným políbením.

Alle oba ty argumenty probouzejí tolik pochybností, že se jejich svůdnému šepotu raději bráním. Přesvědčivěji než o tajemství Boží existence vypovídají o životě a díle Jiřího Suchého, jsouce samy součástí jeho kouzla.

3

Suchého pojetí víry, tak půvabně, upřímně, vtipně a přitažlivě formulované v obou knížkách, je samo věrohodné nikoli proto, že by dávalo čtenáři do rukou argumenty, jimiž lze napříště umlčet hlasy ateistů (včetně toho nejpotouchlejšího, kterého my věřící nosíme v sobě). Je věrohodné pro svůj zřejmý a vzácný soulad s celým autorovým dílem, s jeho hravostí, fantazií, smyslem pro humor, radostí ze života a vděčností za něj.

Nejzřetelněji ten soulad vynikne, když si všimneme, že kromě „důkazů“ či spíše cudných poukazů k existenci Boží věnuje Suchý pozornost i pozemským starostem Církve, ať už těm chronickým (celibát), nebo aktuálním (restituce). Jeho hledisko přitom není politické, historické, teologické, ale takřkajíc každodenní: s církevními stanovisky se identifikuje vždycky v té míře, v jaké respektují (jistěže i kultivují) přirozenost člověka – a naopak okamžitě vycítí, když lidé (církevní autority nevyjímaje) zapřahují Pánaboha před vůz se svými „příliš lidskými“ zájmy. Tu si čtenář mého věku vzpomene, jak osvobodivě zněla táž obrana každodennosti, přirozenosti, mohli bychom také napsat obrana obyvatelného světa, z písniček o kočce na okně, o rose v trávě, o obnošené vestě. Účinek těch obyčejných písniček by nemohl být tak zásadní, kdyby už v nich nebyla každodennost vyslovena jako nesamozřejmá; ozvláštňená, jak by řekl Šklovskij. Nevšední, jak říkává Suchý.

Tři roky po vydání Heretiků vydává Chesterton svou Orthodoxii (1908) jako jejich volně pokračování, vyprovokované podezřením kritiků, že polemizuje s životní filosofií kdekoho, ale svou vlastní si nechává pro sebe. Také mezi rukopisy první a druhé knížky Suchého povídání s Bohem uplynuly tři roky (mezi jejich vydáními čtyři). Podnětem tu bylo spíš vřelé přijetí, přání oddálit okamžik, kdy ohňostroj obrazů pohasne a objeví se strohý nápis *The End*. Tím se ovšem od základu liší vzájemný vztah obou knížek: zatímco u Chestertona je téměř dramatický, u Suchého má blízko k předavku, kdy se už písničkář může spolehnout na společně vydýchanou atmosféru a v jejím teple prodlužovat sobě i obecenstvu potěšení z nalezené harmonie.

Ten rozdíl je příznačný a výmluvný: zatímco Chestertona inspirované nesouhlas, příležitost k polemice, která mu nabízí trefná (tedy přesně zasahující) slova, Suchý potřebuje „spřízněné duše“, ochotné

BIBLIOGRAFIE

Karl Frielingsdorf: Falešné představy o Bohu; překlad Alžběta Sirovátková (Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2010)

Václav Havel: Dopisy Olze (Torst, Praha 1999)

Gilbert Keith Chesterton: Orthodoxie; překlad Timotheus Vodička (Julius Albert, Praha 1947)

Hans Küng: V co věřím; překlad Karla Korteová (Vyšehrad, Praha 2012)

John A. T. Robinson: Čestně o Bohu; překlad František Marek (Mladá fronta, Praha 1969; Kalich, Praha 2006 – druhé vydání aktualizováno statí Debata pokračuje; překlad Rostislav Matulík)

Pierre Teilhard de Chardin: Jak věřím; překlad Věra Dvořáková a Jan Joneš (Vyšehrad, Praha 1998)

Franz Werfel: Mezi nebem a zemí; překlad Jiří Munzar (Barrister & Principal, Praha 2016)

přistoupit na společnou hru. Tam, kde Chesterton zahanbuje šed moderního světa konfrontací se zářivými barvami středověkých erbů a korouhví, Suchý nenápadně upozorňuje, že ta šed je jen zdánlivá. Zatímco Chesterton by zjevně rád vyměnil spisovatelovo pero za rytířský dřevce, Suchého znepokojuje možnost, že konflikt se světem může Církev postupně, ale nenávratně odstrčit do minulosti. Význam tu má i skutečnost, že Chesterton píše své dvě apologetické knihy v mládí, v „Kristových letech“, zatímco Suchý v letech spíše Metuzalémových.

Ať si to uvědomujeme, nebo ne, bez nějakého stupně víry (či důvěry) neuděláme na tomto světě ani krok. I za bezmyšlenkovitým nástupem do tramvaje je víra, že řidič zná svou cestu, že koleje nekončí za první zatáčkou, že i pro případ zhroucení jízdního řádu je někde připraveno jiné řešení, že z vesmíru nelze vypadnout, neboť (jak mi to říkali v dětství, když jsem se bál odrazit ke skoku) nahoru nepoletíš a dole tě najdou. Většina z nás se s tou neurčitou, neuvědomělou vírou spokojí, neuvádí její jednotlivé projevy do koherentního celku, neporovnává ji s žádnou věroukou, necítí potřebu hledat pro ni slova. Jsou tu ovšem „profesionálové víry“, jejichž knihy s názvy Jak nebo V co věřím rozhodně stojí za důkladné čtení, ale u nich tak docela nevíme, kde končí zkušenost a začíná katecheze.

Dvě Suchého knížky jsou v jiném žánru: kromě Chestertona k nim patří například Werflová nedávno přeložená kniha Mezi nebem a zemí a také posledních šestnáct Havlových Dopisů Olze. Jestli má Chesterton pravdu a tou *nejpraktičtější a nejdůležitější věcí na člověku je stále jeho názor na vesmír*, měli bychom si všichni najít v životě čas k sepsání takové knížky. Nemusela by ani vyjít tiskem.

Autor je hudebník, režisér a spisovatel.

LITERATURA A POZNÁMKY:

- [1] Roku 1948 vyšli Heretikové u Julia Alberta podruhé česky, v dosud čitelném překladu Timothea Vodičky. Poprvé je ovšem přeložil A. L. Stříž pro Josefa Floriana ve Staré Říši na Moravě už roku 1915.
- [2] Naposled in Encyklopedie Jiřího Suchého 4 (Pražská imaginace a Karolinum, Praha 2000), s. 125–126.
- [3] Galén, Praha 2017
- [4] Galén, Praha 2021.
- [5] Jiří Suchý in Semafor (Československý spisovatel, Praha 1964), s. 191.

Sir Roger Scruton: znalec a velký přítel střední Evropy

Alena Hromádková

Rogera Scrutona netřeba čtenářům a zájemcům o konzervativní hodnoty představovat. Přesto stojí za to si připomenout jeho dílo v kontextu aktuálně vydaného překladu knihy *Jak být konzervativce*.

Pozoruhodnou akademickou, publicistickou, vydavatelskou, zakladatelskou a praktickou činnost Sira Rogera Scrutona není snadné – pro její rozsáhlost, originalitu a kvalitu – stručně vystihnout. Nicméně u příležitosti nedávného vydání jeho knihy z roku 2014 *Jak být konzervativce* (CDK, Brno 2021) to za pokus, i když v mnoha ohledech nepostačující, stojí. Výstižně se ostatně vyjádřil o některých důsledcích svého profesionálního a veřejného života v září roku 2002 pro časopis *Spectator* sám Scruton: „Tři soudní spory, dva výslechy, jedno vyhoštění za hranice, ztráta univerzitní kariéry ve Velké Británii, nekonečné záporné recenze, podezření ze strany samotných toryů a všeobecná nenávisť ‚slušných liberálů‘. Ale stálo to za to.“ Výslech a vyhoštění za hranice se týkaly Scrutonovy aktivní účasti při organizování neoficiálních přednášek a seminářů z humanitních oborů v letech 1979–1984 v Praze. Nepřízeň kritiků byla namířena hlavně na jeho názory na školství, úroveň městské architektury, ochranu krajiny, na rodinu, vlastnictví, roli státu, na právní postavení Velké Británie v rámci Evropské unie atd.

Cesta k poznání a tvůrčí praxi

V předmluvě knihy *Jak být konzervativce* hovoří autor nikoli o idejích či dokonce nějaké ideologii, ale o čistě lidském konzervativním založení, které „je uznávaným výrazem lidských společností všude po světě“. Tím se myslí postoj úcty ke zděděným osvědčeným hodnotám a radostná vděčnost za ně a rozumná opatrnost (kritika) vůči neustálým rychlým změnám, tempu růstu nepřiměřeného využívání přírodních zdrojů atd. Pouze v anglofonních zemích existovaly či existují strany, které se nazývají konzervativní. To zakládá zásadní rozdíl mezi státy, které zdědily tradici vládnutí, v jejímž jádru je znát duch anglického zvykového práva, a státy ostatními, které tuto tradici nemají. V britském i americkém státním systému lze tak najít postuláty hodnot vyšších, než je zajišťování hlavně hmotných stránek existence jednotlivců. Je tomu tak díky důrazu na svobodu – jak ji chápat, uplatňovat a chránit cestou zdola nahoru. To znamená důsledné pojetí vlády jako služebníka, nikoli pána a respekt u ústavně-právní tradici staré celá staletí. Samozřejmě šlo a jde o úctu k rodině, k soukromé iniciativě, ochotě pracovat pro kontinuitu institucí, jež vznikly dlouhým historickým vývojem (státu, monarchie, církvi, právního systému, vlastnictví), a tak i pro společenský smír a spravedlnost.

Otec Rogera Scrutona byl aktivní odborář a člen Labour Party, který se dal na učitelskou dráhu. Věřil v socialismus, ale jeho láska ke staré Anglii, k venkovu, ke zvláštnostem vývoje v jednotlivých

hrabstvích uchovala řadu jeho postojů, které lze označit za tradičně konzervativní: například odmítal ničení venkova, překotnou necitlivou urbanizaci omezující veřejné prostory, kde se lidé vždy mohli setkávat, přirozeně seznamovat, sdružovat. Scruton junior byl nepochybně otcem značně ovlivněn. Jako dítě šedesátých let se sice také bouřil proti různým autoritám, zároveň ale usiloval o co nejkvalitnější univerzitní vzdělání, které by mu pomohlo si nejdůležitější kulturní hodnoty osvojit, pochopit, ctít a rozvíjet. Po studiu filosofie v Cambridge pobýval nějakou dobu ve Francii. Zažil tam pařížskou studentskou revoluci na jaře roku 1968. Z bezprostřední blízkosti mohl sledovat své vrstevníky z prosperujících středostavovských rodin, jak se pouličními bitkami s policií snaží pro pracující vybojovat svobodu kvalitativně vyššího typu v podobě zrušení buržoazního právního systému, odstranění soukromého vlastnictví a zavedení radikálních výchovně-vzdělávacích reforem včetně tzv. sexuální revoluce.

Pobyt ve Francii musel být – a také byl – pro Rogera Scrutona zkušeností, s níž se dlouho vyrovnával. Začal studovat práva a revoluční ideologie. K definitivnímu probuzení do složité domácí i evropské reality ho však, podle vlastních slov, přivedla až návštěva Polska a Československa na podzim roku 1979. Zde našel skutečně vše, čeho se obával. A to jej motivovalo způsobem, který lze vyčíst z prostého výčtu názvů některých kapitol jeho nedávno v Brně vydané snad nejsyntetičtější práce: Začíná to domovem, Pravda nacionalismu, Pravda socialismu, Pravda kapitalismu, Pravda liberalismu, Pravda multikulturalismu, Pravda konzervatismu.

Společenství mrtvých, živých a dosud nenarozených

Z hlediska hlubšího vnímání řady problémů, které dnes prožíváme, patří zcela jistě mezi nejdůležitější myšlenky zobecňující zkušenosti generací s tím, co zásadně konstituuje bezpečný a milovaný domov. Scrutonovo bytostně konzervativní založení a chápání darovaného, zděděného domova a domoviny zdůrazňuje kulturní a právně-politické zřetele. S velkou citovou angažovaností odmítá redukovat setrvalou bohatost – po staletí organicky se vyvíjejícího politického řádu své země – převážně na fungování ekonomických institucí, hlavně svobodného trhu (v marxistické terminologii jde o procesy výroby, rozdělování, směny a spotřeby). Ničím neohraničenou politiku hospodářského růstu za každou cenu považuje za stejný omyl jako již zkompromitované úsilí radikálních socialistů (komunistů). Ti neustále mocensky prosazovali – a dále v řadě zemí prosazují – různé

plánované a centrálně a direktivně řízené čistě racionálně konstruované cíle – neustálou mobilizací mas cestou otevřeného či skrytého donucování.

V této souvislosti se Scruton odvolává na klasiky – především na Edmunda Burka (narozen 1729 v Dublinu, otec protestant, matka katolička). Z jeho díla cituje známý výrok o základu lidského společenství, jako „společenství mrtvých, živých a dosud nenarozených, jejichž spojujícím principem není smlouva, ale něco, co se podobá spíše lásce“. Tento výklad přirozené historicky zažitě zkušenosti lidské soudržnosti vede k důrazu spíše na povinnosti a zodpovědnou práci pro to, co jsme dostali a čeho je třeba si i u vědomí závažných nedostatků vážit. Zvláště důležité je uchovávat v paměti nosná řešení a kriticky je každodenní životní praxí s rozmyslem a postupně kultivovat. A osvědčená řešení neodmítat, neníčit, nenahrazovat je neověřenými experimenty s nepředvídatelnými dopady na život každého jednotlivce.

Burkeho reflexe francouzské revoluce inspirovala dnes rozsáhlé úvahy o rozdílech mezi občanskými formami sdružování, jež jsou dobrovolné, neutilitární a chápané jako blahodárná hodnota sama o sobě, a podnikatelským sdružováním. To druhé je účelové (může jít o státní či korporační politiku) a směřuje k získání nějakého předem vytyčeného cíle (zisku). Naproti tomu dobrovolné trávení volného času například ve sportovních klubech, hasičských útvech, charitativních, osvětových, uměleckých a vzdělávacích institucích a církevních organizacích všeho druhu je hodnota nezpochybnitelná. Ale z řady důvodů přestává být tato hodnota pro stále větší počet lidí v době internetu a masové zábavy přitažlivá. S tím souvisí krize stále většího počtu rodin, sousedského soužití, běžného přátelského setkávání a ochoty angažovat se čistě lidsky a občansky, nemluvě o náboženském životě.

Skutečná práce pro budoucnost

V současnosti převládá orientace na budoucnost ve smyslu neustálého postupu „vpřed“ k nějakým nově (často staronově) určeným cílům, které vedou k nezájmu o minulost a k neznalostem, které s tím souvisejí; z minulosti se údajně již nedá čerpat nic podstatného. R. Scruton byl ale pevně přesvědčen, že smysluplné soužití, formující pevné a zodpovědné osobnosti, je možné jen díky prožitkům a vztahům, které jsou založeny na vzájemné znalosti, důvěře, úctě a respektu k různým osvědčeným a žádaným způsobům činností. Jedině tak mohou vzniknout hluboké city sdíleného prožívání vnitřních životních hodnot a jejich smysluplnosti. Muzea, knihovny, divadla, udržovaná kvalitní architektura lidských obydlí (spolu s nedotčenou krásou krajiny s prastarými kostely, hřbitovy, národními památníky) tvoří přirozený rámec pro kultivaci skutečných mezilidských citových vazeb a morálních vztahů ke zděděné zemi. Ty nemohou být ničím nahrazeny, nanejvýš v rozumné míře doplňovány a rozšiřovány. Jde přece o historicky vzniklá přirozená kulturní prostředí, jež podporují morálně podloženou kultivaci osobních zájmů, inklinací a talentů, doplňující či posilující (případně korigující) rodinnou výchovu a školní vzdělávání.

Je evidentní, že formování osobností dětí a mládeže vždy probíhalo doma a v okruhu příbuzných, sousedů, farníků a za účasti na životě různých zcela autonomních spolků a sdružení, To zakládalo a zakládá výchozí bod přechodu k širšímu pocitu domoviny a objektivnímu přístupu k úkolům dospělosti, které dříve či později vyžadují dodržování

dohodnutých pravidel a loajalitu ke společným závazkům. Také jde o první prostředí vedoucí k potřebě podrobit se disciplíně, schopnosti řešit konflikty nenásilně, dohodou, kompromisem. K tomu patří znalost dějin vlastní obce (města) a země i dějin jiných národů. Láska k přírodě a práce pro její ochranu je při tom všem samozřejmostí. Tak vzniká nezbytný kontext účinného rozvíjení osobních a občanských zájmů a povinností. Zároveň jde o nezbytný předpoklad každé efektivní spolupráce i v mezinárodním měřítku.

Umění udržet jednotu v rozmanitosti

V závěrečné části své knihy Roger Scruton vysvětluje nezpochybnitelný význam církve a náboženského života. Vždy se obával nadměrně koncentrované politické moci a dalšího triumfu ekonomie vedoucí k jednostranné racionalizaci podstatných lidských činností. U vědomí pohodlného pragmatismu, konformismu, nedostatečné připravenosti mnoha mladých lidí k přebírání zodpovědnosti za sebe i druhé bránil svým dílem a životními postoji svobodu, která ovšem vyžaduje podstupovat riziko diskriminace či pronásledování. Za zásadní považoval návrat k občanské angažovanosti a respekt ke křesťanským přístupům k různým společenským otázkám. Přitom realisticky a objektivně konstatoval ústup křesťanské víry na Západě se všemi známými neblahými důsledky: stavy hodnotové dezorientace velkého počtu lidí, morální traumata, oslabení či ztráta smyslu života zvláště ve velkých mnohamilionových městech, kde jsou nabízeny nejrůznější náhražky a únikové cesty z bolestné existenciální tísně. Tam je přece nejvíce prostoru pro šíření scestných ideologií, utopických představ a umlčování těch, kdo odmítají být stále více vzdalováni přirozenému světu přírody, rodiny, sousedství, přátelství, tradice, světu potřebné práce, běžné zdvořilosti, vzájemného respektu k opačným argumentům. Tam – s ohledem na svoji osobní zkušenost – viděl Roger Scruton největší hrozby konzervativním postojům v podobě ignorování či cenzurování. Tam skryté zájmové skupiny účinně ovlivňují tvorbu zákonů bez ohledu na reálné a trvalé zájmy jednotlivců i společnosti jako celku, tam stále více vítězí radikální bezohledný individualismus, který žije na úkor těch ještě nenarozených.

Sir Roger Scruton trávil poslední roky života v malé vesnici, kde se zabýval rodinným farmařením, psaním knih a debatami s návštěvníky z celého světa. O nedělích působil jako kostelní varhaník, věnoval se s manželkou Sofií dětem a přátelům, hrával na piano či komponoval. V lednu 2020 jeho příznivce doma, v Evropě i Americe těžce zasáhla zpráva o jeho skonu.

Dílo *Jak být konzervativce* jako by bylo psáno v předtuše blížící se potřeby bilancovat vlastní životní cestu za poznáním stavu své rodné vlasti a možnosti jejího lepšího, třebaže stále více či méně konfliktního uspořádání. Jde o propojení osobních životních zkušeností a vysoce profesionálních úvah filosofa, právníka, estetika, hudebníka a spisovatele románů, které Siru Rogeru Scrutonovi umožnilo velmi působivě vyjádřit osobní víru v řád, krásu a v existenci Božích okamžiků zde na Zemi. Přitom přiznával nenahraditelné civilizační ztráty, ale odmítal setrvávat nad nimi v neplodném smutku. Trval na úsilí se se vším nedobrym aktivně vypořádávat. Proto v závěru svého poselství mimo jiné napsal: „To nám umožňuje křesťanské náboženství – ne tím, že by slibovalo vynahradiť nám ztráty nějakým ziskem na odškodněnou, ale tím, že ve ztrátách vidí oběti. To, co je ztraceno, je tak posvěceno v cosi většího...“

Vanessa Springora

Svolení

Host 2021

Pisatelce autobiografického textu bylo 13 let, když v roce 1985 potkala slavného francouzského spisovatele, tehdy padesátiletého Gabriela Matzneffa. Dnes 85letý Matzneff s dívkou navázal mi-

lostný vztah, který od jejich 14 let získal také intenzivní sexuální rozměr. Po několika měsících milostný románek, rychle proměněný ve vztah závislosti nezralé dívky na bezohledném sexuálním predátorovi, skončil. Školou povinná Vanessa sice dokázala vazbu přerušit, ale nesmazatelné rány ji poznamenaly na zbytek života.

Intenzivní, obsahem krutá, ale nikoho neodsuzující kniha *Svolení* je prvním autorským textem Vanessy Springory, jež se stala jednou z obětí spisovatele Gabriela Matzneffa. Ten v roce 1974 vydal 90stránkový text hájící pedofilii, ve svých denících otevřeně popisoval sex s malými chlapci a ještě v roce 2013 získal za knihu svých sebraných textů z let 1964–2012 významnou francouzskou literární cenu Renaudot. V září 2021 začíná s Matzneffem soud, čelí obvinění ze znásilnění nezletilých.

Číst *Svolení* je nanejvýš poučné a potřebné kvůli detailnímu popisu mechanismu sexuálního zneužívání, který je zcela totožný se zneužíváním v prostředí katolické církve, jak to dokládá třeba autobiografie Daniela Pitteta *Otče, odpouštím vám* (Cesta 2019). Životní okolnosti jsou vždy jedinečné, mechanismus ale stejný. Vanessa vyrůstala bez otce, G. M. pro ni byl nezpochybnitelnou autoritou (uznávaný spisovatel), dal jí pocit jedinečnosti, sdíleli své tajemství (sexuální poměr), které ostatní nemohou pochopit a patří jen do jejich světa, okolí nemocný vztah přehlíželo (matka) nebo i bránilo s odůvodněním, že umělci mají výjimečné postavení (filosof Emil Cioran), jisté kruhy semknutého literárního prostředí ve Francii odmítají svůj podíl viny dodnes. A Springora svůj příběh dokázala odvyprávět až ve svých 47 letech.

Lukáš Jirsa

Michal Kaplánek

Znamení naděje

CDK, 2016

Na obálce tohoto objemnějšího paperbacku objeví čtenář fotografii presbytáře neratovského kostela. „Kostel, který dostal druhou šanci“ zní první internetová věta, která čtenáře

uvádí do krátkého popisu historie chrámu v Neratově. Po zásahu střely Rudé armády v roce 1945 svatostánek vyhořel. O dvaadesát let později dostává kostel skleněnou střechu. Má být jakýmsi symbolem stavu české církve, kterou se autor snaží ve světle závěrečného dokumentu domácího plenárního sněmu analyzovat? Podobá se, nebo nepodobá česká církev neratovskému „domu ze skla“?

V textu nenacházíme žádné textové chyby, text je precizně uchopen, jazyk je kritický, přiměřeně obsahově hutný, jde k věci. Knihu autor rozdělil do pěti částí, po kterých následuje sedm příloh, které jsou „důležitou pomůckou“, neboť nabízejí „obtížněji dostupné dokumenty“ (s. 14), jež se týkají různých částí sněmovního procesu. Závěrečný sněmovní dokument *Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě* je stěžejním způsobem prolut do celého textu, neboť celá kniha je jeho kritickou analýzou, jak avizuje sám autor v názvu publikace. Podprahově je v textu neméně důležitá ekleziologie, kterou načrtl druhý vatikánský koncil, na který totiž plenární sněm katolické církve v ČR reagoval. Důležitá druhá část se zabývá kritickou analýzou české církve na počátku třetího tisíciletí a má velice dobrou vnitřní strukturu. Autor postupuje systematicky, důsledně zdůvodňuje zvolený způsob práce. Ve třetí části všechno shrnuje a upomíná na specifika katolické církve v České republice – ať už vzhledem k těm aspektům, kde stav české církve odpovídá závěrům sněmu, nebo tam, kde dva výše uvedené aspekty nekorrespondují (a autor pak objasňuje možné důvody této dvoukolejnosti). V posledních dvou kratších částech se čtenář seznamuje s možnými výhledy a impulsy (někdy vzhledem ke stylu až imperativy) pro příští podobu pastorace

(vzhledem k tomu, že autor je pastorální teolog, je to více než pochopitelné) a s dalšími tématy, která autor vnímá jako obzvláště důležitá pro českou církev.

Autor sám nespecifikuje, komu je kniha určena především. Z výběru témat a obsahu však můžeme vyvodit, že je určena těm, kdo mají zájem o kriticky věcné zhodnocení práce a výsledků plenárního sněmu české katolické církve a chtějí porozumět důvodům stavu české církve na začátku třetího tisíciletí. Ačkoli knihu nemůžeme řadit do populární četby, neboť se tématům věnuje do hloubky, a neabsentují v ní subtilnější teologická témata, která vyžadují i souvislejší vhléd do nabízených tematik, přece ji díky přístupnějšímu, dobře čtivému jazyku dokáže absorbovat i člověk méně znalý teologických nebo církevních reálií (ať už světových nebo českých).

Zmíněná dvouletá práce na textu knihy je nejpatrnější v její otevřenosti, konkrétnosti a množství poctivě sebraných a vyhodnocených „proměnných“. Pro člověka, který „teologicky miluje církev“, nebude četba mnohde snadná, neboť odkrývá i nepříjemné okolnosti v rámci jednotlivých témat (ovšem ke cti autora bez bulvarizace a vulgarizace; v jednom případě sám odmítá o zmíněných věcech hovořit pro „časový i osobní odstup“, s. 188). Troufám si tvrdit, že autor zcela dostal podtitulu knihy: kriticky totiž zhodnotil českou církev a její proměnu po plenárním sněmu. Knihu doporučuji k četbě, třebaže sama nenabízí jednoduchý návod „jak z toho ven?“, který by si nejeden čtenář mohl přát, protože je „pokusem o pastorálněteologickou reflexi současné české církve“ (s. 227). Je i na čtenáři, zda „budou tyto směry (tj. naznačené v knize, pozn. autora) inspirovat k diskusi či polemice, k dalšímu promyšlení tématu, nebo se stanou povzbuzením pro ty, kdo usilují o změny vnitřního života katolické církve v České republice.“

Michal Štverák

Václav Vacek

Bůh k nám mluví

Vlastimil Bartoš 2021

Emeritního letohradského faráře netřeba představovat. Nyní vycházejí jeho dochované poznámky k nedělním biblickým textům knižně. Tři objemné svazky zahrnují texty z let 2006 až 2020,

jsou řazeny podle klasických liturgických textů v cyklech A, B a C. Někdy tak čtenář má k jednomu evangelijnímu úryvku i víc komentářů a může sledovat myšlenkový vývoj kazatele.

Text je navíc rozčleněn zvýrazněnými klíčovými podněty, a je tak přehlednější a čtenář se může rychleji dobrat míst, které ho aktuálně oslovují.

„Zachráněný, vykoupený je ten,“ říká Vacek z kraje adventu, „kdo je schopen si převážít Boží věrnost proti svým pochybnostem.“ A pak téma rozvádí: „Takový člověk je uzdraven ze své odcizenosti. Uklidní se a získá nové sebevědomí. A energii, kterou by ztrácel pochybnostmi, využije ke spolupráci s Bohem. „Nedovolit Bohu, aby mě miloval, je největší neštěstí...“

Průvodce liturgickými texty na neděle a svátky, jak zní podtitul, nelze číst souvisle jako román. A ani to tak editoři nezamýšleli. Texty mohou posloužit jako příprava na nedělní slavení liturgie, jako opora, když člověku nedělní výklad Božího slova nerezonuje, nebo jako útěcha ve chvílích vnitřní nouze. Václavovy poznámky a podněty, jeden jako druhý, vedou k zamyšlení, k odvaze spolehnout se na Boží zaslíbení a k chuti něco se sebou udělat, něco v životě změnit. Václav Vacek kritizuje, ale nemoralizuje, pojmenovává časté neduhy sebestředného moderního člověka a jeho chudých vztahů (ať už jde o duchovní či o laiky), ale jedná jako autorita, která „nalomenou třtinu nedolomí“.

Texty jistě budou promlouvat více k těm, kdo Václava Vacka zažili na živo. Nicméně přehledná knižní podoba dává naději, že Václavovy promluvy zasáhnou mnohem širší okruh než jen jeho dosavadní posluchače. „Chlap se nepozná podle toho, zda bubnuje nebo tluče pěstí do stolu v hospodě, ale že nese svou kůži na buben.“ Václav to udělal a díky mu za to.

Josef Beránek

Jiří Karásek ze Lvovic

Gotická duše

Torst 2021

V předmluvě textu, vydaného poprvé v roce 1900, se Karásek vyrovnává s uměleckým realismem; úkolem umění není realistický obraz skutečnosti, která stejně zanikne, ale

zobrazení fiktivního (snového?) zesílení prožívané pravdy, která tak v uměleckém díle nezaniká. Podává tím klíč k chápání textu ve vztahu k vlastnímu životu. Svým uměleckým způsobem zprostředkovává prožívání sklíčující osamělosti člověka, který se nemůže dostat ze své trudnomyslnosti (deprese?), i když se snaží, vlastní vůlí či odbornou pomocí. Člověka, který patrně vzhledem ke své sexuální orientaci nenachází ani patřičný partnerský vztah. Ve svém přemítání se vyrovnává i se vztahem k Bohu, vztahem k církvi. Snad i dnes může být zajímavé, jaký obraz církve a Boha byl Jiřímu Karáskovi zprostředkován. Z jakých „kořenů zbožnosti“ dodnes vycházíme i snad jaký posun v této věci jsme jako křesťané udělali. Okrajově se zabývá češtvím s jeho dějinami. Za velkého ducha považuje Chelčického s jeho nihilismem – hádal se dle něj jak „s kališníky, tak s tábory a jistě zatracoval nakonec i jednotu“, zatracoval války, popravy, úřady, hejtmany, krále, oprávněnost soudců, přísahu. Podle Karáska byl typem Čecha, neb všichni pracujeme k nihilismu; „nikdo nedovede všechno tak velkolepě popřít jako Čech. ... Máme mezi svými hesly jeho krásné: nic nedělati a všechno popírat.“ Nicméně náboženskost české duše dle něj nepozbyla životní závažnosti, není mrtvá, jen dřímá a tu a tam vyskočí prchavá bublina nad hladinu, což stačí. O svém hledání Boha píše – „vychovali mne, bych v Boha nevěřil, poněvadž od samého počátku mně jej představovali v tak absurdní formě, že v něj věřiti nemohu.

... Podávali mně za něj pouhý surrogát. ... Naučili mne klekati, modlitby odříkávat, křížovati se, bítí v prsa... Ale nenaučili mne věřiti.“ V přemítání o Bohu vnímáme jeho touhu po setkání s něčím/někým jiným, než jsou jen úkony, nepochopené symboly, etické ideály.

Alois Křišťan

Jan Boštík

Mladočovské Jericho: kolektivizace jedné vesnice

Kodudek, Regionální muzeum v Litomyšli 2021

Komunistická ideologie drasticky zasáhla do osudů mnohých. Jan Boštík (1903–1981), malý soukromý zemědělec, byl jedním z těch, jejichž život byl rudou diktaturou zjizven takřka okamžitě po roce

1948, a to bez možnosti nápravy především kvůli pevnosti svých mravních postojů.

Jan Boštík prožil celý svůj život v malé vesnici Mladočov poblíž Litomyšle. Ve školních dokumentech má zaznamenáno: „vzdorovitý, neposlušný, zlobí“. Martin Boštík v životopisném medailonu svého dědečka píše: „Ztělesňoval typ vesnického písmáka – školsky neučeneného člověka, který získal samostudiem velký kulturně-historický rozhled a osobitý vztah k dění kolem sebe.“ Jan Boštík byl aktivní ve své vsi a jako římský katolík i ve své farnosti. Jeho protikomunistické postoje vyrůstaly z žité zkušenosti dobrého hospodáře i z živé katolické víry. Jeho prozíravost ve věcech společensko-politických byla pozoruhodná, stejně jako schopnost nadhledu nad událostmi, které tak těžce a přímo zasahovaly jeho rodiště i jej samotného.

A zatímco dramatických, vážným tónem napsaných svědectví o komunistických zvěrstvech známe celou řadu, zápisky Jana Boštíka mnohdy srší ironií a sarkasmem. Jeho krátké odstavce nadešpané trefnými, výstižnými šlehy, jsou často příkladem geniální zkratky i schopnosti postihnout situaci překvapivým obrazem či metaforou: „Strach slaví svoje orgie v nitrech jednotlivců a přenáší se na celé stádo.“

Boštík nás svými svěráznými kronikářskými zápisky, zrevidovanými a do uceleného textu sestavenými v 70. letech, uvádí do procesu násilné kolektivizace českého venkova na příkladu svého vlastního osudu.

Kromě Boštíkova textu opatřeného mohutným poznámkovým aparátem kniha nabízí také studii o kolektivizaci (Václav Ruml), dvě Boštíkvy povídky a dva dopisy z vězení jednoho z mladočovských kulaků. A z literatury regionálního charakteru se stává jedna z knih roku 2021.

Lukáš Jirsa

Kapsář Petra Koláře

Vletním čísle rakouského katolického časopisu

Quart se loučil jeho dlouholetý šéfredaktor Peter Pawlowsky. Rozloučil se mimo jiné velmi hezkým

ohlédnutím či lépe řečeno komentářem věnovaným Hansi Küngovi. Myslím, že stojí za to předložit ho i čtenářům Universa:

Budeme-li chtít osobně znázornit napětí, ve kterém se od posledního koncilu katolická církev nachází, pak stěžejní nalezneme lepší příklad této situace než dvojici Hans Küng a Joseph Ratzinger. Oba byli vynikajícími teology, věkem blízcí, oba se aktivně podíleli na práci koncilních otců. Küng se přičinil o Ratzingerovo povolání na Univerzitu v Tübingen, kde se vše odvíjelo dobře až do studentské revoluce (1968). Ratzinger nesnesl studentskou bezohlednost a uchýlil se do Řezna, kde zahájil strmou kariéru v klerikální hierarchii: 1977 mnichovským arcibiskupem, 1981 šéfem římské Kongregace pro nauku víry, a v roce 2005 se dokonce stal papežem Benediktem XVI. Hans Küng naproti tomu zůstal tím, čím byl, tedy profesorem teologie na Univerzitě v Tübingen a šlo mu nadále o životaschopnost poznenáhlu tuhnoucí pokoncilní teologie.

Hans Küng byl synem švýcarského obchodníka s obuví v Lucernu a zůstal věrný své švýcarské svobodě po celý život. Už během studia v římském Germaniku zažil rozpory mezi vyučujícími (G. Bachl, G. Greshake, a G. Hasenhüttel), které jsem

jednou zažil ve vídeňském televizním studiu; byla to skutečná prezentace pokoncilního teologického přetahování. Hans Küng zůstal katolickým knězem a zároveň říkal bez obalu, co se mu v církvi nelíbilo. To byla jeho cesta: opravdová otevřenost uvnitř církve bez koketování s možností vystoupit z ní. Už v době konání koncilu požadoval zrušení celibátu, zrovnoprávnění žen a odhodlané sblížování jednotlivých církevních vyznání. Proslulou „pilulkovou encyklikou“ (*Humanae vitae*) odmítl už v roce 1968 a nakonec – na závěr – zpochybnil dogma, které mělo být oporou papežské moci: Knihu *Unfehlbar?* (Neomylný?) uveřejnil v roce 1970, čímž definitivně vyostřil svůj spor s římskou kongregací, se kterou už dlouho vedl spory.

Küng byl proto několikrát vyzván k cestě do Říma. Takové setkání neodmítal, ale vyžadoval právo vzhledu do aktů, právní oporu v průběhu jednání a právo na odvolání. Nic z toho všeho mu nebylo přislíbeno, protože římská procesní pravidla ještě neopustila středověk. Řím v roce 1979 reagoval na Küngovy postoje odnětím práva vyučovat na teologické fakultě. Vedení fakulty ale nechtělo ztratit takového vyučujícího a po dohodě se státními úřady zřídilo mimo fakultu samostatný institut, který nepodléhal fakultě, a proto ani vyučující nepotřebovali souhlas Vatikánu. Celý případ vyznívá jako výzva k revizi konkordátu s Římem, který už revizi potřebuje. Küngovi nikdy nescházelo sebevědomí a zmíněné řešení je ještě utvrdilo. Když jsem v roce 1975 pro rakouskou televizi ORF

připravoval seriál „Theologie im Gespräch“, umožnila mi televize dokonce přípravou cestu do Tübingen. Když pak ale Küng přijel do Vídně, byl viditelně zklamán, že jej nepřišel přivítat „höchstpersönlich“ člen vedení televize, ale jen já.

Zákaz vysokoškolské výuky znamenal pro Künga zároveň osvobození a učinil z něj rozhodujícím způsobem světoobčana. Pohyboval se mezi osobnostmi a institucemi podle vlastního uvážení, byl zván na špičková setkání světové úrovně. Bylo možné ho zahlédnout jako řečníka na zasedání UNESCO i OSN v New Yorku a do Tübingen byli zvaní prominenti, např. Tony Blair, Desmond Tutu. Brzy po svém zvolení papežem jej pozval papež Ratzinger do Říma. Setkání proběhlo zřejmě korektně, ale nedotklo se ani konfliktu ve věci papežské neomylnosti, ani Küngova zákazu vyučování na univerzitě v Tübingen. Zajiskřilo ohledně protiprávně vysvěceného britského biskupa a popírače holocaustu R. Williamsona. Ten byl nejdříve exkomunikován, ale Ratzinger po svém zvolení exkomunikaci zrušil. Küng tady střelil ostrými: podle něj hrozí katolické církvi takovým postupem proměna v sektu, pokud nebude vyžadovat ode všech katolických věřících a v první řadě od vedoucích církevních pastýřů řádné vypořádání s výsledky druhého vatikánského sněmu. A neopomeňme ještě jeden aspekt Küngova celoživotního díla: jeho snahu, vtělenou do celé řady knih, zpřístupnit obsah křesťanské víry hledačům. Ostatně jedna z jeho posledních knih nese prorocký titul: *Lze církev ještě zachránit?* (1997).

Pozice katolíků ve vrcholných pozicích americké politiky si všímá nová kniha Massima Faggioliho s názvem *Joe Biden and Catholicism in the United States* (New London, CT 2021).

Je známo, že Bidenovu příslušnost ke katolické církvi mnozí přijímají váhavě, čímž oslabují jeho politickou pozici. Jeho zvolení prezidentem příznačně celá americká katolická církev nevívala nadšeně. Ostatně pouze čtyři prezidentští kandidáti v minulém století se hlásili ke katolické církvi. Katolický kandidát Al Smith věděl už v roce 1928, že američtí voliči neodevzdají svůj hlas někomu, kdo se bude při rozhodování řídit

učením církve a církevní hierarchie. Dalším příkladem je John F. Kennedy. Jeho kandidatura v roce 1960 už proběhla v jiných souvislostech. Kennedy se nestaral o to, zda jeho víra je ještě úměrná jeho politickému stylu, nebo je kandidatuře nebezpečně podřízená. John Kerry pak vedl svou předvolební kampaň v roce 2004 v době tzv. „hostiových válek“. Někteří katolíci biskupové tehdy varovali kandidáty před pokusem přistoupit k eucharistii, pokud nezastávají negativní přístup k potratům; v takovém případě jim přístup ke stolu Páně hodlali veřejně odepřít. Někteří z církevních hodnostářů tak využívali přístup k eucharistii ke zdůraznění

profilu katolického prezidenta, jakého by byli ochotni akceptovat – tato taktika narazila ale na velký odpor mnohých amerických voličů, katolíků i nekatolíků.

Biden vstupuje na americkou scénu ve zcela jiných souvislostech než jeho předchůdci, totiž v tragických souvislostech jeho vlastního života. Joe Biden ztratil manželku a dítě v dopravní nehodě a smutek ještě hlouběji pronikl do jeho rodiny, když se ukázalo, že jeho starší syn trpí nevyčísitelným nádorem, kterému v roce 2015 podlehl. Snad právě proto většina Američanů vnímá, že svou sílu v těžkých zkouškách čerpá z víry.

revue ČESKÉ KŘESŤANSKÉ AKADEMIE

www.krestanskaakademie.cz

Universum

- ▶ rozhovory
- ▶ analýzy
- ▶ komentáře

▶ vychází 4x ročně ▶ cena 50 Kč ▶ roční předplatné 200 Kč ▶ ukázkové číslo zdarma
Ukázkové číslo či předplatné zajistí: SEND Předplatné s. r. o. www.send.cz

PHILO
KALLIA

Vís zve na

30. 9. – 17. 10.

**Festival
pravoslavné hudby**

**ARCHAION
KALLOS 2021**

Byzantská duchovní a lidová
hudba v podání specializovaných
souborů a interpretů

Hudba bulharských klášterů

Soudobá hudba inspirovaná
pravoslavnou duchovností

Workshop byzantské hudby,
výstava a mnoho dalšího

Koncerty od 30. září do 17. října,
doprovodné akce od 1. do 30. října

WWW.PHILOKALLIA.COM

Pod záštitou ministra kultury Lubomira Zaorálka, starostky Prahy 2
Jany Černochové, velvyslance Řecké republiky J. E. Athanasiosse Paresoglou,
velvyslance Kyperské republiky J. E. Antoniosse Theocharouse, a s požeňáním
Jeho Vysokopřevysvěcenosti Michala, arcibiskupa pražského a českých zemí,

SPONZORI

Chrám sv. Michala
v Kinského zahradě

PAVEL MERVART

Pravoslavný chrám
sv. Cyrila a Metoděje

Nadace Český
hudební fond

MEDIÁLNÍ PARTNEŘI

UNIVERSUM

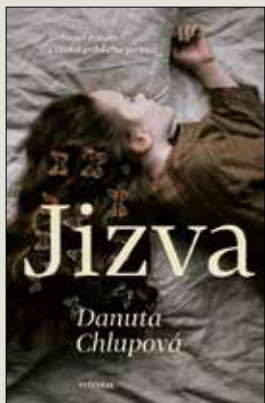
PARTNEŘI

Pražská pravoslavná
eparchie

Městská knihovna v Praze

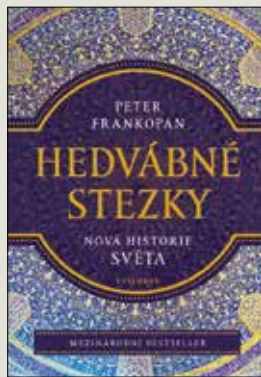

Danuta Chlupová
JIZVA

Strhující román z česko-polského pomezí. Katarzyně je přes čtyřicet a za celý život nevytáhla paty z rodného Polska. Teď však má pro svou firmu otevřít novou pobočku v Ostravě. Od studenta Martina, se dozví o tragické historii blízké vesnice Životice. Katarzyna dojde k názoru, že dávný nacistický masakr může mít spojitost s její devadesátiletou tchyní a na vlastní pěst rozjede pátrání.

Váz., 232 s., 299 Kč

Peter Frankopan
HEDVÁBNÉ STEZKY
Nová historie světa

Dílo britského autora sleduje historii perspektivou „hedvábných cest“ – tras, které spojovaly země i kontinenty a vytvářely globální svět dávno před moderní dobou. Jaké zboží a myšlenky po nich mezi Východem a Západem proudily? Čtivé podání dějin přináší nečekané odpovědi a vysvětluje ekonomické i politické souvislosti, které měly vliv na podobu dnešního světa.

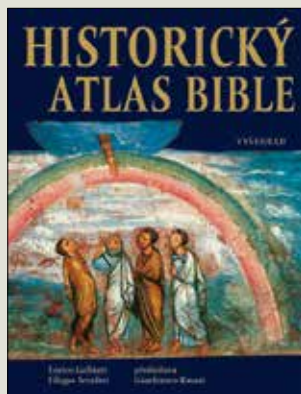
Váz., 608 s., 699 Kč

Filip Outrata a kol.
DEMOKRACIE. JAK DÁL?
Rizika a výzvy pro Česko a svět

Sbírka úvah o principech a budoucnosti demokracie od deseti českých odborníků. Při zkoumání projevů krize demokracie se soustředí nejen na Českou republiku, ale i na další státy, jež v posledních desetiletích prošly obdobným vývojem. Unikátní srovnání přináší svěží rozbor demokratických principů – a nabízí výhled do blízké i vzdálenější budoucnosti.

Váz., 288 s., 399 Kč

Enrico Galbiati, Filippo Serafini
HISTORICKÝ ATLAS BIBLE

Před čtenářem se odvíjí cesta za historií nejnámější knihy všech dob: Bible. Výprava o šedesáti zastaveních začíná v oblasti Úrodného půlměsíce, kde žil Ježíš se svými učedníky a pokračuje až na posvátnou půdu Jeruzaléma. Monumentální obrazová publikace nás vede po stopách biblických příběhů zasazených do kontextu doby a kultury národů, jež obklopovaly Izrael.

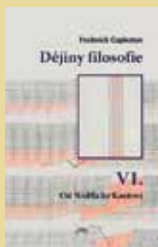
Váz., 280 s., 1290 Kč

VYŠEHRA D

www.ivysehrad.cz

www.albatrosmedia.cz

Frederick Copleston
DĚJINY FILOSOFIE VI.
Od Wolffa ke Kantovi

Šestý díl jedenáctisvazkových *Dějin filosofie* jezuita Frederica Coplestona s podtitulem *Od Wolffa ke Kantovi* se zabývá francouzským a německým osvícenstvím, vznikem filosofie dějin a Kantovým systémem.

640 stran
uázaná, 600 Kč

Luisa Karczubová
BLAHOŠLAVENSTVÍ
Mystická kniha Lásky
Ježíšova otevřeného Srdce

Text o blahoslavenstvích pojmenovává způsoby, jak Pán jedná a sděluje se lidskému srdci. Biblická blahoslavenství patří k pilířům duchovního života a neexistuje klasická učebnice křesťanské spirituality, která by s nimi nepočítala.

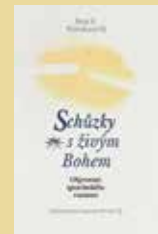
344 stran
uázaná, 320 Kč

Tomáš Špidlík
SOFIOLOGIE BAZILA VELIKÉHO

Tato publikace procestovala celý svět: je přeložena do mnoha jazyků a patří k základním textům pro pochopení Špidlíkova teologického východiska. Církevní otec Bazil, nejvdělanější osobnost křesťanského Východu, rozprostírá dramaturgii stvoření uvnitř Boží Moudrosti.

448 stran
uázaná, 420 Kč

Mark E. Thibodeaux
SCHŮZKY S ŽIVÝM BOHEM
Objevování ignaciánského examenu

Cílem a smyslem modlitby zvané „ignaciánský examen“ je naučit se vidět a vnímat Boží přítomnost v uplynulém dni našeho běžného života.

144 stran
brožovaná, 150 Kč

Pavel Ambros
ANTONÍN CYRIL STOJAN
Apoštol všeobecného kněžství

Text nás seznamuje s charizmatem osobnosti olomouckého arcibiskupa Antonína Cyrila Stojana. Při příležitosti 100. výročí jeho jmenování arcibiskupem vyhodnocuje autor tradiční pohledy na něj a otevírá i nové perspektivy. Autor knihy vyzdvihuje důležité téma všeobecného kněžství.

128 stran
brožovaná, 120 Kč

Michal Altrichter
BOŽÍ SRDCE JE STÁLE S VÁMI
A NEPOUŠTÍ VÁS!

Palčivé otázky duchovního života odpovídají palčivé době. A konkrétní život je spojen s dobou. Otevíráme témata: církev a majetek, příležitosti ke ztišení a modlitbě, statečnost a věrohodnost, souvislosti dneška s tradicí.

280 stran
brožovaná, 260 Kč

NAKLADATELSTVÍ
REFUGIUM
ROMA
VELEHRAD

Křížkovského 4
772 01 Olomouc
tel.: 603 473 152
refugium@refugium.cz

Nákup přes internet:
www.refugium.cz
15% sleva